

Postavení sociálního pracovníka v dětském domově

Tereza Tvrdá

Bakalářská práce
2020

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Tereza Tvrdá
Osobní číslo: H17717
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika
Forma studia: Prezenční
Téma práce: Postavení sociálního pracovníka v dětském domově

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti výkonu profese sociálního pracovníka, ústavní a ochranné výchovy, výchovy dítěte v dětském domově.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvalitativního výzkumu formou polostrukturovaného rozhovoru.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **Tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- JÁNSKÝ, Pavel. *Dítě s problémovým chováním a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-534-9.
- MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohrazeného dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-739-8.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Ústavní péče*. 2. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. ISBN 80-85850-76-1.
- ŠKOVIERA, Albin. *Dilemata náhradní výchovy: teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.
- ŠVARČÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Lucie Blaščíková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **4. října 2019**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2020**

L.S.

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 22. ledna 2020

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval.
V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 31.3.2020

1) Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací.

(1) Vysoká škola nevydávající zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdání uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném valným předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezahrnuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, učině-li nikoli na účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odprá-li autor takového díla udělit svolení bez vádného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení obvyklého příděvu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užití či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jin dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží ke vlní výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá ústavní výchovou, typy ústavní výchovy a zejména dětskými domovy a klíčovou rolí sociálního pracovníka v takovém zařízení. Cílem práce je zjistit postavení sociálního pracovníka v domově, identifikovat tak jeho kompetence, popsat komunikaci sociálního pracovníka s různými institucemi, zaměřit se na navázání vztahu sociálního pracovníka s dítětem.

Klíčová slova: dětský domov, dítě, sociální pracovník, ústavní výchova.

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with institutional care, types of institutional care, especially children's homes and the key role of social worker in this type of institutional care. The aim of this work is to find out position social worker in children's home, identify his competences, describe communication with various institutions, focus on relationship between social worker and children.

Keywords: children, children's home, institutional care, social worker.

Chtěla bych poděkovat Mgr. Lucii Blašíkové, Ph.D. za odborné vedení práce, poznámky a rady v průběhu vypracování práce.

Také bych chtěla poděkovat respondentům za jejich ochotu a pomoc při realizaci výzkumu. Poděkování patří i mé rodině, která mi byla po celou dobu velkou oporou.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA	13
1.1 ŠKOLSKÁ ZAŘÍZENÍ PRO VÝKON ÚSTAVNÍ ČI OCHRANNÉ VÝCHOVY	19
1.2 PRÁVA A POVINNOSTI DĚTÍ UMÍSTĚNÝCH V ZAŘÍZENÍ.....	25
1.3 PRÁVA A POVINNOSTI ŘEDITELE ZAŘÍZENÍ.....	26
1.4 KAPESNÉ, OSOBNÍ DARY	27
1.5 OCHRANNÁ VÝCHOVA	27
1.6 TRAUMATIZOVANÉ, DEPRIVOVANÉ, OHROŽENÉ DÍTĚ A ŠPATNÉ ZACHÁZENÍ S DÍTĚTEM	29
2 SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK.....	36
2.1 PŘEDPOKLADY A DOVEDNOSTI PRACOVNÍKA POMÁHAJÍCÍ PROFESE.....	38
2.2 KOMPETENCE SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA.....	39
2.3 PROFESNÍ ETIKA A ETICKÝ KODEX.....	41
2.4 SYNDROM VYHOŘENÍ	42
3 DĚTSKÉ DOMOVY	45
3.1 SITUACE PŘED ODEBRÁNÍM DÍTĚTE Z RODINY	45
3.2 ORGÁN SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ	47
3.3 DĚTSKÝ DOMOV OLOMOUČ	48
3.4 DĚTSKÝ DOMOV KROMĚŘÍŽ.....	52
3.5 DĚTSKÝ DOMOV BOJKOVICE.....	55
3.6 DĚTSKÝ DOMOV HRANICE	56
II PRAKTICKÁ ČÁST	58
4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU.....	59
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	59
4.2 CÍL VÝZKUMU.....	60
4.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	60
4.4 OTÁZKY DO ROZHOVORU.....	60
4.5 POJETÍ VÝZKUMU	62
4.6 METODA SBĚRU DAT	62
4.7 VÝZKUMNÝ VZOREK A JEHO VÝBĚR	63
4.8 REALIZACE VÝZKUMU	63
4.9 ZPŮSOB ANALÝZY DAT	64
5 ANALÝZA DAT.....	65

5.1	KATEGORIZACE ZÍSKANÝCH DAT	65
6	INTERPRETACE DAT	82
	ZÁVĚR	91
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	93
	INTERNETOVÉ ZDROJE.....	95
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	96
	SEZNAM PŘÍLOH	98

ÚVOD

Tématem naší práce je postavení sociálního pracovníka v dětském domově. Sociální pracovník je důležitá pozice, která bezpochyby potřebuje připravenost, odborné znalosti, empatii atd. Specifická připravenost, různorodé úkoly, povinnosti, kompetence náleží sociálnímu pracovníkovi v dětském domově, který mimo jiné komunikuje s dětmi, s institucemi mimo dětský domov apod. Právě proto v naší bakalářské práci chci přiblížit kompetence sociálního pracovníka v dětském domově. Také z toho důvodu, že jsou popsány pouze kompetence sociálního pracovníka ve všeobecné šíři jakožto pracovníka v sociálních službách, což je ukotveno v zákoně číslo 108/2006 Sb. V zákoně tedy nejsou uvedeny možné kompetence sociálního pracovníka v souvislosti s dětským domovem. Proto se domníváme, že je podstatné se tímto tématem zabývat. Zároveň si i student oboru Sociální pedagogika utvoří představu o možném budoucím povolání, které může být v tomto případě sociální pracovník v dětském domově. I přesto, že cílem náhradní péče o dítě je především umístění dítěte do některého typu náhradní rodinné péče, což je například pěstounská péče či adopce, se nachází spousta dětí v zařízení ústavní péče. Procentuální zastoupení dětí umístěných do dětských domovů činí 65 % všech zařízení pro výkon ústavní péče. V současné době i přesto, že soud preferuje náhradní rodinnou péči pro dítě, se v dětských domovech a jiných zařízeních ústavní péče, nachází velké množství dětí (Vávrová, 2015, s. 16-19). Dnes, jak se můžeme dočíst v řadě článků na internetu, je poměrně nedostatek vychovatelů v dětských domovech, jelikož tato práce je pro samotné pracovníky velmi náročná ve všech směrech, ať už psychicky či fyzicky, jelikož se jedná o práci ve dvousměnném provozu. Zatímco pozici sociálního pracovníka v dětském domově nalezneme zejména ve větších dětských domovech, v menších dětských domovech, především rodinného typu, tuto pozici nenalezneme. Tudíž se můžeme domnívat, že tyto kompetence vykonává ředitel zařízení.

Problematika dětských domovů je také velmi často řešena v médiích, kde nám představují různé názory, se kterými ne vždy člověk souhlasí, pokud má určitou zkušenost s dětským domovem, ať už přímou či nepřímou. Existuje několik mýtů, které nám utvářejí smyšlené představy o chodu dětského domova. Rovněž je důležité jednotlivé rozdělení dětských domovů. Každý z typů dětských domovů má svá specifika a život v takovém zařízení se v některých oblastech liší od ostatních typů. Na základě své osobní zkušenosti mohu říci, že je z mého pohledu skvělý chod menších dětských domovů, tzv. dětský domov rodinného typu, ve kterém jsou skupiny dětí například po 8 a tvoří „rodinu“. Děti

tak žijí v prostředí, které je svým charakterem a fungováním velmi blízké prostředí rodiny. Takové prostředí usnadňuje výchovu dítěte. Přičemž výchova v dětském domově nikdy nemůže plně nahradit výchovu a zázemí v jejich vlastní rodině. Právě výchova v již zmiňovaném dětském domově rodinného typu se snaží dítěti ukázat jakýsi správný chod rodiny, praktické věci, úkoly rodiny, ukázat, jak se uklízí, vaří, nakupuje apod. Děti jsou tak vedeny k přípravě na samostatný život. Jelikož dítě potřebuje neustálou péči svých rodičů, je taková péče i v dětském domově nepřetržitá. Změna je zejména v tom, že v dětském domově se o děti starají vychovatelé, kteří děti vychovávají a snaží se jim poskytnout veškerou péči, již děti potřebují.

Důležité je také zamyslet se nad tím, co předchází tomu, než se dítě v takového dětském domově ocitne. Je to neschopnost rodičů se o své dítě postarat? Či snad dítě nechťejí? Nebo se z nějakého důvodu nemohou o své dítě řádně postarat? Domov, láska, péče jsou pro dítě to nejdůležitější, co by mu jeho rodiče měli poskytnout. Nikdo z nás není od přírody předurčen k tomu být dobrým rodičem, člověk se musí naučit jím být, musí chtít a nesmí to vzdát jen proto, že nastanou situace, které mohou být velmi těžké. Nastane-li, že situace v rodině je neúnosná, dítě je ohroženo, pořád je však šance situaci zvládnout a vše napravit. Nezvládne-li to rodina sama, může využít i cizí pomoci. Měla by zkusit vše pro záchranu a napravení situace.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části se snažíme popsat ústavní výchovu, důvody pro umístění dítěte do některého ze zařízení ústavní výchovy, popsat jednotlivá školská zařízení pro výkon ústavní výchovy, zmínit nevyřešené otázky týkající se ústavní výchovy, poukázat na rozdíl ve slovech péče a výchova, zmínit možná úskalí ústavní výchovy, která se mohou na dítěti projevit, průběh odebrání dítěte z rodiny, instituce, se kterými sociální pracovník komunikuje, úlohu sociálního pracovníka při odebrání, popsat konkrétní dětské domovy, které jsem navštívila, jejich chod, organizaci apod. V praktické části se snažíme identifikovat kompetence, úkoly, komunikaci pracovníka s institucemi mimo dětský domov, vztah pracovníka k dětem apod. Cílem práce je informovat o pozici sociálního pracovníka v dětském domově, jeho kompetencích, úkolech, náplni práce, postavení v domově, motivaci práci vykonávat či popsat vztah pracovníka k dětem umístěným v domově apod.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA

Jsou-li výchova dítěte nebo jeho tělesný, rozumový či duševní stav, anebo jeho řádný vývoj vážně ohroženy či narušeny do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte, anebo jsou-li tu vážné důvody, pro které rodiče dítěte nemohou jeho výchovu zabezpečit, může soud nařídit ústavní výchovu (§ 972 – 975 OZ, 2012). Soud rozhodne o ústavní výchově zejména v případech, že dřívější opatření nevedla k nápravě. Soud vždy zvažuje, zda není možné svěřit dítě do péče jiné fyzické osoby. Může dítě svěřit do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, kde jsou umístěny děti, o které se jejich rodiče nemohou postarat a zajistit jejich výchovu na přechodnou dobu, v tomto zařízení dítě smí být nejdéle 6 měsíců. Rozhodne-li soud o ústavní výchově dítěte, označí zařízení, do kterého má být dítě svěřeno. Soud přihlédne k zájmům dítěte a k vyjádření názoru sociálně-právní ochrany dětí. Při rozhodování soud usiluje o svěření dítěte co nejbližší k bydlišti rodičů nebo jiných blízkých osob dítěte. *Ústavní výchovu lze nařídit nejdéle na dobu 3 let. Lze tuto dobu prodloužit, jestliže důvody pro nařízení ústavní výchovy stále trvají. Soud rozhoduje o zrušení i prodloužení ústavní výchovy (§ 972 – 975 OZ, 2012).* Ústavní výchova je uložena ze závažných důvodů, pominou-li tyto důvody, a je-li to možné, soud okamžitě ústavní výchovu zruší a rozhodne o tom, komu bude dítě svěřeno do péče s ohledem na různé okolnosti. Soud po uložení ústavní výchovy je povinen kontrolovat (nejméně jednou za 6 měsíců), zda důvody pro její uložení nadále trvají a také zda není možné zajistit dítěti náhradní rodinnou péči. Součástí rozhodnutí soudu o ústavní výchově dítěte je také vyživovací povinnost rodičů (§ 972 – 975 OZ, 2012).

Ústavní výchova má několik různých definic, jednu z nich definuje také **Matoušek** (2008, s. 240) následovně. Jedná se o opatření, o němž rozhoduje soud na základě návrhu podaného od orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Přičemž soud dá vždy přednost jiné formě náhradní péče, je-li to ovšem možné. Ve výjimečných a krizových případech je požádáno u soudu o tzv. předběžné opatření, kdy soud musí rozhodnout do 24 hodin a nejdéle opatření může být stanoveno na dobu 3 měsíců. O ukončení či prodloužení ústavní výchovy, nejdéle však do dosažení 19 let, rozhoduje soud.

Z pohledu autorky **Sychrové** (2014, s. 32-35), ve srovnání s pojetím autora Matouška, se ústavní výchova soustřeďuje na péči o opuštěné, zanedbávané a zneužívané děti. Je často spojována také s řešením chudoby. Ústavní výchova pomyslně plní funkci útulku pro děti, které jsou zde umístovány z důvodu negativního vlivu rodičů a celkového

rodinného prostředí. V minulosti se ústavy vyskytovaly zejména v odlehlých částech měst a vesnic. Změny přišly až ve 20. století. Již v této době se preferovala pěstounská péče před ústavní. Umístění dítěte mimo vlastní rodinu v této době upravoval nově vzniklý zákon č. 265 o ochraně dětí v cizí péči a nemanželských dětí, který byl vydán v roce 1921. Po druhé světové válce se začal objevovat názor, že institucionální péče nemá na dítě adekvátní vliv, na jeho celkový zdravý vývoj. Tento názor převládá i v dnešní době. Hlavním důvodem, proč názor přetrvává, je zejména to, že dětem, které vyrůstají v ústavu, se nedostává potřebné lásky a péče, kontaktu s blízkým člověkem, nezažívají pocit bezpečí, důvěry v druhého člověka. Tyto nedostatky v jejich vývoji mají později vliv na jejich budoucí život. Komplikace mohou nastat při budování jejich nového života, vztahu s partnerem, ve výchově a péči o jejich děti apod. V 60. a 70. letech docházelo k transformaci názorů na ústavní péči, přičemž se řešily otázky svobody a práva jedince, neméně důležitá byla také otázka finanční náročnosti provozu ústavů. Dospělo se k názoru, že k finanční úlevě by mohlo dojít v případě, že se budou upřednostňovat rodinně založené formy péče. Transformace ústavní péče gradovala s přijetím Úmluvy o právech dítěte v roce 1989, která se zaměřila na zlepšení a vytváření životních podmínek dětí, preference umístění dětí do náhradních rodin či do menších zařízení. V této době, především tedy v západních zemích, se rozvinula volba pěstounské péče jako nejvhodnější varianta náhradní péče. U nás tomu bylo jinak, po roce 1948 platil tehdejší zákon č. 69/1952 Sb., o sociálně-právní ochraně mládeže, který naopak upřednostnil umístění dětí do ústavů před pěstounskou péčí. V zákoně se hovoří o dobrém vlivu kolektivní výchovy, proto tento zákon nařizoval svěření dětí především do ústavů. Komunikace ústavů s rodiči dítěte probíhala zejména sporadicky, což mělo za následek přetrhání vztahů a vazeb dětí s rodiči. Našli se i rodiče, kteří sami žádali o umístění dětí do ústavu, protože se domnívali, že ústav zaručuje tu nejlepší možnou výchovu pro dítě. V této době, zejména tedy v 50. letech, byla u nás téměř zrušena pěstounská péče a vedle ústavní péče se naskytla možnost osvojení. Možnost osvojení byla omezována kritériem vhodnosti dítěte do této péče. Děti, které měly nějaké potíže, například zdravotní, nebyly vhodné pro osvojení. Až v roce 1973 se opět hovořilo o pěstounské péči, lze tedy hovořit o jejím návratu. K výraznějším změnám dochází až po roce 1989. Změny se týkají celkově otázky náhradní péče, legislativy apod. V současné době se v ústavní péči nachází děti, které jsou nízkého věku, novorozenci, ale i starší děti, děti zdravé, ale i nemocné děti, postižené děti, děti bezproblémové, děti se závažnými poruchami chování, děti, které udržují kontakt s rodiči,

ale i děti, které umístěním do ústavní péče ztratily jakýkoliv kontakt s rodinou. Avšak podstatou ústavní péče je zajistit dítěti ochranu a poskytnout mu pomoc. Dle Sychrové (2014, s. 36) lze charakterizovat **2 základní důvody pro umístění dětí do ústavní péče**:

- **1. důvodem** je nedostatečná péče rodičů o děti, péče, která v rodině vůbec neexistuje nebo je nevhodná;
- **2. důvodem** pro umístění dětí do ústavní péče je špatné chování samotného dítěte, které svým jednáním ohrožuje jak samo sebe, tak také své okolí, čímž se stává nebezpečné a rodina si neví rady, neumí s dítětem pracovat a nalézt nějaké řešení.

Dále vymezila další důvody pro umístění dítěte do ústavní péče, kterými jsou například úmrtí rodičů, či jednoho z nich, opuštění dítěte rodiči zejména hned po narození dítěte, zneužívání či týrání dítěte, krátkodobá nebo dlouhodobá neschopnost rodičů se o své dítě postarat z důvodu nemoci, uvěznění či chudoby rodiny, dobrovolné umístění, o které požádají rodiče dítěte, delikvence dítěte, přerušování vztahů dítěte s rodiči z důvodu přírodních katastrof či válečných konfliktů (Sychrová, 2014, s. 36-37). Děti umístěné do ústavní péče můžeme rozčlenit do následujících skupin, a to:

- *děti osamělé* – rodiče se o děti nechtějí postarat nebo zemřeli;
- *děti ohrožené* – výchova a zdravý vývoj dítěte jsou ohroženy či vážně narušeny (dětí týrané, zneužívané, zanedbávané, postižené apod.);
- *děti rizikové* – děti, které vykazují výrazné výchovné problémy;
- *děti s kriminální činností* – hrozí důvodná obava v trvajícím páčání trestných činů (Gjuričová in Sychrová, 2014, s. 37).

Pro srovnání **Sychrová** uvádí řadu dalších důvodů umístění dítěte do ústavní péče a čerpá z dokumentu *Děti z ústavů*. Jedná se o následující příklady, kdy rodiče dítě opustí, rodiče dítěte zemřeli, dítě je psychicky, fyzicky či sexuálně zneužíváno, týráno či zanedbáváno, dítě vykazuje výchovné problémy, čímž nastává situace, kdy se rodiče o dítě nezvládají postarat, nejsou schopni mu zajistit vhodnou péči a výchovu, rodiče si mnohdy neplní rodičovskou zodpovědnost z důvodu nemoci (fyzické či duševní) nebo se může jednat o případy, kdy je situace v rodině neudržitelná z důvodu nepříznivé sociální situace (Bitner, Havigerová, Janišová, Langhansová in Sychrová, 2014, s. 79).

Dle autora **Janského** (2014, s. 21-25) se můžeme setkat také s pojmem *dítě s problémy*, nebo také upravené označení *problémové dítě*. Takové označení se velmi často používá v pedagogické teorii i praxi. Označení v sobě nenese diagnostické prvky, pouze poukazuje na jedincovu odlišnost. Odlišnost je v tomto případě myšleno odklonění od vyžadované normy. Avšak upravený název je nevhodný, proto se častěji používá označení *dítě s problémy*, nebo s rizikovými projevy.

K termínu *problémové dítě* se také vyjadřuje autorka **Vágnerová** (2005, s. 20-23), která tento pojem označuje jako základní. Termín můžeme chápat z různých hledisek, avšak autorka zmiňuje chování dítěte z pedagogického hlediska. Projevy dítěte mohou být neadekvátní k jeho věku. Dítě se nechová dle pravidel a také neplní dané činnosti, jak by mělo. Tudíž takovému dítěti mnohdy bývá přiřazena tato nálepka *problémového dítěte*, jelikož vybočuje od ostatních. Odlišnost dítěte často bývá způsobena mnoha důvody. Dalším důvodem je jiné či opačné myšlení či přemýšlení dítěte, nebo také rozdílné projevování citů, nálad apod. Učitel, který pracuje s kolektivem třídy, ve kterém je také problémový žák, často bývá frustrován neřešitelnou situací. Avšak tato situace by měla být znamením pro učitele, že si tento problém vyžaduje zásahu odborného pracovníka. Vzniklá situace způsobuje učiteli značné komplikace, co se týče jeho výkonu práce a motivace k práci. Dle autorky problémoví žáci bývají zpravidla chlapci, dívky méně často.

Pro jednoznačné pochopení ústavní péče je důležité porozumět i dalším možným označením ústavní péče, se kterými se můžeme v různých publikacích setkat. Jedním z mnoha označení pro ústavní péči je také „*rezidenční péče*“ nebo „*institucionální péče*“. Společným rysem pro různé definice ústavní péče je, že tato péče neprobíhá v rodině, prostředí, ve kterém jsou děti umístěny, pouze určitými prvky může připomínat domácí rodinné prostředí, avšak jde pouze o zdánlivou podobu. Existují dvě složky, či pomezí, ve kterém se každá ústavní péče nachází. Jedná se o pomezí pedagogické a sociální, kdy je nezbytné, aby v ústavní péči figurovaly obě tyto složky. V některých případech, vyžaduje-li to péče o dítě, lze hovořit také o zdravotnické složce u specifických skupin dětí. Dnes se klade důraz na krajní možnost zvolení ústavní péče při snaze dítěti pomoci. Ústavní zařízení můžeme vymezit následovně:

- *dětské domovy pro malé děti do 3 let,*
- *dětské domovy pro děti starší 3 let,*

- *domovy pro děti s postižením,*
- *zařízení pro děti s poruchami chování,*
- *zařízení pro mladé delikventy,*
- *internátní školy apod. (Sychrová, 2014, s. 41-42).*

Ústavní péče x ústavní výchova

Ústavní péče bývá v mnoha případech zaměňována s pojmem **ústavní výchova**. Je tedy nutné si pojem ústavní výchova blíže specifikovat. Jedná se o právní pojem, kdy jde o opatření, jež nařizuje soud. Soud nařídí ústavní výchovu v případě ohrožení dítěte, narušení či nedostatečné péče o dítě, a to za předchozí snahy o nápravu, která však nebyla úspěšná (Sychrová, 2014, s. 43). Česká republika se řadí na první pozice, co se týká počtu dětí umístěných v institucionální péči. Přičemž se tato péče jeví jako nevhodná, se špatným dopadem na celkový zdravý vývoj dítěte, zejména v případě malých dětí, a to zhruba do věku 5 let. Dítě vnímá tuto situaci velmi citlivě a absence navázání vztahu s blízkou osobou může mít vážné následky v podobě deprivace apod. Pro názornou představu může sloužit Bukurešťský projekt časně intervence, kdy byly sledovány skupiny rumunských dětí v ústavní péči ve srovnání se skupinou dětí v běžných rodinách. Projekt měl ukázat, zda kvalitní pěstounská péče může zlepšit vývoj dítěte, které již prošlo ústavní péčí. Ukázalo se, že pěstounská péče byla velmi zásadní v životě dítěte a znamenalo pro něj snadnější vyrovnání se s dřívějšími negativními zkušenostmi (Smyke, Zeanah, Fox, Nelson in Sychrová, 2014, s. 44-45).

Nevyřešené otázky či otazníky v ústavní péči

Jednou z otázek týkající se ústavní péče by mohla být otázka její vhodnosti. Nicméně je to velmi sporné a nemělo by být prioritou nahlížet na ústavní péči negativně. Tím je zejména myšleno, že by se člověk měl zamyslet a podívat se na tuto péči z různých úhlů pohledu a nesoudit pouze z jedné roviny. Každé dítě je jiné, pochází tedy z odlišných rodinných poměrů než dítě druhé. Tudíž při posuzování vhodnosti ústavní péče pro dítě je důležitým ukazatelem také rodinné prostředí, ze kterého dítě přichází. Kdybychom měli brát v potaz, že každá ústavní péče je špatná, dostali bychom se do konfliktu s tvrzením, že každé rodinné prostředí je dobré. Což rozhodně není pravda. Rodinné prostředí může dítěti velmi uškodit, není-li v pořádku a péče o dítě nebyla zajištěna či byla nějakým jiným způsobem ohrožena. Zároveň je důležité vyzdvihnout tvrzení a fakt, že ústavní péče nenahrazuje rodinné vztahy a vazby, či dokonce výchovu. Ústavní péče má za cíl zejména

pomoc dítěti. Ústavní péče také odlišně působí na děti, některé může ústavní výchova poznamenat negativně. Avšak podíváme-li se na tuto otázku také z druhé strany, tak pro některé dítě může být tato péče záchranou a daný režim v zařízení pomyslnou jistotou. Některé děti mohou být například těžko umístitelné do běžných náhradních rodin (Sychrová, 2014, s. 50-51).

Při zamyšlení nad jednou z dalších možných otázek, zda je vhodné prostředí některého zařízení ústavní péče, či jedná-li se o nepřirozené prostředí, mnoho z nás dojde k závěru, že takové prostředí není příliš vhodné pro vývoj dítěte. Na druhou stranu však v případech, kdy je dítě ve své rodině vážně ohroženo, tak mnoho z nás usoudí, že je lepší a pro dítě vhodnější variantou zvolení právě ústavní péče. V ústavní péči o dítě může v mnoha případech docházet k izolaci dítěte, a to z důvodu specifické organizace a chodu tohoto zařízení. Lze označit znovu začlenění dítěte za velmi obtížné. V zařízeních dochází k odosobnění, což je pro dítě velmi zásadní, nemůže budovat vztahy s nejbližší rodinou, instituce tyto vazby nikdy nenahradí, nelze měnit řád a chod instituce, tudíž jsou děti vystavovány denní rutině, práce s dětmi je v těchto institucích soustředěna na kolektiv nikoliv na jedince, což má také značný vliv na dítě. V této souvislosti lze také hovořit o syndromu návyku na ústavní péči, který se vyskytuje u osob, které byly delší dobu umístěny v nějakém zařízení s daným denním režimem, na který si nenávratně navyklo. Následkem může být neschopnost fungovat v budoucím životě, kdy po jedinci nejsou vyžadována dodržování této rutiny. Důsledky tohoto syndromu mohou být velmi vážné. Tito jedinci se mohou uchýlit například k páchání trestných činů a následnému pobytu ve vězení, k prostituci, často trpí depresemi, mohou skončit také jako bezdomovci nebo dokonce spáchat sebevraždu (Marek, Strnad, Hotovcová in Sychrová, 2014, s. 50-53).

1.1 Školská zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy

Školská zařízení lze členit podle Trnkové (2018, s. 111) na:

- 1) **diagnostické ústavy,**
- 2) **dětské domovy,**
- 3) **dětské domovy se školou,**
- 4) **výchovné ústavy.**

Sychrová (2014, s. 43) vymezuje školská zařízení pro výkon ústavní výchovy téměř totožně, a to dětské domovy pro děti do 3 let, kojenecké ústavy a dětská centra, dětské domovy a dětské domovy se školou, diagnostické ústavy, výchovné ústavy, domovy pro osoby se zdravotním postižením. Sychrová doplňuje členění o některá další zařízení, přičemž zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc staví mimo již zmíněná zařízení.

Zřizovatelem dětských domovů, dětských domovů se školou a výchovných ústavů jsou kraje. Výjimkou jsou **diagnostické ústavy**, jejichž zřizovatelem je přímo **Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy**. Společným a charakteristickým rysem pro všechny typy školských zařízení je poskytnutí či zajištění péče nezletilému dítěti ve věku od 3 do 18 let nebo také zletilé osobě ve věku 19 let (v případě rozhodnutí soudu o ústavní výchově nebo ochranné výchově nebo o předběžném opatření, náhradní výchovnou péči v zájmu jeho zdravého vývoje, výchovy, vzdělávání). Neméně důležitá je kooperace zařízení s rodinou dítěte. Mezi cíle zařízení patří zajištění rodinné terapie a nácviku rodičovských dovedností nezbytných pro výchovu a péči o dítě v rodině. Zařízení poskytují pomoc dítěti i po jeho opuštění zařízení (Trnková, 2018, s. 112).

Pro zajímavost a přesnější dokreslení představy o počtu dětí v jednotlivých zařízeních ústavní výchovy si vyčíslíme jednotlivá zastoupení. Dle Vávrové (2015, s. 16-19), která při vyčíslení využila vlastní zdroje s využitím údajů ze Statistické ročenky ČR – 2014, se jedná o **7 %** dětí umístěných v **diagnostickém ústavu**, **11 %** v **dětském domově se školou**, **17 %** ve **výchovném ústavu** a největší počet dětí je umístěno v **dětském domově** a to v zastoupení **65 %**. Také bychom mohli zmínit počet pobytových zařízení pro děti a mládež, kde je ve srovnání s předešlými lety patrný pokles počtu těchto zařízení. Údaje z let 2013-2014 ukazují, že počet dětských domovů byl 146, dětských domovů se školou 30, výchovných ústavů 29, diagnostických ústavů 14. Celkem se tedy jedná o 219 zařízení pro výkon ústavní výchovy, kdy zdroj je použitý z vlastního zkoumání autorky Vávrové ve spojení s údaji Českého statistického úřadu. Z dalšího šetření, kde je zdroj stejný jako u předešlých údajů, je patrné, že v letech 2013-2014

se ve všech zařízeních pro výkon ústavní výchovy vyskytovalo více chlapců, a to v počtu 3 876 a dívek v počtu 2 673.

Je potřeba si také vyjmenovat všechny základní potřeby, které je nutné pro každé dítě umístěné v některém ze zařízení ústavní výchovy zabezpečit. Dětem umístěným do některého ze zařízení je poskytnuto:

- *stravování, ubytování, oblečení,*
- *pomůcky do školy,*
- *financování nutných nákladů týkajících se vzdělávání,*
- *financování zdravotní služby, léků apod.,*
- *kapesné, osobní dary, věcná pomoc při odchodu zletilých osob ze zařízení,*
- *úhrada dopravy dítěte do školy,*
- *zajištění potřeb pro volný čas dětí, popřípadě specifické vzdělávací potřeby apod. (§ 2 Zákona č. 109/2002 Sb., © 2013-2020).*

Vhodné podmínky musí zařízení zajistit pro všechny děti také s ohledem na jejich zdraví. Děti, které jsou mentálně, tělesně či smyslově postižené, s vadami řeči, či s kombinacemi vad, jsou také umísťovány do těchto zařízení, proto pro ně zařízení musí zajistit speciální podmínky, které mohou být odlišné od ostatních dětí (§ 2 Zákona č. 109/2002 Sb., © 2013-2020).

Výchova x péče

Před samotným charakterizováním jednotlivých typů školských zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy je důležité si uvést rozdíl mezi pojmy **výchova** a **péče**. Důležité je to zejména z toho hlediska, že jsou tyto pojmy často zaměňované a používány se stejným významem. Každý pojem má podstatně odlišné cíle. Výchovu lze označit jako cílené působení na jedince, přičemž během působení na jedince formujeme jeho osobnost, předáváme mu poznatky, dovednosti, hodnoty, postoje, vzorce chování tak, aby jedinec byl schopen fungovat ve společnosti. Tedy je zaměřená na fungování jedince jako takového, ale také ve vztahu k ostatním lidem. Kdežto péče je označení pro naplňování fyzických i duševních potřeb jedince. Lze uvést řadu příkladů, a to oblečení, jídlo, pití, zdravotní péči apod. V neposlední řadě také střechu nad hlavou. Nenalezneme tedy pod pojmem péče osobnostní růst jedince, jde především o materiální hodnoty (Sychrová, 2014, s. 106-107).

S výchovou tedy souvisí vliv a působení na dítě. Existují **3 základní vlivy na jedince** z pohledu funkcionálnosti a intencionálnosti. Jedná se o následující vlivy: *spontánní, situačně cílené utváření, cílevědomé a systematické utváření osobnosti*. První vliv, tedy *spontánní*, lze popsat jako působení na jedince prostřednictvím podnětu. Druhé je *situačně cílené utváření*, kdy je zájmem oslovení jedince v konkrétní situaci. Posledním je *cílevědomé a systematické utváření osobnosti*, kde je výchova zastoupena v plném slova smyslu. V tomto cíli dochází ke změně osobnosti jedince, proměně chování, jednání apod. (Pelikán in Sekera, 2001, s. 10-11).

Diagnostické ústavy zajišťují komplexní vyšetření dítěte, a to v rovině pedagogických a psychologických postupů. Zpracovávají souhrnnou diagnostickou zprávu v podobě individuálního programu rozvoje jeho osobnosti. Cílem je zjistit, zda se u dítěte objevuje porucha chování a jestli ano, tak jak závažná tato porucha je. S tím souvisí následné stanovení vhodného zařízení pro dítě. Do diagnostického ústavu jsou přijímány děti na základě stanoveného předběžného opatření soudu nebo rozsudku o uložení ústavní výchovy nebo ochranné výchovy. Dětem, kterým je stanovována diagnostika, je určen pobyt nejdéle 8 týdnů, přičemž komplexní diagnostika není vyžadována u všech dětí. Není vyžadována u dětí, které nevykazují závažné výchovné problémy a poruchy chování. U takových dětí soud rozhodne o umístění buď do dětského domova, nebo do dětského domova se školou (Trnková, 2018, s. 112).

V **dětských domovech** se nachází děti ve věku **od 3 do 18 let**, které mají soudem určenou ústavní výchovu. Děti **nemají** závažné poruchy chování, navštěvují školy, které nejsou součástí zařízení, a je zde možnost umístění do domova nezletilé matky se svými dětmi. (Trnková, 2018, s. 114) V dětském domově se nachází děti, jejichž chování nevykazuje závažné poruchy (§ 12 Zákona č. 109/2002 Sb., © 2013-2020).

Jiný autor vymezuje dětský domov jako zařízení, kde jsou děti ve věku od 3 do 18 let, o které se rodina není schopna nebo ochotna postarat. V ČR nalezneme v dětských domovech větší míru sociálních sirotků než sirotků faktických. Rodiče mají mnohdy pocit, že když jejich dítě není úplně zdravé a má nějaké potíže či nějaké postižení, tak se jich jejich rodiče snaží „zbavit“, ačkoli jakákoliv forma dlouhodobé ústavní péče představuje pro dítě potíže. Potíže zejména v budoucím životě, kdy mohou sociálně selhat (Matoušek, 2008, s. 44).

Jedním z několika důvodů umístění dítěte do dětského domova je projevovaný nezáměr o dítě ze strany rodičů, který se projevuje nenavštěvováním dítěte, absencí jakéhokoliv zájmu a neplněním vyživovací povinnosti. Často rodiče nemají zájem o napravení vztahů s dítětem a o případnou návratnou péči o dítě. Trvá-li tento stav dobu delší než 6 měsíců, není potřeba jejich souhlasu k osvojení dítěte, kdežto v případě novorozence se jedná o zkrácenou dobu, a to 2 měsíce. Na základě tohoto projevovaného nezájmu ze strany rodičů podají návrh na oddělení sociálně-právní ochrany pracovníci ústavu. Tento návrh se nazývá tzv. vyslovení nezájmu. Dále se tento návrh dostane k soudu, který rozhodne (Matoušek, 2008, s. 116).

Dětský domov existuje také v podobě **dětského domova rodinného typu**, což je klasický dětský domov, jak jej známe, jen struktura zařízení a kapacita tohoto zařízení se liší. V jedné skupině tohoto modelu je 5 dospělých osob, které se starají o 6-10 dětí. Dospělé osoby jsou zastoupeny v počtu 4 vychovatelé + 1 hospodyně. Jedná se tedy o připodobnění ke klasickému modelu rodiny. V dětském domově rodinného typu je také zastoupen věkový rozdíl mezi vychovatelem a dítětem, jako je tomu i v rodině, kdy je značný věkový rozdíl mezi rodičem a dítětem. To však ne vždy lze dodržet. Může se stát, že věkový rozdíl mezi dítětem a vychovatelem může činit například 40 let, v jiném případě tento rozdíl je nepatrný a jedná se pouze o několik málo let. Tento model se snaží tedy dětem nastítnit klasický model rodiny, avšak je zde absence role prarodičů v životě dítěte. V rodině děti kopírují hodnoty, tradice, zvyky a plno dalších věcí od svých rodičů. Rodiče jsou pro děti inspirací, proto mnohdy používají také podobná gesta a volí určité vzorce chování. Tento vzor pro děti v dětském domově není zastoupen. Jelikož vychovatelé mají odlišné hodnoty, mají své rodiny, ve kterých preferují určité standardy, které však nemohou dětem v dětském domově nějakým způsobem předávat. Mohlo by dojít k nějakému střetu, kdy jeden z vychovatelů předá své hodnoty, jiný vychovatel zase diametrálně odlišné hodnoty a dítě by bylo zmatené a nevědělo by, čím se má řídit. Proto nemůžeme hovořit o předávání takových hodnot. V rodině jsou stabilní role všech členů rodiny, které se nemění, pouze v případech úmrtí některého člena rodiny. Kdežto v dětském domově tyto role jsou velmi proměnlivé. Mění se vychovatelé, také často se mění obsazení dětí, ať už v celém domově, tak i v dané „rodinné“ skupině dětského domova. Můžeme tedy říci, že označení „dětský domov rodinného typu“ je pouze nadnesený pojem, který v sobě nenese mnoho společných charakteristických rysů se skutečnou podobou rodiny. Název v nás může také evokovat automatické zajištění lepší péče než v jiném typu

dětského domova, čemuž tak ve skutečnosti nemusí být. Děti často přichází do domova s nenaplněnou představou, jak by měla taková rodina vypadat a fungovat. Takže i přesto, že se tento typ opravdu jen vzdáleně blíží k podobě rodiny, může mít pro tyto děti pozitivní dopad (Sychrová, 2014, s. 103-106).

Dětský domov se školou zajišťuje péči o děti, které **disponují závažnými poruchami chování** nebo u nichž byla diagnostikována duševní porucha. Také zde mohou být umístěny nezletilé matky či děti, kterým byla ustanovena ochranná výchova. Děti v dětském domově se školou jsou zpravidla ve věku od 6 let do zakončení povinné školní docházky. Děti dochází do školy, která je součástí domova. V průběhu pobytu v tomto zařízení může dojít k odstranění důvodů pro stanovení docházky do školy, která je součástí domova, a proto může zařízení stanovit dítěti školu, která již není součástí domova (§ 13 Zákona č. 109/2002 Sb., © 2013-2020).

Rodinná skupina je uskupení dětí, které jsou umístěny v dětském domově či v dětském domově se školou. V dětském domově se jedná o nejméně o 6 a nejvíce 8 dětí v jedné skupině a v dětském domově se školou se jedná o 5 a nejvíce 8 dětí. Skupiny jsou různorodé, odlišné pohlaví, věk apod. Nachází-li se v zařízení sourozenci a v případě, že je to možné, jsou umístěny společně do jedné skupiny. Důvodem pro odloučení sourozenců mohou být například výchovné důvody. V dětském domově i v dětském domově se školou lze vytvořit nejméně 2 a nejvíce 6 již popsaných rodinných skupin. Skupiny se netvoří úplně náhodně, při sestavování skupin se ohlíží na výchovné, vzdělávací nebo zdravotní potřeby (§ 4 Zákona č. 109/2002 Sb., © 2013-2020).

Výchovné ústavy jsou určeny pro **děti starší 15 let**, které mají závažné poruchy chování. V krajním případě, že u dítěte, jež má závažné poruchy chování, pro které nemůže být umístěno do dětského domova se školou, je starší 12 let a je u něj nařízena ochranná výchova, může být také umístěno do výchovného ústavu (Trnková, 2018, s. 114).

Umístění dítěte do některého z převýchovných zařízení předchází aktivity, které souvisí s jeho budoucím pobytem v některém ze zařízení. Příkladem nejčastěji se vyskytujících aktivit u dítěte je toulání se s partou venku, požívání alkoholu, chození na diskotéky, kouření, návštěva herny, krádeže atd. (Škoviera, 2007, s. 45).

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Do kompetence Ministerstva práce a sociálních věcí patří také zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, přičemž zřizovatelem mohou být kraje, obce i osoby, které jsou oprávněny poskytovat sociálně-právní ochranu dětem. Pomoc je určena dětem, které nemají žádnou péči, a tudíž je nutné jim poskytnout okamžitou pomoc a ochranu. Jedná se o děti, jejichž život nebo také vhodný vývoj je vážně ohrožen, děti bez péče přiměřené jejich věku, děti týrané či zneužívané, nebo v případě, že práva dětí byla ohrožena. Dítě je umístěno do zařízení na základě rozhodnutí soudu, žádosti zákonného zástupce dítěte, žádosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností, žádosti samotného dítěte (Trnková, 2018, s. 118-119).

Dětské domovy pro děti do 3 let

Ministerstvo zdravotnictví zaštiťuje dětské domovy pro děti do 3 let, jelikož domovy poskytují dětem zdravotnické služby. V domovech se nachází děti, které nemají možnost vyrůstat v rodinném prostředí. Jedná se o děti týrané, zanedbávané, zneužívané či ohrožené na jejich zdravém vývoji. Takové děti mnohdy pochází z nevhodného sociálního prostředí či se může jednat o děti, které jsou zdravotně postižené, a nedostává se jim potřebné zdravotní péče. O pobyt dětí v tomto zařízení mohou požádat rodiče, tedy zákonní zástupci dítěte, z důvodu náročnosti péče o dítě, a to zejména finanční, rodina se o nemocné dítě nemůže postarat. Tedy onemocnění dítěte je tak finančně nákladné pro rodinu, že není schopna mu poskytnout potřebnou péči. Dalším z důvodů pro podání žádosti o pobyt v zařízení je důvod sociální, kdy rodiče či v mnoha případech osamělá matka, není schopna zajistit potřebnou péči o dítě. Posledním důvodem podání žádosti je na základě soudního rozhodnutí o předběžném opatření či ústavní výchově. Matce, jejíž zdraví je v průběhu těhotenství nějakým způsobem ohroženo, může být také nabídnuto ubytování v tomto zařízení. Osoby, jež jsou povinny plnit vyživovací povinnost vůči dítěti, které je umístěno v domově, musí zaplatit úhradu na zaopatření dítěte (Trnková, 2018, s. 111).

Děti, které mají nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovu, stráví v těchto již zmíněných zařízeních určitou dobu. Tato doba je podstatná pro jejich budoucí život. Při umístění dítěte do ústavního zařízení je podstatná délka pobytu. Proto existuje výčet průměrné doby, kterou dítě stráví v některém ze zařízení. Tato průměrná délka se stanovuje podle **Hodnocení systému péče o ohrožené děti**. Jedná se o 14,5 roku v dětských

domovech, 2,4 roku v dětských domovech se školou, 1,3 roku ve výchovných ústavech pro mládež (MVČR in Sychrová, 2014, s. 81).

1.2 Práva a povinnosti dětí umístěných v zařízení

Dítě, které má soudem stanovenou ústavní výchovu, má právo na:

- *zaštítění celkového přímého zaopatření;*
- *podporu rozvoje tělesných, duševních, citových a sociálních dovedností;*
- *uznání lidské důstojnosti;*
- *umístění sourozenců společně;*
- *poskytnutí vhodných podmínek pro vzdělávání;*
- *vyjádření víry;*
- *obeznámení se svými právy a povinnostmi;*
- *participování na aktivitách zařízení v rámci výchovného programu;*
- *prosazování žádostí a stížností a další návrhy na ředitele či pedagogické pracovníky zařízení;*
- *vyřknutí vlastního názoru k opatřením, která se jej týkají;*
- *umožnění rozhovoru s pracovníkem sociálně-právní ochrany dětí či zaměstnancem České školní inspekce, ministerstva nebo orgánu kraje;*
- *udržení kontaktu s blízkými osobami;*
- *odejít ze zařízení na základě povolení pedagogického pracovníka zařízení;*
- *podání informací týkajících se jeho kapesného, či jiných pohledávek apod. (§ 20 Zákona č. 109/2002 Sb., © 2013-2020).*

Naopak povinnosti dítěte umístěného v zařízení jsou například dodržování kázně a pořádku, předpisů a pokynů, na základě výzvy uposlechnout nařízení k vyšetření, zda je u dítěte přítomen v krvi alkohol či jiné návykové látky apod. (§ 20 Zákona č. 109/2002 Sb., © 2013-2020).

Při pobytu dítěte v některých již výše zmíněných zařízeních může dojít k porušení některých z provozních či jiných pravidel ze strany dítěte, proto dítěti za dané chování náleží jistý postih, který může být v různé formě, a to například snížení kapesného dítěte, redukce času stráveného mimo zařízení, zamezení účasti na akci či akcích pořádaných zařízením apod. Samozřejmě na druhé straně je také příkladné a správné chování, které dítě prokazuje. Za dané chování získá například věcnou či finanční odměnu, navýšení

kapesného, je mu povolena mimořádná návštěva nějaké kulturní akce mimo zařízení apod. (§ 21 Zákona č. 109/2002 Sb., © 2013-2020).

1.3 Práva a povinnosti ředitele zařízení

Práva a povinnosti mají v zařízení nejen děti, ale také ředitel zařízení. Jehož výčet některých práv si uvedeme viz níže:

- *má právo umožnit dítěti pobyt mimo zařízení za jasně stanovených právních podmínek;*
- *má právo zamezit či částečně omezit, aby dítě navštěvovala návštěva, která určitým způsobem negativně ovlivňuje dítě, či se nevhodně chová apod.;*
- *má právo být přítomen při převzetí zásilky, balíčku, pošty dítětem, má-li ředitel obavy, že tato pošta není vhodná, narušuje-li výchovu dítěte, její obsah je nevhodný apod.;*
- *má právo uschovat zdraví ohrožující předměty, které má dítě u sebe, nebo finanční částku, která výrazným způsobem převyšuje částku kapesného za asistence dalšího pracovníka zařízení a také v písemné podobě zaznamenat tyto předměty;*
- *má právo rozhodnout o umístění dítěte do oddělené místnosti;*
- *má právo jednat v zájmu dítěte a zastoupit jej v případě, že jeho zákonní zástupci nejsou schopni či nemají zájem o dítě;*
- *má právo zjistit u dítěte, zda požilo alkohol či jiné návykové látky atd. (§ 23 Zákona č. 109/2002 Sb., © 2013-2020).*

Dále, jak jsme již zmínili, má ředitel zařízení určité povinnosti, jejichž příklady si uvedeme také ve výčtu:

- *má povinnost obeznámit dítě s jeho právy a povinnostmi;*
- *má povinnost předložit soudu návrh na zrušení ústavní výchovy v případě, že už neexistují důvody k jejímu uložení, nebo naopak požádat o prodloužení ústavní či ochranné výchovy;*
- *má povinnost vést program na rozvoj osobnosti u každého dítěte;*
- *má povinnost sestavit a obeznámit pracovníky zařízení s vnitřním řádem;*
- *má povinnost hlásit veškeré útěky dětí Policii ČR;*

- *má povinnost předat informace o dítěti na žádost jeho zákonných zástupců, nebo orgánu sociálně-právní ochrany dětí;*
- *má povinnost informovat diagnostický ústav o proměně počtu dětí atd. (§ 24 Zákona č. 109/2002 Sb., © 2013-2020).*

1.4 Kapesné, osobní dary

Dítě umístěné v zařízení má nárok na kapesné. Kapesné dítěti náleží za dny, které stráví v zařízení. Dítě nemá nárok na kapesné za dny, kdy je na útěku, nebo ve výkonu trestu apod. Výše kapesného se odvíjí od věku dítěte. Dítě mimo kapesné může získat osobní dar v podobě dárku k narozeninám, dar za úspěšné výsledky ve škole, nebo také finanční odměnu jako náhradu za dar (§ 31-32 Zákona č. 109/2002 Sb., © 2013-2020).

1.5 Ochranná výchova

Jedná se o jedno z ochranných opatření, které nalezneme v zákoně č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. Ochrannou výchovu soud stanovuje v případech, kdy o výchovu mladistvého není dostatečně postaráno a nelze problém odstranit přímo v jeho rodině, je-li dosavadní výchova mladistvého zanedbána či prostředí, v němž mladistvý žije, není vhodné pro výchovu. V neposlední řadě k nápravě mladistvého pachatele v případě, že některé uložené výchovné opatření není dostatečné. Ochranná výchova může trvat do té doby, pokud to vyžaduje její účel, avšak maximální délka trvání je do 18 let. Lze také ochrannou výchovu prodloužit, a to do dovršení 19 let. Pro vyvarování se útekům mladistvých ze zařízení, již mají uloženou ochrannou výchovu, lze použít technických prostředků. Tím jsou myšleny například mříže či umístění audiovizuálních systémů, které však nesmí snímat prostory, které jsou určeny pro osobní potřeby dětí. Tyto systémy zajistí bezpečnost dětí, zaměstnaných osob, ochranu majetku apod. (Trnková, 2018, s. 116-117).

Průběh ústavní a ochranné výchovy

Jedná-li se o počet dětí umístěných v některém ze zařízení, jsou zde 2 organizační jednotky. První je výchovná skupina, což je vymezení týkající se diagnostického a výchovného ústavu. Druhým je rodinná skupina, označení pro dětské domovy a dětské domovy se školou. Maximální počet pro tyto skupiny čítá 8 dětí. Kapacita jednoho takového zařízení je nejvýše 6 takových skupin. Skupiny se stanovují na základě výchovných, vzdělávacích, zdravotních potřeb dětí. Mnohdy se děti člení dle pohlaví. Ale není to určující, existují také skupiny, které jsou různorodé v kontextu pohlaví, věku, v případě, že tomu nějakým způsobem nezabraňují výchovné důvody. Zejména sourozenci jsou umístěni do stejné skupiny, je-li to možné. Pokoje, které děti obývají, jsou po 2-3. Do zařízení jsou umístěny také děti, které mají mentální postižení, tělesné či smyslové, nebo s vadami řeči, popřípadě s kombinovanými vadami, jejichž postižení není v takovém stupni, aby byly umístěny do zařízení sociálních služeb nebo do specializovaného zdravotnického zařízení. Zařízení musí zajistit vhodné podmínky pro takové děti, včetně denního režimu, vybavenosti zařízení a také kvalifikace pracovníka pečujícího o tyto děti. Děti pod vlivem alkoholu či jiné návykové látky, také děti s psychiatrickým onemocněním či děti, které potřebují odbornou zdravotní péči, nejsou do zařízení přijati (Trnková, 2018, s. 116-117).

Při umístění dítěte do zařízení pro výkon ústavní výchovy dochází u dítěte k velkým změnám, které na něj mohou mít zejména negativní vliv, jenž postihuje jeho psychický stav. Samozřejmě nemůžeme hovořit o tom, že tento negativní vliv můžeme pozorovat u každého dítěte. Rizika, která se mohou u dětí projevit (především v raném věku), si můžeme přehledně vyjmenovat, jedná se o:

- *výskyt poruch chování v dětství a adolescenci,*
- *poruchy emocí,*
- *možnost výskytu psychiatrických diagnóz,*
- *u některých dětí časté využívání psychiatrických služeb,*
- *výskyt posttraumatické stresové poruchy,*
- *vyšší šance projevů závislosti,*
- *časté neúspěšné pokusy o navázání citových vazeb,*
- *bezmeznou důvěřivost dětí, či naopak projevy nedůvěry,*

- *absenci sebedůvěry,*
- *nízkou míru zvládnání stresu* (Ptáček in Vávrová, 2015, s. 62).

V dalších podkapitolách si přiblížíme některé pojmy, které právě souvisí s možností výskytu negativních faktorů při pobytu dítěte v zařízení ústavní výchovy. Jedná se o možnost výskytu traumatizace u dítěte, deprivace, špatné zacházení s dítětem a celkový stav ohrožení dítěte.

1.6 Traumatizované, deprivované, ohrožené dítě a špatné zacházení s dítětem

Existuje situace, kdy je dítěti stanovena ústavní výchova, což je pro jeho psychický vývoj značné narušení. Jedná se o velmi náročnou situaci, kdy je proces adaptace dítěte na některé zařízení ústavní výchovy psychicky náročné. S pojmem traumatizace jsou spojovány různé problematiky, jako jsou týrané nebo zneužívané dítě, vliv partnerského násilí na děti, dítě po ztrátě blízkého člověka, zanedbávané dítě. Dle Matouška je psychické trauma zkušenost s bezprostředním ohrožením, které může provázet silný strach. S tím, že s danou situací se dospělý člověk, či dítě, neumí v krátké době vyrovnat (2017, s. 13). U dětí může trauma vzniknout mnohem snadněji než u dospělého člověka. Je-li vztah dítěte a pečující osoby v pořádku, uspokojuje to potřeby dítěte. Přináší-li kontakt dítěte a pečující osoby dítěti frustraci či hrozbu, mozek dítěte spustí reakci. V případě, že pečující osoba dává důraz na potřeby dítěte, dítě upevňuje vztah s takovou osobou. Nejedná-li osoba v souladu s potřebami a nejlepším zájmem dítěte, spustí se u dítěte obranné chování. V případě, že dítě vyrůstá v bezpečném prostředí, umí řídit své emoce a nesoulad v potřebách s představami dospělých. Jiná situace nastává v případě, že dítě vyrůstá v nebezpečném prostředí pro svůj zdravý vývoj. V takové situaci je pro dítě výchozí zejména obrana. Tato obrana se v dítěti spouští automaticky v jakémkoliv případě možného ohrožení. Je možné, že se u dětí tento obranný systém objeví v jakémkoliv přímém kontaktu s dospělým jedincem. Za traumatizací dítěte nemusí nutně být pouze pečující osoba, ale také například vrstevníci, což může být v podobě šikany například ve škole. Traumatizované dítě může být také proto, že má agresivního sourozence, který na něj vytváří nátlak, a tím dochází k traumatizaci. Za další příčinu traumatizování dítěte můžeme označit také dospělé osoby, které nejsou primárními pečujícími. Jedná se například o prarodiče, strýce, známé rodiny apod. (Matoušek, 2017, s. 15-17).

Podstatná je při traumatizaci také paměť a paměťové stopy. Lze rozlišit dva druhy paměti, a to explicitní a implicitní. Implicitní paměť uchovává zážitky a zkušenosti ve vývojově staré oblasti mozku, tudíž vybavování těchto zážitků v pozdějších letech není zcela snadné. Explicitní paměť naopak cíleně ukládá různé vzpomínky na místa, osoby, situace apod. Tato paměť je naplňována postupně během vývoje a dospívání jedince. I v případě explicitní paměti se člověku ne příliš snadno vybaví některé vzpomínky (např. spojené s traumatem), protože tato paměť je ovlivněna současnými činiteli a zájmy jedince. V mnoha případech negativní a nepříjemné vzpomínky jsou často vytěsňovány z explicitní paměti, a jsou přeměňovány do takové podoby, která je pro jedince přijatelná, tedy nepůsobí mu nějaké psychické potíže (Zieger in Matoušek, 2017, s. 17). U dětí, které nemají vytvořenou vhodnou vazbu k pečující osobě, se mohou objevit nežádoucí poruchy chování. Následně si uvedeme některé z nich:

- *opakované lhaní,*
- *děti chtějí vše řídit, včetně chování ostatních (dospělých i jiných dětí),*
- *neakceptují a nerespektují stanovená pravidla,*
- *neradi navazují oční kontakt,*
- *není pro ně snadné navazování vztahu k jiné osobě, způsobuje to u nich nejistotu a stresovou situaci,*
- *mají problém s komunikací, s plánováním, empatií,*
- *problémy či poruchy v oblasti základních tělesných funkcí, jakými jsou jídlo, spánek apod. (Matoušek, 2017, s. 19).*

Traumatizace v dětství má v pozdějších letech života mnohdy fatální následky. Lidé mohou mít vážné zdravotní problémy. Například se může jednat o alkoholismus, depresi, užívání drog, vyskytování partnerského násilí či sebevražedné pokusy. Počet takových traumat zažitých v období dětství může mít vliv na délku života jedince. To znamená, že pokud člověk zažil více než 6 typů takových traumat v dětství, jeho život může být až o 20 let kratší (Wilkins et al. in Matoušek, 2017, s. 19).

Neopomenutelným tématem je také problematika dětí týraných nebo zneužívaných blízkým dospělým, které tímto prožitkem jsou také psychicky poznamenány. Nejprve bylo pozorováno pouze fyzické týrání dětí, později se přišlo na to, že strádání je také duševní. Ve 20. století došlo k definování pojmu „syndrom CAN“, což je přejaté z angličtiny „child abuse and neglect“. Znamená to tedy syndrom zneužívaného a zanedbávaného

dítěte. Za nejčastější projevy tohoto syndromu můžeme označit fyzické týrání, sexuální zneužívání, psychické týrání a zanedbávání, kterým se myslí všechny formy zanedbávání péče o dítě. *Obecně je rozšířený názor, že negativní raná zkušenost dítěte negativně formuje jeho budoucnost* (Matoušek, 2017, s. 21-23).

Dítě může být velmi psychicky ovlivněno také z důvodu ztráty blízkého člověka. Smrt rodičů dítěte je pro něj psychickou zátěží, je proto důležité brát na to ohled. Záleží na vývojové úrovni dítěte, ve kterém prožívá ztrátu. Dětská deprese se projevuje například nezájmem o dřívější aktivity, o kontakt s vrstevníky, dítě má pocit viny, cítí zármutek apod. Nejnáročnější je pro dítě sdělení faktu o úmrtí, následně pohřeb, poté období bezprostředně následující po pohřbu blízké osoby. V této době je důležité mu věnovat pozornost, mluvit s ním, odpovídat mu na dotazy týkající se ztráty, a předcházet tak vzniku tabu v rodině (Matoušek, s. 47-49, 2017). S traumatizací dítěte je úzce spojené také již zmíněné zanedbávání, které se může dotýkat veškerých životních potřeb dítěte. Základní a nezbytné podmínky pro zdravý vývoj dítěte závisí na době a liší se kulturou, ve které dítě vyrůstá. Projevem zanedbávání jsou například nedostatečné hygienické návyky, nevhodné vzory chování u rodičů, emoční zanedbávání dítěte apod. (Matoušek, 2017, s. 53-55).

Obranné a vyrovnávací strategie

Zde uvádíme pouze několik z mnoha strategií při vyrovnávání se s traumatem:

- *zamrznutí*, což znamená, že se osoba straní okolí, je pasivní, nechce kontaktovat blízké osoby;
- *popírání*, tj. nebrání již vzniklé situace v potaz, osoba se snaží tuto událost neprodleně odstranit z mysli, lze zde hovořit i o posttraumatické poruše paměti;
- *únik do fantazijního světa odtrženého od reálných okolností vlastního života*, kde si dítě vymyslí vlastní realitu, do které utíká, aby nemyslelo na prožité události, a to prostřednictvím například filmů, sociálních sítí apod.;
- *snaha se vyhýbat situacím připomínajícím traumatizující situaci*, dítě odmítá navštěvování míst, které mu připomínají prožité trauma;
- *dezintegrace vlastní osobnosti, disociace*, dítě obtížně vnímá samo sebe i okolí;
- *regrese*, návrat do již prožitých stádií vývoje dítěte;
- *zobecněný pocit zahanbení, studu*, kdy dítě bere negativní chování dospělého za svoji chybu;

- *nízké sebehodnocení, „naučená bezmocnost“, „mučednická role“, dítě se považuje za druhořadé;*
- *sebeпоškozování, sebevražedné pokusy, sebevraždy;*
- *zmírnění nepříjemného stavu prostřednictvím alkoholu, drog, kouření, přejídání;*
- *snaha opustit prostředí vyvolávající negativní vzpomínky, útky;*
- *fantazie a plánování pomsty;*
- *agresivní odreaování na blízké osobě;*
- *nejisté vazby na pečující osobu, partnera, kteří jsou zdrojem ohrožení;*
- *spontánní zvýšení fyzické aktivity, pohybem odbourat vnitřní stres apod. (Matoušek, 2017, s. 60-65).*

Existují také různé druhy traumat, kterými si děti mohou během svého života projít, a to:

- *raná a vývojová traumata – zdravotní či psychické potíže, nežádoucí události v rodině, dlouhodobější nepřítomnost matky, odebrání dítěte z rodiny a stanovená ústavní péče,*
- *traumata související s úmrtím blízké osoby nebo předčasným odloučením,*
- *úrazy, autonehody,*
- *opakované lékařské zákroky,*
- *týrání, nepřiměřené trestání, přítomnost násilí v rodině, sexuální zneužívání,*
- *napadení zvířetem, agresivní útok, šikana, únos,*
- *živelné katastrofy,*
- *teroristické a válečné akce (Matoušek, 2017, s. 70-71).*

U dětí, které dlouho musely žít v prostředí citově chudém, pozorujeme často, že mají vážné obtíže v citových vztazích na všech dalších vývojových stupních (Matějček, 2017, s. 45). Je pro ně velmi náročné navazovat jakékoliv vztahy a důvěřovat druhým (Matějček, 2017, s. 45).

Psychická deprivace

Další termín, který je neméně důležitý, je psychická deprivace. Tento termín lze vysvětlit také jako určité strádání ve smyslu absence citových a společenských podnětů. Mateřská láska je v životě dítěte nezbytná a při jejím nedostatku to může mít v budoucnosti vliv nedožité důsledky. Pasivní postoj, lhostejnost, důsledné vyžadování lásky, strhávání pozornosti se projevilo na dětech, které vyrůstají v ústavech. Tyto projevy se u dětí ukázaly při dlouhodobém pozorování. Jejich chování bylo způsobeno právě nedostatkem mateřské

lásky. Není to však pravidlem, že by se podobným způsobem chovalo každé dítě, které nějakým způsobem strádá. Mezi diametrálně odlišné projevy dítěte můžeme zařadit přítulnost, mazlení, milost, a to ke každému, kdo zařízení navštíví. Bezmezně každému věří a neznají pocit, že někomu věří z toho důvodu, že je to jeho blízká osoba. Tyto děti mají vřelý vztah v podstatě ke každému (Matějček, 2017, s. 48-52).

Matoušek (2008, s. 43) definuje **deprivaci** jako situaci, kdy u jedince nedochází k uspokojování potřeb. Jedinec nevyhledává kontakt s lidmi, není schopen se souvisle věnovat nějaké činnosti, vyskytuje se u něj absence příležitostí pro tvorbu vztahu k pečující osobě. Dítě není ve stavu, který by umožnil přirozený, zdravý duševní vývoj, a z tohoto důvodu se u dítěte může projevit vada řeči, intelektová, emocionální či morální retardace, poruchy příjmu potravy. Psychická deprivace je častým jevem u dětí umístěných v ústavech či u dětí, které vyrůstají v nefunkčních rodinách. Následky této deprivace se projevují obtížností navazování vztahů s lidmi a následným navazováním povrchních vztahů, upoutáváním pozornosti na sebe, nevhodným chováním. Děti mohou působit vyrovnaně v určitém prostředí, avšak skutečné projevy se odkryjí až v odlišném, pro ně neznámém, prostředí. V dospělosti může mít jedinec problém se sociálním fungováním, může cítit osamělost, mít nestabilní vztahy či nízkou úroveň vzdělání. Sociální selhání je také možný projev. Neméně s termínem deprivace souvisí pojem subdeprivace, což znamená deprivace, která však má mírnější projev, či je skrytá. Je velmi častá u dětí umístěných v ústavech či v rodinách, kde jeden z rodičů trpí poruchou duševního zdraví, či některou ze závislostí, u svobodných matek, nebo rodin, které prošly rozvodovým řízením.

Ohrožené dítě

Jedná se o dítě, které je ohroženo na životě, nebo je ohroženo jeho zdraví (Dunovský in Matoušek, 2003, s. 202). Příkladem takto ohroženého dítěte jsou například sirotci, děti s klíčem na krku, děti uprchlíků, oběti válek či přírodních katastrof, děti, které žijí v sociálně znevýhodněném prostředí, ve skupinách, pracující děti, zneužívané děti, handicapované děti a mnoho dalších (Kovařík, Dunovský in Matoušek, 2003, s. 201).

Špatné zacházení s dítětem

Tomu, že se dítě ocitne v dětském domově, samozřejmě předchází nevhodná péče či situace v rodině. Důvodem pro umístění dítěte do některého ze zařízení ústavní výchovy může být také špatné zacházení s dítětem.

Při vyhodnocování špatného zacházení s dítětem jsou důležité určité znaky. Jedná se například o věk dítěte, jak často se dané chování opakuje, vážnost zneužívání či týrání, jeho psychická zralost, nebo etnická příslušnost je také jedním ze znaků při posouzení. Avšak stanovení takové míry špatného zacházení není vůbec snadné, ovlivňujícími elementy jsou zejména doba a kultura. Jelikož je to velmi obtížné určit tuto míru, musí být i pracovník dostatečně vycvičen, aby objevil a následně zamezil špatnému zacházení s dítětem. Podnět pro dané posuzování mohou podat učitelé, policie, lékař, který dítě prohlíží, nebo například sousedé dítěte apod. Rozpoznávacím znakem takového dítěte, se kterým je špatně zacházeno, jsou zejména tělesné změny, přičemž nejen ty, existuje mnoho projevů jako například psychické změny vzniklé následkem psychického týrání apod. Rodiče takovým způsobem zachází s dětmi v mnoha v případech proto, že sami něco podobného v dětství zažili, je u nich absence empatie, rodičovské lásky apod. Omluva pro takové chování neexistuje. Těmto rodičům byla jistá výchova vštěpována a oni ji předávají dále svým dětem. Jedním z důvodů může být také fakt, že se rodiče ocitli v tíživé situaci, a jsou tak vystaveni stresu a jednají v afektu. Situace, kdy rodiče ztratí zaměstnání, ocitnou se ve špatné finanční situaci, mají sociální problémy apod. Důvody mohou být i velmi prosté, kdy děti disponují určitou vadou či pouhou neposlušností. Vadou je myšleno například, má-li dítě vrozenou vadu, zaostává ve vývoji, má psychické problémy, nebo se u něj objevily prvotní znaky autismu. Dalším důvodem může být již zmíněná prostá neposlušnost, která v rodičích probudí agresivní chování, může se také jednat o děti nemocné, děti, které mají nějaké tělesné odlišnosti (příliš hubené, nebo obézní, pomočují se v noci), či koktají, nebo se špatně učí. V neposlední řadě je to případ, kdy jsou děti nechtěné či předčasně narozené. Pro dítě takové zacházení představuje obrovský zásah do budoucího života, zejména v podobě různých komplikací. Zacházení u dětí způsobuje posttraumatický stresový syndrom, pocit stresu, nízkého sebevědomí, trpí úzkostmi, dítěti se každodenně takové negativní zážitky vrací v podobě myšlenek na tyto zážitky či noční můry. U dítěte je patrné, že zažilo něco negativního, protože jeho projevy mohou být rázem úplně opačné, dítě může být pasivní či neklidné

až agresivní vůči svému okolí, vrstevníkům. Dítě nemá ucelený názor na své rodiče, neumí rozpoznat, zda se jedná o „hodného“ či „zlého“ rodiče (Matoušek, 2005, s. 28-32).

Rodičům, kteří se takovým způsobem chovají k dětem, přísluší opatření. Mezi taková opatření řadíme například napomenutí, dohled, omezení nebo odborné poradenství. Cílem soudu, který takové případy řeší, je, aby dítě vyrůstalo ve vlastní rodině, ale není-li to možné, tak upřednostňuje náhradní péči před ústavní. Orgány sociálně-právní ochrany dětí ve svých cílech dbají na vyhledávání a pomoc takto ohrožených dětí (Matoušek, 2005, s. 32).

2 SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK

S tématem či pozicí sociální pracovník také úzce souvisí pojem sociální práce, který je potřeba si vyjasnit. Dle **Matouška** *Sociální práce je společenskovědní disciplína i oblast praktické činnosti, jejímž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů (např. chudoby, zanedbávání výchovy dětí, diskriminace určitých skupin, delikvence mládeže, nezaměstnanosti). Sociální pracovníci pomáhají jednotlivcům, rodinám, skupinám i komunitám dosáhnout způsobilosti k sociálnímu uplatnění nebo ji získat zpět* (2008, s. 11).

Sociální práci lze rozčlenit na:

- **krátkodobou**: např. vyřizování žádostí, finanční výpomoc apod., vztah mezi sociálním pracovníkem a klientem je řízen na základě stanovených pravidel);
- **dlouhodobou**: např. jde o hlubší navázání vztahu mezi sociálním pracovníkem a klientem (Morénová in Matoušek, 2008, s. 35).

Sociální pracovníci při práci s klienty musí disponovat řadou kompetencí a také plní řadu úkolů. Zákon č. 108/2006 Sb. a § 106–111 nám vymezuje tyto úkoly a náplň práce sociálního pracovníka. Mezi jeho úkoly patří sociální šetření, sociálně-právní poradenství, analytická a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství, sociální rehabilitace. Náplň práce sociálního pracovníka je mimo jiné také řešení sociálně-právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče. Nezbytné předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka jsou způsobilost k právním úkonům, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a odborná způsobilost. Bezúhonnost najdeme v § 79 odstavec 2 a odstavec 3 věty 1-6. Společnou charakteristikou všech fyzických osob, které budou přímo poskytovat sociální služby, je bezúhonnost. Otázku zdravotního stavu a způsobilosti řeší lékař, který poskytne lékařský posudek o zdravotní způsobilosti. Vydává jej praktický lékař a u zaměstnanců lékař závodní preventivní péče. Pro výkon povolání sociálního pracovníka je důležitá také odborná způsobilost. Nutné je vyšší odborné vzdělání získané absolvováním vzdělávacího programu v oborech zaměřených na sociální práci, sociální pedagogiku, sociální a humanitární práci, sociálně-právní činnosti, charitní a sociální činnost. Nebo vysokoškolské vzdělání získané studiem zaměřeným na sociální péči, sociální patologii, právo, nebo speciální pedagogiku. Další možností je absolvování akreditovaných

vzdělávacích kurzů v oblastech uvedených v již zmíněných možnostech, v celkovém rozsahu nejméně 200 hodin a praxe při výkonu povolání sociálního pracovníka v trvání nejméně 5 let, za podmínky ukončeného vysokoškolského vzdělání v oblasti studia, která není uvedena výše. Či absolvování akreditovaných vzdělávacích kurzů v oblastech zmíněných výše v rozsahu nejméně 200 hodin a praxe při výkonu povolání sociálního pracovníka v trvání nejméně 10 let, za podmínky středního vzdělání s maturitní zkouškou v oboru sociálně právním, ukončeného nejpozději 31. prosince 1998. Pro další vzdělávání sociálního pracovníka je zaměstnavatel povinen zajistit vzdělávání v rozsahu nejméně 24 hodin za rok. Sociální pracovník si obnovuje, doplňuje a upevňuje svoji dosavadní kvalifikaci. Formy dalšího vzdělávání dle zákona č. 108/2006 Sb. lze vymezit následovně:

- *specializační vzdělávání* zajišťované vysokými školami a vyššími odbornými školami navazující na již získanou odbornou způsobilost k výkonu povolání sociálního pracovníka,
- *akreditované kurzy*,
- *odborné stáže v zařízeních sociálních služeb*,
- *školicí akce* (§ 109-111 Zákona č. 108/2006 Sb., ©MPSV).

Existují i další možnosti vzdělávání, kterých se může sociální pracovník účastnit, čímž si prohlubuje kvalifikaci a znalosti. Důležité je vždy osvědčení vydané zařízením, které další vzdělávání pořádalo, což slouží jako doklad o dalším vzdělávání sociálního pracovníka. Sociální pracovník je vázán mlčenlivostí (§ 109-111 Zákona č. 108/2006 Sb., © MPSV).

2.1 Předpoklady a dovednosti pracovníka pomáhající profese

Pro pomáhající profese platí řada předpokladů a dovedností, které by měly splňovat. Výjimkou není ani sociální pracovník nebo vychovatel, kteří se řadí mezi pomáhající profese, a proto pro ně samozřejmě tyto náležitosti platí také. Při pomáhání a práci s lidmi je potřeba, aby sociální pracovník disponoval **fyzickou statností**, aby zvládal určité situace, které mohou nastat a je k nim potřeba fyzická statnost. Což pro sociálního pracovníka znamená, že by se měl udržovat ve fyzické kondici. Pro odbornou pomoc lidem je potřeba, aby sociální pracovník také byl **inteligentní**. Nejen pro odbornou pomoc, ale také, aby na základě svého rozumu usuzoval a rozhodoval v určitých situacích, které nelze opomenout nebo je ignorovat. Důležité je, aby pracovník dále nabíral znalosti a v práci je aplikoval, nebo četl odbornou literaturu, kterou uplatní také ve vlastním výzkumu na základě výsledků své práce. Při práci s lidmi je určujícím znakem rovněž přitažlivost pracovníka. **Přitažlivost** charakterizuje vztahy mezi klientem a pracovníkem. Prokazuje-li pracovník odbornost, vyzařuje z něj pozitivní energie, snaží-li se projevit zájem o problémy klienta či si sám prošel něčím podobným jako klient, nebo má dobrou pověst na pracovišti, takový pracovník má velkou výhodu. Výhoda spočívá zejména v tom, že klient cítí podporu a zájem ze strany pracovníka a proto mu více věří, svěřuje se mu a vztah mezi nimi je velmi kladný. Ovšem vyzařuje-li pracovník negativně, nebo nejeví-li zájem o klienta, takový vztah nikdy nepovede k nápravě. Má-li pracovník již zmíněné znaky, je pro klienta takový pracovník **důvěryhodný**. Nejen na základě již zmíněných znaků, ale také vykazuje-li pracovník poctivost, spolehlivost, snaží se porozumět klientovi, nebo srdečnost, má pracovník zajištěnou důvěru. Samozřejmě takových znaků je více. Pro práci s klienty je důležité, aby pracovník uměl komunikovat s klienty. **Komunikační dovednosti** slouží pro navázání vztahu s klientem, pracovník těchto dovedností využívá po celou dobu své práce a prostřednictvím nich získává od klientů informace a následně s nimi pracuje. Tyto dovednosti neslouží jako pomoc klientovi, ale jsou podstatné při celém procesu pomoci. Pro práci s lidmi je žádoucí empatie, pochopení a respektování situace klienta. Empatii lze také definovat jako vcítění se do druhého člověka, důležité je pochopit jej. Pracovník projevuje zájem o klienta také tím, že upřednostňuje osobní setkání s klientem, naslouchá mu a snaží se s ním jeho problémy řešit. Pracovník může po vyprávění klienta znovu zopakovat, co říkal, podpořit jeho pocity, čímž si vytyčí opravdu podstatné věci (Matoušek, 2003, s. 52-54).

2.2 Kompetence sociálního pracovníka

Sociální pracovník pracuje s klienty a jejich rodinami, s přirozenými skupinami (s partami mládeže), s uměle vytvořenými skupinami (např. školní třída), s organizacemi (lze řídit činnost agentur poskytujících sociální služby či pomáhá řešit problémy uvnitř organizace), s místními komunitami, také jako expert při tvorbě některých vyhlášek a zákonů (Matoušek, 2008, s. 13-16).

Mezi kompetence sociálního pracovníka řadíme například realizování schopností kritického myšlení v pracovním kontextu, také uplatňování teorie v praxi. Sociální pracovník musí zohledňovat etické principy sociální práce. Vlastní osobnosti lze také v práci sociálního pracovníka využít, zejména však profesionálně. Důležité je také porozumění veškerým formám a způsobům utlačování, znalost postupů, kterými lze dosáhnout sociální a ekonomické spravedlnosti. Neméně důležité je také historický kontext vzniku sociální práce a současná témata, o kterých by sociální pracovník měl mít povědomí a rozumět jim. Při práci s cílovými skupinami by měl využívat veškerých znalostí a využívat jich na všech úrovních, včetně řešení specifických problémů. Při práci je také podstatné, aby znal interakci mezi jednotlivcem a sociálními systémy různých úrovní. Sociální pracovník musí brát také v potaz vliv sociální politiky na život klientů, sociálních pracovníků i organizací poskytujících sociální služby. Výsledky relevantních výzkumů sociální pracovník musí adekvátně hodnotit a zejména je využít v praxi. Přičemž musí umět vytvořit návrh na výzkumnou studii, její výsledky analyzovat a předat je ostatním. Sociální pracovník by měl umět zhodnotit svoji vlastní práci na základě svých zkušeností, musí umět komunikovat s různými typy klientů, kolegů, veřejností, také nabídnout supervizi a konzultace ve své specializaci (Matoušek, 2008, s. 13-16).

Pravidla, která jsou důležitá pro dobrou praxi sociálního pracovníka:

- *respektování klienta,*
- *upřímnost, otevřenost a důvěryhodnost ve vztahu ke klientovi,*
- *vzdělanost i dovednost sociálního pracovníka,*
- *pečlivost a ochota pracovníka,*
- *účinnost a užitečnost (sociální pracovník by měl nacházet a používat nové metody práce související s daným případem klienta),*

- *oprávněnost (profesní)*,
- *spolupráce a odpovědnost*,
- *autorita a váženost* (Matoušek, 2008, s. 39).

Principy dle Biesteka při práci sociálního pracovníka s klientem:

- *individualizace* (respektování jedinečné osobnosti klienta, z toho plynoucí jeho potřeby a s tím související individuální přístup ke klientovi), vyjadřování pocitů (důležitý je projev veškerých pocitů klienta, včetně negativních),
- *empatie* (vcítění se do kůže klienta, respektování jeho pocitů),
- *akceptace* (přijímání silných i slabých stránek klienta, podpora klienta, respektování jeho hodnot a důstojnosti),
- *nehodnotící postoj* (neutralita sociálního pracovníka vůči klientovi),
- *sebeurčení* (možnost klienta rozhodovat sám o sobě, prosazovat svá práva, která sociální pracovník musí v každém případě respektovat),
- *diskrétnost* (veškeré informace sdělené klientem jsou důvěrné, tudíž je sociální pracovník povinen informace udržet v tajnosti) (Biestek in Matoušek, 2008 s. 37-38).

Typologie přístupů sociálního pracovníka k praxi:

- **Angažovaný sociální pracovník** – přístup, ve kterém sociální pracovník při práci s klienty používá vlastní morální hodnoty, chová se empaticky, přátelsky, snaží se klientovi pomoci. V tomto přístupu se může vyskytnout problém a ten spočívá v tom, že pracovník stejnou míru pomoci a angažovanosti v případě nemůže poskytnout všem stejně a hrozí také osobní zaujetí v případě, tím je myšleno navázání osobního vztahu ke klientovi.
- **Radikální sociální pracovník** – společné rysy s předchozím typem jsou v tom, že používá v praxi své morální hodnoty. Rozdíl však je zejména v tom, že je zde větší míra určité politické ideologie, která spočívá v utkvělé představě změny, napravení nespravedlností v praxi.
- **Byrokratický sociální pracovník** – důležité zde je oddělení osobního a profesního života, čímž se rozumí určitý odstup sociálního pracovníka, aby se necítil vinný

tím, že s lidmi manipuluje či z hlediska vztahu ke klientovi, který by v jeho osobním životě nezvolil, sociální pracovník je zde spíše v roli úředníka/technika.

- **Profesionální sociální pracovník** – sociální pracovník jedná dle etického kodexu, je vzdělaný v oboru, prioritou jsou pro něj práva a zájmy klientů. Podstatný je vztah sociálního pracovníka a klienta, umožnění klientovi se rozhodovat, také možnost klienta si stěžovat. Sociální pracovník má moc, jež klientovi uložil, pevně pod kontrolou (Matoušek, 2008, s. 46-47).

Každá z profesí je svým způsobem náročná, každá v jiném ohledu, situacích či kontextu. Pomáhající profese jako je sociální pracovník, psycholog či psychiatr mají práci velmi náročnou. Čeká se od nich pomoc druhým ve všech ohledech, ale kdo pomůže jim, když je práce natolik pohlť, že potřebují sami pomoc? Jedná se o pomoc na prvním stupni. Existuje i druhý stupeň pomoci, kde lze uvést jako příklad učitele, který nejen děti učí, ale formuje jejich osobnost, stará se o děti i po emocionální a sociální stránce. Napomáhá dětem při zvládnutí úkolů či krizí způsobených jejich věkem. A jelikož jsou na sociálního pracovníka kladeny velké nároky, včetně dovedností, či schopností zvládnání náročných situací, hrozí syndrom vyhoření. Při práci s klienty je podstatná schopnost sociálního pracovníka naslouchat svému klientovi. Naslouchání má tři části, přičemž první je pozorování klienta a schopnost umět číst v jeho neverbální komunikaci, pozorovat mimiku, gesta, pohyby, tón hlasu, apod., druhou částí je věnování pozornosti verbálnímu projevu klienta, snaha porozumět mu. Poslední částí je sledovat komplexně klienta, všechny jeho projevy. S nasloucháním klienta úzce souvisí empatie, kterou sociální pracovník musí disponovat. Je důležité porozumět klientovi, vcítit se do jeho situace, brát ohled na jeho pocity. Jádrem úspěšné práce s klientem je právě empatie, která se v člověku utváří a formuje již od útlého věku (Matoušek, 2008, s. 51-54).

2.3 Profesionální etika a etický kodex

Etika je v profesní oblasti důležitá, protože právě morálka a hodnoty pracovníka jsou podstatným prvkem při jakékoliv komunikaci s klientem. S tématem etika v sociální práci je aféra, kdy selhali sociální pracovníci v morální oblasti. Mnohdy může v profesním životě nastat situace, kdy se pracovník bude muset rozhodnout na základě svých vlastních přesvědčení. Lze hovořit o morálních dilematech či jiných problémech, které pracovníka mohou potkat. Existují také situace, kdy se sociální pracovník dostane do konfliktu s etikou a nastane etický problém, což znamená, že pracovník by měl učinit určité

rozhodnutí, se kterým má však osobní problém a nechce jej udělat. Etické dilema je jedna z možných situací, ve kterých se sociální pracovník může ocitnout a to znamená, že před sebou má dvě či více stejně nevhodných variant, které jsou možnou příčinou konfliktu morálních principů. Velmi podstatná je osobnost sociálního pracovníka, jeho hierarchie hodnot, morální rozhodování, které musí uplatňovat v praxi (Matoušek, 2008, s. 22-24).

Etický kodex je zejména důležitý v situacích, které mohou nastat a to např. zneužití moci či privilegií. Profesionální asociace uvádějí etický kodex sociálních pracovníků. Společnost sociálních pracovníků vydala etický kodex v roce 1995. Deklarace etických zásad, platná mezinárodně, byla přijata v roce 1994 a původně je sestavena z etického kodexu akceptovaného IFSW v roce 1976. Potřeba kodexu je zejména ovlivněna situací, ve které se sociální pracovník ocitne a záleží také na typu praxe, zvolené technice či povaze praxe (Matoušek, 2008, s. 41-42). *Etický kodex sociálních pracovníků ČR vyjadřuje respekt ke klientům a jejich sebeurčení především tím, že staví na hodnotách lidských práv, jedinečnosti člověka, potřebě seberealizace klienta, vedení klienta k vlastní odpovědnosti, hledání možností, jak klienta zapojit do řešení problému apod.* (Matoušek, 2008, s. 41-42).

2.4 Syndrom vyhoření

Syndrom vyhoření se vyskytuje u pracovníků pomáhajících profesí zejména v důsledku nahromaděného pracovního stresu. Sociální pracovník je v nepřetržitém kontaktu s lidmi. V některých případech problémy klientů jsou natolik složité a ne vždy je pomoc realistická. Existují různé druhy klientů i zařízení, ve kterých klient ne ve všech případech je dobrovolně, takže práce sociálního pracovníka je o to komplikovanější a složitější. Na veškeré individuality klienta, jeho osobní potřeby, specifika musí brát sociální pracovník zřetel. Veškerá práce s klienty je i psychicky náročná, což se samozřejmě liší místem výkonu práce. Projevem syndromu vyhoření u pracovníka je především pozorovatelná změna chování. Syndrom vyhoření se u pracovníka může objevit bez ohledu na délku výkonu práce. Ve vztahu ke klientovi se pracovník může začít chovat s nezájmem, vyhýbat se delšímu kontaktu s ním, nahlížet na klienta pouze jako na „případ“, trvat na stanovených postupech, může být provázeno i ztrátou empatie, věnuje práci minimum energie, postrádá jakoukoliv tvořivost, preference administrativy, formálnosti, převládá u něj skepse, znakem je i opakující se pracovní neschopnost, absence

komunikace s kolegy, vyskytuje se u něj pocit vyčerpání apod. Syndrom může vyústit k ukončení výkonu práce nebo syndrom postupuje v cyklech, při nichž hledá pracovník řešení. Pro propuknutí syndromu vyhoření u pracovníka přispívají neadekvátní podmínky pro personál na pracovišti, nedostatečné zaučení nových pracovníků, absence plánů osobního rozvoje pracovníka, nulová supervize, na pracovišti není odpovídající zaměstnanec, kterému by se mohl pracovník svěřit s problémy a hledat možná řešení, negativní atmosféra na pracovišti, kladen přehnaný důraz na byrokracii apod. Pokud není podpořena tvořivost pracovníka, je zde více pravděpodobné propuknutí syndromu. Problém se syndromem vyhoření mohou mít také pracovníci, kteří mají od práce určité představy a očekávání, které ne vždy jsou naplněny, a ne vždy pracovník dosáhne toho cíle, jež si stanovil. Prevencí proti vzniku syndromu vyhoření u pracovníka může být například dostatečné připravení na budoucí profesi, včetně kvalitního výcviku, jasně stanovená náplň práce společně s cíli organizace, příležitost využití poradce při řešení osobních i pracovních problémů, program osobního rozvoje, včetně opory při dalším vzdělávání pracovníka, supervize, případová konference, omezení administrativní zátěže, která je na pracovníka kladena, možnost propojení přímého kontaktu s klienty s jinou prací, která nezahrnuje přímou práci s klienty apod. (Matoušek, 2008, s. 55-59).

Projevy

Syndrom vyhoření se u pracovníků nevytváří v závislosti na odpracované době v zaměstnání. Tedy syndrom se může u pracovníka objevit i po poměrně krátké době po nástupu do práce. Mezi první projevy patří transformace chování. U každého jsou projevy trošku odlišné, přičemž lze vymezit několik typických charakteristických projevů, které jsou například nevyhledávání kontaktu s klienty, práce je na posledním místě, upřednostňování byrokracie před přímým kontaktem s klienty, pocit vyčerpání, minimální kontakt s kolegy v práci, trvání si na svých zvolených postupech, častá nepřítomnost v práci apod. Všechny tyto příznaky v mnoha případech končí opuštěním zaměstnání. K propuknutí syndromu u pracovníka přispívají také pracovní podmínky, ve kterých musí nějakým způsobem fungovat. Za nevhodné prostředí lze označit takové, kde nejsou brány v potaz potřeby zaměstnanců, nedostatečné zaučení nově příchozích zaměstnanců, absence supervize, neumožnění plánu osobního rozvoje pracovníka, absence odborníka, kterému by se zaměstnanci mohli svěřit se svými problémy, neadekvátní kolektiv, nepřátelské vztahy na pracovišti, apod. K tomu, aby u člověka propukl syndrom vyhoření,

stačí jen málo a to třeba v případě, když pracovník nemá prostor pro vlastní realizaci a tvořivost (Matoušek, 2003, s. 56-58).

Prevence

Pro zabránění výskytu syndromu vyhoření u pracovníka můžeme podniknout řadu preventivních postupů. Jedním z nich je vhodná a kvalitní příprava, odborná připravenost, ztotožnění s cíli a metodami organizace, jasně vytyčené pracovní kompetence a náplň práce, zaškolení nových pracovníků, odborné poradenství pro pracovníky, supervize, případová konference, účast vícero pracovníků při náročném případě, redukce nutné byrokracie, zabránění stereotypům, střídání přímé práce s klienty s dalšími aktivitami atd. (Matoušek, 2003, s. 58).

3 DĚTSKÉ DOMOVY

3.1 Situace před odebráním dítěte z rodiny

Není pochyb o tom, že dítě by mělo vyrůstat ve své biologické rodině, mít zajištěné veškeré potřeby a vše v souladu s nejlepším zájmem dítěte. Tzn. zajištění rodinného prostředí pro dítě. Ne vždy však je situace v rodině adekvátní pro zdravý vývoj dítěte a je tedy jeho zdravý vývoj ohrožen. Ohrožením jsou myšleny například nedostatečné podmínky pro zdravý vývoj dítěte, nezajištěny potřeby dítěte, dítě může být zanedbáváno, týráno, nepřiměřeně trestáno či sexuálně zneužíváno. Na druhou stranu existují důvody, kdy si dítě samo vytváří problémy a rodiče nejsou schopni zasáhnout. Tedy dítě samo sebe ohrožuje, utíká z domova, užívá návykové látky, jedná se o nevhodné chování ve škole spojené s nadměrnou a neomluvenou absencí, krádeže, vandalismus apod. Rodiče a jejich výchovné prostředky a působení na dítě nefungují a dítě je úspěšně ignoruje. Již zmíněné důvody vedou k umístění dítěte mimo rodinu. Soud uloží ústavní výchovu v případě, že je výchova dítěte ohrožena a veškerá opatření směřující k nápravě nepomohla nebo nemohou-li rodiče zabezpečit výchovu dítěte. Soud tedy může nařídit ústavní výchovu či předběžné opatření, nebo dítě svěřit do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Před samotným stanovením ústavní výchovy soud přezkoumá, zda výchovu nelze zajistit v rámci náhradní rodinné péče nebo rodinné péče v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Mají vždy přednost před ústavní výchovou. OSPOD se vždy snaží rodině poskytnout různé formy pomoci, které by zamezily odebrání dítěte z rodiny. Jedná se například o služby poradenského, ambulantního charakteru (střediska výchovné péče, rodinné terapie, psychologické poradenství, sociální služby pro sanaci rodiny apod.). Sociální pracovník poskytuje rodině návrhy služeb, které by rodině mohly pomoci, zároveň hájí zájmy dítěte, které jsou pro něj na prvním místě. Ale v případě, že má sociální pracovník pocit, že už použil a navrhl rodině nespočet možností a řešení a žádné nevedlo k nápravě, může podat podnět k soudu, aby odebral dítě z rodiny (Šance dětem, © 2011-2020).

Odebrání dítěte

Odebrání dítěte je bezpochyby nejnáročnější proces, ke kterému v rodinném prostředí může dojít. Avšak dochází k tomu z toho důvodu, aby se zajistila ochrana dítěte, aby bylo dítě v bezpečí a nedocházelo k ohrožení jeho výchovy. Pro umístění dítěte mimo rodinu slouží rozhodnutí soudu o svěřeni dítěte do péče jiné osoby či vydání předběžného opatření. Přičemž svěřeni do péče jiné osoby je například opatrovnictví, poručnictví, pěstounská péče či adopce. Je-li použita možnost vydání předběžného opatření, je dítě umístěno do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nebo do školského zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy. Existuje však možnost, kdy soud přímo rozhodne o umístění dítěte do některého ze zařízení pro výkon ústavní výchovy. Nastane-li tato situace, kdy soud vydá rozhodnutí, následuje samotná situace odebrání dítěte, kde je nutné, aby celá tato situace proběhla co možná v největším klidu. Současně je podstatné, aby bylo dítě s danou situací seznámeno, aby dítě pochopilo, co se děje, co bude následovat apod. Samozřejmě podané informace musí být s ohledem na věk dítěte. Určitě není vhodné dítě informovat na poslední chvíli, tedy den před odebráním, ale s dostatečným časovým odstupem, aby se na tuto situaci mohlo připravit či se s touto situací vyrovnat. S dostatečnou informovaností souvisí také informovanost rodičů o dané situaci. Informovat rodiče je prvotní podnět, který musí být učiněn. Dítě, které je na základě soudního rozhodnutí odejmuto z péče svých rodičů, je odvedeno v doprovodu sociálního pracovníka (nebo kurátora) do některého ze zařízení. Během procesu odebrání dítěte z rodiny mohou nastat některé situace, které komplikují celý proces. Jedná se o situace, kdy rodiče kladou odpor při odebrání, nespolupracují, slovně napadají sociálního pracovníka apod. Tyto situace celému procesu nepomohou, naopak mohou uškodit zejména dítěti, po psychické stránce. Při již zmíněných situacích musí být přítomen soudní vykonavatel. Soudní rozhodnutí nelze ignorovat, nebo jej nějak zvrátit proto by zájem rodičů měl být, aby tato situace proběhla co nejpoklidněji. Je však samozřejmé, že tuto situaci provází řada emocí a každý rodič reaguje odlišně (Šance dětem, © 2011-2020).

3.2 Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Orgán, který se zabývá sociálně-právní ochranou dětí, se nazývá **OSPOD**, jedná se o odbor příslušného úřadu obce s rozšířenou působností. OSPOD spolupracuje s řadou orgánů, institucí apod., mimo jiné také spolupracuje s dětskými domovy. Na prvním místě pro tento orgán je zájem a blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny, vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. OSPOD pracuje a jedná v kontextu a souladu několika zákonů. Do popředí bychom mohli postavit zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Sociální pracovník je osoba, která působí v tomto orgánu a vykonává sociálně-právní ochranu dětí. Sociální pracovník je pracovník na OSPOD, který může mít specializaci. Jedná se o specializaci sociálního pracovníka například na náhradní rodinnou péči, týrané děti apod. OSPOD vykonává také terénní sociální práci. (Šance dětem, © 2011-2020) Samozřejmě je potřebné vzdělání sociálního pracovníka OSPODu, čímž je vysokoškolské vzdělání, které se nejvíce preferuje, přičemž je možné, aby zde pracoval i pracovník s nespécifikovaným středním vzděláním. Jasně dané požadavky pro přijetí, či pro prodloužení smlouvy pracovníkovi OSPOD dosud nejsou stanoveny. Přičemž nástup pracovníka provází také vstupní vzdělávání, jehož cílem je vybavenost pracovníka základními znalostmi a dovednostmi pro výkon práce. Nástup na pozici sociálního pracovníka je podmíněn zkouškou ze zvláštní odborné způsobilosti. Můžeme říci, že pro výkon této profese jsou nutné jisté předpoklady a kompetence, které se v zásadě neliší od obecných požadavků na sociálního pracovníka v sociálních službách, jsou pouze doplněny o další, které souvisí s OSPOD. Ke kompetencím, které nejsou v rámci těch obecných, můžeme přiřadit například schopnost pracovníka vyhodnotit míru ohrožení dítěte, schopnost komunikovat s dítětem, či posoudit funkčnost rodiny, vytyčení prioritních hodnot rodiny a práce na jejich splnění, intervenovat v rodině, popřípadě nabídnutí poradenství, v neposlední řadě k této profesi neodmyslitelně patří profesionalita pracovníka (Matoušek, 2017, s. 79-81).

3.3 Dětský domov Olomouc

Pro řádný chod domova je důležité dodržovat jistá pravidla, která se řídí a jsou v souladu s několika zákony (č. 109/2002 Sb., 561/2004 Sb., 373/2006 Sb., 250/2000 Sb.) a vyhláškami (č. 438/2006 Sb.), nařízeními, vnitřním řádem DD, standardy péče o děti a klienty v DD, školním vzdělávacím programem Prvotní je situace, kdy dítě přichází do domova. Tento výčet čísel zákonů a vyhlášek nalezneme nejen ve vnitřním řádu domova, ale také na webových stránkách DD. Co se týká personální struktury, je zde mnoho pracovníků, kteří zajišťují chod domova. Jedná se o ředitele DD, zástupce ředitele, účetní, sociální pracovníce, vychovatele, asistenty vychovatele, kuchařky, údržbáře a externí psychologku. Počet dětí je omezen kapacitou DD a ta čítá 48 lůžek (Vnitřní řád, © 2019 Dětský domov Olomouc).

Do DD v Olomouci jsou přijaty děti na základě rozhodnutí soudu nebo předběžného opatření. Osoby, které jsou vždy přítomny při přijetí dítěte do DD, jsou: ředitel, vychovatel, sociální pracovníce, eventuelně psychologka. Sociální pracovníce zajistí veškerou dokumentaci o dítěti, vychovatel se postará o ubytování dítěte, zajistí vstupní lékařskou prohlídku, obstará dítěti prádlo, veškeré školní vybavení, hygienické prostředky apod. Zmíněná dokumentace probíhá i při propouštění dítěte, vše zajišťuje sociální pracovníce. Při přijetí dítěte do DD se zařazuje vstupní rozhovor mezi ředitelem (popřípadě vychovatelem) a dítětem, dochází zde i k seznámení dítěte s jeho právy a povinnostmi, ale také slouží k tomu, aby DD zjistil očekávání dítěte, jeho přání a představy o poskytované péči. Tento vstupní rozhovor s dítětem také provede psychologka. Po přijetí dítěte následuje několik administrativních kroků, které má ve své náplni práce právě sociální pracovníce DD a ta do 3 dnů od přijetí dítěte písemně informuje příslušný soud, orgán sociálně-právní ochrany dětí a osoby, které jsou odpovědné za výchovu dítěte. Do 24 hodin od přijetí dítěte musí sociální pracovníce také informovat Dětský diagnostický ústav v Olomouci – Sv. Kopeček. Během pobytu dítěte v DD se veškeré kroky, které se podnikají v souladu s výchovou, opatřeními, přáními apod., musí administrativně zaznamenat a vést tak databázi a složky o každém dítěti, včetně komunikace s různými organizacemi, soudy, úřady, ale také rodiči dítěte. Veškerou tuto komunikaci má na starost sociální pracovníce DD. Při pobytu dětí v DD je nutné samozřejmě zajistit výchovnou práci, která je v kompetencích pedagogických pracovníků. Jako všechny děti, tak i děti v DD chodí do škol, kde se o jejich výsledky a chování zajímají jejich klíčoví vychovatelé, kteří také navštěvují školy a informují se o prospěchu

děti a jsou tak v úzkém kontaktu se školou. Děti navštěvují všechny typy škol. Děti mohou mít jistá omezení či nejrůznější postížení podle závěrů PPP či SPC, proto mnohdy dochází do ZŠ s logopedickou péčí, ZŠ pro sluchově postižené a ZŠ pro slabozraké. Vychovatelé také zpracovávají *Program rozvoje osobnosti* jednotlivých dětí, kde zaznamenávají plán hlavních i dílčích úkolů. Tento plán je na konci školního roku vyhodnocen, jeho úspěšnost, a to písemně, i v konfrontaci s dítětem, je-li dítě schopno situaci pochopit. Existuje další řada dokumentů, které pracovníci domova musí zpracovávat a písemně dokládat. Například vychovatelé zaznamenávají veškeré dění během služby, které je výchozí pro vychovatele noční služby a ti jsou tak informováni o tom, co se dělo během předešlé služby. Všechny děti mohou mít ve volném čase kroužek, do kterého dochází. Je to na jejich osobním výběru. Podle věku také vychovatelé usuzují, zda dítě potřebuje doprovod, nebo zda to zvládne samo. Určujícím znakem je také vzdálenost kroužku od domova. Důležité je zmínit, že veškeré podstatné kroky, které jsou s dítětem vykonávány, musí být se souhlasem jejich zákonných zástupců. Každé dítě během pobytu prochází klíčovým obdobím a tím může být například volba střední školy, plnoletost či odchod z DD. Právě z toho důvodu ředitel zařízení společně s vychovateli, psychologkou, sociální pracovníci, zákonnými zástupci, zástupcem OSPODu pořádají případovou konferenci, kde se snaží projednat další kroky dítěte, všechny možnosti apod. Jak jsme již zmínili, každé dítě má svého klíčového vychovatele a při příchodu do DD je zařazeno do některé z rodinných skupin. Rozhodnutí, do které ze skupin se dítě zařadí, je na základě kapacity skupiny, zda je naplněna, či nikoliv, dále zda jsou ve skupině přítomni sourozenci dítěte, také na základě věkové struktury skupiny, zájmů dětí ve skupině. Děti bydlí ve dvoupokojích, v DD je i možnost samostatného pokoje. Každá rodinná skupina má k dispozici společenskou místnost, ložnici, kuchyňku, prádelnu, sociální zařízení. Vybavení všech místností je adekvátní vzhledem k účelu místnosti, samozřejmě včetně moderních technologií. Každé dítě má ve svém pokoji uzamykatelný prostor, jedná se o šuplík, či část skříně apod. DD na základě vyhlášky 438/2006 Sb. nabízí starším dětem 2 bytové jednotky. Jednotky jsou zařízeny běžným vybavením, je zde také kuchyňský kout, sociální zařízení, včetně pračky, další moderní technologie. Jednotky fungují jako běžný byt, děti mají klíče. Režim je v těchto jednotkách mírně odlišný a to zejména v té rovině, že je zde kladen větší důraz na samostatnost dětí. Avšak to neznamená úplnou volnost, dítě musí plnit pokyny vychovatelů a dodržovat řád domova. Dětem v DD je zajišťována veškerá péče, stravování, ubytování, ošacení,

pomůcky a potřeby týkající se školy, úhrada nákladů na vzdělávání, zdravotní péči, prostředky, dále kapesné, osobní dary, úhrada nákladů na cestu do školy a také další hrazení například kroužků či rekreace dítěte s povolením ředitele. Veškerá práva a povinnosti dětí jsou uvedeny v § 20, odst. 1 a 2 zákona č. 109/2002 Sb. Kapesné se dětem vyplácí na základě § 31 Zákona č. 109/2002 Sb., kde je uvedena výše s ohledem na věk dítěte (Vnitřní řád, © 2019 Dětský domov Olomouc).

Konkrétní organizace dne v DD v Olomouci je v souladu se zákonem č. 258/2000 Sb. Režim začíná v 5.00 h ráno, kdy je to budíček zejména pro děti, které mají praxe apod. V 6.30 h je budíček pro všechny děti, spojen s ranní hygienou, úklid, oblékání apod. V 7.00 h mají děti snídani. 7.15 h je čas, kdy se děti připravují na odchod do škol či MŠ. V rozmezí 12.00-14.00 h je dětem podáván oběd. Rozmezí je stanoveno v souvislosti s odlišným návratem dětí ze škol. Jsou stanoveny 3 skupiny. První skupina ve 12.30 h, druhá ve 13.20 h, a poslední ve 14.00 h. Po obědě až do 16.00 h děti odpočívají, připravují se do školy, či navštěvují kroužky nebo plní aktivity dle *Programu rozvoje osobnosti*. V 16.00 h následuje svačina. V čase od 16.15 do 18.00 h plní děti zájmové činnosti, kroužky, příprava na vyučování, osobní volno. Večeře je stanovena na 18.00 h. Po večeři děti uklízí společné prostory, věnují se osobní hygieně, či individuálním činnostem, příprava na večerku, starší děti mohou na vycházku, pro menší děti je ve 20.00 h stanovena večerka a jedná se o čas od 18.15-20.00 h. Individuální činnosti dle preference dětí probíhají v čase 20.00-21.00 h (četba, sledování TV, PC hry, hudba apod.) a také druhá večeře pro děti nad 15 let věku. Od 21.00 h je večerka pro všechny ostatní děti. Tento popsáný harmonogram je sestaven na všední dny. Dny, kdy mají děti volno, se režim liší. Do 10.00 h děti musí vstávat. V čase od 8.00-10.00 h probíhá snídane, kdy mají děti možnost se nasnídat individuálně, nemají přesně stanovený čas snídane. Od 8.15-12.00 h mají děti zájmové a rekreační činnosti podle plánu práce rodinné skupiny, plnění *Programu rozvoje osobnosti*, osobní volno či vycházky. Oběd je naplánován na 12.00 h. Po obědě v čase od 12.15-16.00 h je v plánu polední klid, individuální činnosti rodinných skupin. V 16.00 h následuje svačina. Po svačině se děti dále věnují zájmovým činnostem dle plánu rodinné skupiny, vycházky, činnosti dle *Programu rozvoje osobnosti* v čase od 16.15-18.00 h. Poté se děti v 18.00 h navečeří. Po večeři je stanoven čas na úklid, osobní hygienu, osobní volno, zájmové činnosti, vycházky a to od 18.15-20.00 h. Osmá hodina je opět dána jako večerka pro menší děti. Od 20.00-21.00 h se děti mohou věnovat zájmovým činnostem, osobní volno, dle jejich

úvahy a také je to čas podávání druhé večeře pro děti nad 15 let věku. Od 21.00 h je večerka pro ostatní děti, kde však mají děti možnost pokračovat ve sledování například TV či v jiné činnosti pod dohledem vychovatele. Již zmíněné vycházky si nemůžeme představovat jako volný pohyb dětí, vycházky mají svá pravidla. Vychovatel vyhodnotí u každého dítěte individuálně, zda je vycházka vhodná či nikoliv. Posouzení je z různých hledisek a to například na základě věku dítěte, zralosti dítěte, zda má splněné povinnosti, zda nemá kázeňské postihy, zda to umožňuje jeho zdravotní stav apod. Po večeři možnost vycházky mají pouze děti ve věku od 14 do 15 let a s určeným návratem nejpozději do 19.25 h, u dětí nad 16 let do 20.55 h. Plnoleté děti, které oznámí, kam jdou a kdy se vrátí, mají vycházky do 22.00 h ve dnech, kdy dochází do školy. V čase, kdy nedochází do školy, nemají vycházky nijak stanoveny. Ve dnech, kdy všechny děti nechodí do školy, mohou pobývat i mimo DD. Jedná se o tzv. „dovolenky“, které děti tráví například u svých rodičů. Samozřejmě povolení, aby dítě pobývalo mimo DD, řeší sociální pracovníce. Konkrétní a detailní proces, kdy jde dítě na dovolenku, je popsán v naší praktické části práce a to konkrétně v rozhovorech se sociálními pracovníci. Děti ve volném čase mimo své zájmy, mohou mít čas vyplněn návštěvou rodičů či dalších osob. Pro tyto účely je v DD zřízena místnost, kde se návštěvy zdržují. Každého možná napadne otázka, kdy rodiče mohou vzít své dítě na procházku. Odpověď je prostá, pouze tehdy, zda je to v souladu s režimem dítěte, mohou jít na vycházku. Avšak rodiče musí podepsat převzetí odpovědnosti za dítě v době vycházky. Rodičům je také stanoven příspěvek na úhradu péče. Výši příspěvku stanoví DD formou rozhodnutí ve správním řízení na základě Zákona č. 500/2004 Sb. Výše se odvíjí dle věku dítěte (Vnitřní řád, © 2019 Dětský domov Olomouc).

3.4 Dětský domov Kroměříž

Pro řádný chod DD je stanoven právní rámec, ve kterém nalezneme zákony č. 561/2004 Sb., 472/2011 Sb., 109/2002 Sb., 500/2004 Sb., 563/2004 Sb., 89/2012 Sb., 292/2013 Sb. a také vyhlášky č. 60/2006 Sb., 410/2005 Sb., 107/2005 Sb., 463/2011 Sb., 438/2006 Sb., 64/2005 Sb., dále nařízení vlády č. 75/2005 Sb., 460/2013 Sb. Výčet zákonů, vyhlášek a nařízení vlády je daleko obsáhlejší a konkrétnější ve vnitřním řádu DD v Kroměříži. Personální zabezpečení čítá totožné pozice jako ve výše uvedeném DD. Jedná se o pozice ředitel DD, zástupce ředitele DD, vychovatelé, asistenti pedagoga, účetní DD, sociální pracovníce, krejčí, provozář, uklízečka, školník, řidič, topič v jedné osobě, kuchařka, uklízečka. Ve srovnání s DD v Olomouci je zde navíc pozice krejčí, uklízečky, školníka, řidiče, topiče v jedné osobě. Pro přijetí dítěte do domova, používá tento DD stejného postupu jako DD v Olomouci. Odlišnost spatřujeme ve vstupním rozhovoru ředitele (popřípadě vychovatele) s dítětem a také rozhovoru dítěte s psychologkou, který do přijímacího procesu zařadil DD v Olomouci. DD v Kroměříži tento postup při přijetí dítěte neuvádí. Dokumentaci, potřebné doklady apod. zajišťuje i v tomto DD sociální pracovníce nejen při přijetí dítěte, ale i v případě propouštění. Maximální počet dětí je v tomto zařízení 24. Zajištění veškeré dokumentace o dítěti i v případě DD v Kroměříži zajišťuje sociální pracovníce. Samozřejmě děti v tomto dětském domově nejsou výjimkou a také musí docházet do škol. V DD se klade důraz na zájmové činnosti. Snaží se, aby každé dítě mělo nějaký koníček, zálibu, které se věnuje ve volném čase. Pro silnější pocit rodinného prostředí klade zařízení důraz na výzdobu všech místností, květiny, atd., aby se co nejvíce prostředí domova přiblížilo tomu rodinnému. Velmi překvapující a zároveň vstřícné gesto ze strany ředitele zařízení přichází ve směru chování drobného zvířectva. Děti mohou chovat například rybičky či křečky. V důsledku této možnosti dochází k prohlubování citové výchovy. Aby bylo dodrženo určité soukromí dítěte, stejně jako již bylo zmíněno výše v DD v Olomouci, mají děti určité uzamykatelné místo v pokoji. V tomto DD jsou 3 rodinné skupiny. První a druhá skupina disponuje společnými prostory, každé skupině náleží kuchyňka, jídelna, obývací pokoj, sociální zařízení, vybaveno moderními technologiemi, dále 5 pokojů pro děti. Třetí skupina má 4 garsoniery. Každá garsoniéra je obytná jednotka, která je samostatná a je určena pro 2 děti a nalezneme zde předsíňku, sociální zařízení, kuchyňku včetně jídelního stolu, židli apod., pokoj s 2 válendami, 2 psací stoly atd. Všechny děti DD mohou také využívat relaxační místnosti, kterou mají v suterénu. Místnost je vybavena žíněnkami, stolem

na stolní tenis atd. Zařízení má dále společnou místnost, kterou je možno využít na besídky, akce. Dále děti mají možnost trávit čas na venkovním dvorku se zahradou, kde mají skluzavku, houpačku, posezení atd. Zde vidíme značný rozdíl. DD v Kroměříži disponuje poněkud většími možnostmi než DD v Olomouci. DD v Olomouci nenabízí tolik možností trávení času jak na zahradě, tak i ve společných místnostech, které jsou součástí zařízení jako tomu je v DD v Kroměříži (Vnitřní řád, © 2019 Dětský domov Kroměříž).

Konkrétní harmonogram dne v DD v Kroměříži je následující. Děti vstávají v rozmezí od 6.45-7.15 h. Věnují se hygieně, úklidu. Následně v 7.15-7.30 h mají děti snídani. V 7.30 h odchází děti do školy. V rozmezí od 12.15-15.00 h a 15.30-15.45 h přichází děti ze škol. Od 12.15-13.30 h konají děti sebeobsahu, hygienu či rekreační činnosti. V čase 13.30-15.00 h se děti chystají do školy, připravují se na vyučování. Svačinu mají děti v čase 15.00-15.30 h. Čas po svačině až do 18.00 h věnují děti zájmovým, sportovním, rekreačním činnostem, pokračují v přípravě do školy atd. V 18.00 h je čas na večeři. Po večeři jdou děti uklízet a provádí večerní hygienu od 18.30-19.00 h. Dále od 19.00-20.00 h dle individuálních potřeb využívají čas na zájmové činnosti. Ve 20.00-20.30 h připravují děti pokoje na spaní, chystají lůžkoviny, ukládají se ke spánku. Následuje noční klid, 22.00 h, děti, které jsou starší 12 let, mají možnost sledovat TV po domluvě s asistentem vychovatele. Zmíněný harmonogram se týká dnů, které děti tráví ve škole. Volné dny mají odlišný režim. Ranní vstávání, hygiena, úklid, výměna prádla probíhá v čase od 8.30-9.00 h. Následuje snídane v 9.00-9.30 h, kde je součástí úklid jídelny, seznámení s celodenním programem, rozdělení úkolů. Od 9.30-11.50 h v sobotu se koná generální úklid, v sobotu i neděli také probíhá příprava obědů za asistence dětí. Dále příprava ke stolování a nezbytná hygiena od 11.50 – 12.00 h. V čase 12.00-12.30 h mají děti oběd. Po obědě mají rekreační a zájmové činnosti, popřípadě vycházky. Svačina je v 15.00-15.15 h. Dále využívají děti čas zájmovým, rekreačním činnostem či osobnímu volnu až do 18.00 h. Dále do 19.00 h se podílejí na přípravě večeře. Před spánkem věnují čas úklidu a osobní hygieně do 20.00 h. Následuje příprava lůžkovin a uložení ke spánku do 20.30 h. Noční klid, ve 22.00 h na skupině, podle věku mají děti možnost dále sledovat například TV po domluvě s asistentem vychovatele. Děti mají možnost vycházek, ta však je také podmíněna pravidly. V DD v Olomouci je určena na základě několika výchozích bodů. V DD v Kroměříži je řízena na základě věku dítěte, tudíž děti ve věku 15 let do 20.00 h, od 15 do 16 let do 20.30 h, od 16 do 17 let do 22.00 h, od 17 do 18 let do 23.00 h.

Po dovršení 18 let se vycházky domlouvají s kmenovým vychovatelem, po domluvě však nejdéle do 4.00 h. Zařízení má také stanovená pravidla pro sledování TV, nebo PC. Děti do 12 let mají večerku ve 21.00 h, starší děti mohou pokračovat ve sledování, ale pouze po domluvě s vychovatelem. Ohledně hraní her, internetu či sociálních sítí je stanoveno, že děti starší 12 let mohou být nejdéle do 24.00 h na PC. Následně se vypne WIFI a poté nesmějí používat ani své mobilní telefony. Tento řád není stanoven v DD v Olomouci (Vnitřní řád, © 2019 Dětský domov Kroměříž).

Stejně jako jsme uvedli výše v DD v Olomouci, tak děti ve svém volnu mohou využít možnosti „dovolenky“. Tento proces je zde také v kompetencích sociální pracovníce. Zařízení klade velký důraz na udržování a prohlubování vztahů mezi dětmi a rodiči. Neopomenutelný je pro zařízení názor dětí, proto v každé rodinné skupině mají zvoleného svého zástupce. Tato funkce má svůj význam, který spočívá v setkání všech zástupců jedenkrát za měsíc s ředitelem zařízení, se zástupcem ředitele, vedoucím jídelny, kuchařkou. Názvem setkání je „parlament dětí“, kde předkládají své návrhy, požadavky, problémy, atd. Tématem schůzky je také hodnocení uplynulých akcí domova. Dítě má možnost se nevyjádřit, mají tudíž k dispozici „schránku důvěry“. Ze schůzky je vyhotoven zápis, který je spolu s podpisy všech přítomných osob, uložen v dokumentaci u ředitele DD. Zde máme možnost pozorovat zapojení dětí do chodu domova, možnost projevení jejich vlastního názoru, přání či stížností. Tento způsob je vhodný, děti mají pocit jisté důležitosti a je to také projev zájmu o děti ze strany ředitele zařízení, včetně dalších zaměstnanců. Zůstaneme-li u pravidel, DD má stanoveno, že děti do MŠ a zpět doprovází zaměstnanec DD, dále děti starší 7 let dochází do i ze školy samy. Navštěvuje-li dítě některou praktickou školu či speciální, tak na základě stupně jeho mentálních schopností a věku mají doprovod do školy, jedná se o některého ze zaměstnanců DD. Pro tyto účely lze použít služební auto a děti dopravit do školy automobilem. Dále co se týká péče o děti, rodiče mají povinnost hradit příspěvek na péči, který je, jak jsme již zmínili ovlivněn věkem dítěte. Další kritéria pro stanovení výše příspěvku posuzuje sociální pracovníce, stejně jako je tomu i v DD v Olomouci. Další zmíněné informace a poznatky jsou totožné s DD v Olomouci (Vnitřní řád, © 2019 Dětský domov Kroměříž).

3.5 Dětský domov Bojkovice

Dětský domov Bojkovice, má podobné personální složení, jako v předešlých DD. Pozice, které jsme dosud nepozorovali v předešlých domovech, jsou referent správy osobních údajů, asistent pedagoga a pozice provozářky. Přijetí či propouštění dítěte probíhá obdobným způsobem jako v ostatních DD. Administrativní úkony spojené s těmito procesy má v kompetenci sociální pracovníce. Kapacita DD je v maximální výši 24 dětí. Jsou zde také 3 rodinné skupiny, do kterých jsou děti rozděleny. Součástí zařízení je zahrada, kterou děti ve volném čase mohou využívat. Vnitřní řád je v souladu s již zmíněnými zákony, vyhláškami či nařízeními, jako v DD v Olomouci i Kroměříži, avšak doplněn o Zákon č. 101/2000 Sb. DD Bojkovice disponuje totožným postupem, co se týče přijetí dítěte do zařízení. Včetně zpracování a přijetí veškeré dokumentace o dítěti sociální pracovníci DD. Zásadní informace uvedené výše o DD v Olomouci jsou totožné i pro DD v Bojkovicích (Vnitřní řád, © 2020 Dětský domov Bojkovice).

Organizace dne začíná vstáváním, osobní hygienou, úklidem v 5.00-7.00 h. Dále děti od 7.00-7.40 h snídají, dostávají své léky, odchází do škol. Příchod ze škol probíhá od 12.00-15.00 h. Dětem je podáván oběd ve škole. Od 13.15-14.00 mají osobní volno, relaxační činnost a volné vycházky. Poté se děti připravují do školy do 15.30 h. Po přípravě do školy je čeká svačina v 15.30-16.00 h. Po svačině až do 18.00 h mají děti činnosti v rámci skupin a také v závislosti na týdenních programech, kroužky apod. Večeře je podávána v čase od 17.30-19.00 h. Po večeři následuje umytí nádobí, úklid a následně hygiena. V čase od 19.00-19.30 h probíhá v DD komunitní sezení. Po skončení do 20.00 h mají děti individuální zájmovou činnost, příprava na spánek dětí mladších 12-ti let. Dále do 20.30 usínají menší děti a současně probíhá druhá večeře starších dětí. Starší děti sledují TV, čtou knihy, nebo dělají individuální činnosti do 22.00 h. Tento režim je nastaven v době, kdy děti dochází do škol. Víkendový režim je upraven vychovateli, dle programu dětí. Avšak v denním harmonogramu lze pozorovat činnost, která zatím nebyla zmíněna v žádném z již zmíněných DD. Jedná se o komunitní sezení. Můžeme se domnívat, že se v nějakém smyslu podobá parlamentu dětí, který jsme mohli vidět v DD v Kroměříži. Svá pravidla mají také vycházky, které i v tomto DD mají děti možnost využít. Děti, které jsou starší 7 let, mají právo na vycházku mimo DD. K omezení může dojít v případě, že dítě prokázalo problémové chování nebo usoudí-li vychovatelé určitou nezpůsobilost u dítěte. Další ustanovení týkající se ať už kapesného, či příspěvku na děti,

kteřé musí rodiče hradit, jsou totožné jako v předešlých DD (Vnitřní řád, © 2020 Dětský domov Bojkovice).

3.6 Dětský domov Hranice

Veškerá ustanovení, řád, povinnosti, či jiné náležitosti jsou v souladu s již zmíněnými zákony. Personální struktura je totožná s DD v Bojkovicích. Kapacitně DD čítá 32 lůžek. Co se týče přijetí i propouštění dětí, probíhá obdobně jako v ostatních dětských domovech, včetně dokumentace o dítěti, kterou zajišťuje, uchovává, doplňuje a upravuje sociální pracovník DD. Při pobytu dítě může využívat ve volném čase zahradu či hřiště, jež jsou součástí domova. Děti mají k dispozici společenskou místnost. Děti mají pokoje vybaveny standardním nábytkem a jiným zařízením, podobně jako je tomu v ostatních DD, včetně uzamykatelného místa v pokoji. Děti mají stanovený režim pro užívání komunikačních technologií, internetu a sociálních sítí. Mobilní telefony děti mohou užívat bez omezení v době volna, tedy když nejsou ve škole a také neprobíhá-li jejich příprava do školy. V době nočního klidu děti odevzdávají hromadně mobilní telefony vychovatel. Režim a pravidla jsou nastaveny také pro vycházky. Vycházku povoluje vychovatel, který posuzuje vhodnost vycházky pro dané dítě z hlediska jeho věku, vyzrálosti, či kázně. U dětí od 14 do 15 let maximálně do 19.30 h, u dětí nad 16 let do 20.55 h. Plnoleté děti nejsou nijak omezeny časově ve vycházkách, avšak v případě, že vychovatel ví, kam a kdy se vrátí zpět. Omezení je jen v případě týdne, kdy děti chodí do školy, či na praxi, aby byly do 22.00 h v domově. Zařízení dbá na utváření, udržování a prohlubování vztahu mezi dítětem a rodiči. V DD probíhá spoluspráva dětí či spoluspráva rodinné skupiny. Jak jsme již zmínili v jiném dětském domově parlament dětí, jedná se o obdobu. Tedy je zvolen zástupce každé rodinné skupiny a schází se s ředitelem DD a dalšími zaměstnanci minimálně třikrát ročně, avšak záleží to dle potřeby. Slouží zejména k vyslovení názoru dětí, přání, potřeb či stížností. Spoluspráva rodinné skupiny se uskutečňuje každý týden na jednotlivých skupinách. Sezení probíhá společně s vychovatelem, aby vyhodnotili celý týden, popovídali si o škole, výsledcích ve škole, ale i v domově, projednají chování, navrhnou volnočasové aktivity a v neposlední řadě naplánují program na další týden. Pro pobyt dítěte v DD je také důležitý příspěvek na péče, který mají povinnost hradit rodiče dítěte. Tento proces je rovněž náplní práce sociální pracovnice a dále přesné kroky popisujeme v praktické části

práce. Další informace, které nejsou zmíněny, jsou totožné s předchozími DD (Vnitřní řád, © 2019 Dětský domov Hranice).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU

V našem výzkumu se zaměřujeme na **postavení sociálního pracovníka v dětském domově**.

Soustředíme se na to, jaké je postavení sociálního pracovníka v dětském domově, jak vnímá svoji pozici v rámci dětského domova a také, zda si pracovník myslí, že dokáže různé situace ovlivňovat, nebo nikoliv. Tento výzkum je zaměřen na zjištění pracovních kompetencí sociálního pracovníka, jeho postavení, pracovní náplň, vztah k dětem v domově, zajištění potřeb dětí, komunikaci s institucemi apod. Kompetence a předpoklady pro pozice sociálního pracovníka jsou ukotveny v zákoně č. 108/2006 Sb. Zde však jsou popsány kompetence sociálního pracovníka v sociálních službách komplexně, tudíž kompetence a postavení sociálního pracovníka v dětském domově zatím neexistují.

4.1 Výzkumný problém

Výzkumný problém v našem výzkumu lze stanovit následovně:

Identifikovat a popsat kompetence sociálního pracovníka v dětském domově.

Výzkum jsme cílili na identifikaci kompetencí sociálního pracovníka v dětském domově zejména z toho důvodu, že tyto kompetence nejsou jasné a dosud nejsou popsány. Důvodem rovněž bylo, že tato pozice chybí v několika dětských domovech. Často jsem se osobně setkala s tím, že lidé si myslí, že sociální pracovník a vychovatel v dětském domově je jedna a ta samá osoba. Z jejich pohledu se jedná o synonyma, což tak rozhodně není a kompetence těchto dvou pozic se velmi liší. Avšak kompetence vychovatele nalezneme v odborné literatuře, naopak kompetence sociálního pracovníka v dětském domově ne. Proto jsme se zaměřili na zkoumání a zjištění těchto kompetencí právě u sociálního pracovníka.

4.2 Cíl výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je **zjistit postavení sociálního pracovníka v dětském domově, identifikovat tak jeho kompetence**. Dalším cílem je zjistit, jakým způsobem probíhá komunikace sociálního pracovníka dětského domova s jinými institucemi, např. OSPOD, policie, rodina dítěte apod. Mezi cíle výzkumu patří také zjistit vztah mezi sociálním pracovníkem a dětmi, zároveň vysledovat psychickou zátěž při výkonu této práce, možné ohrožení syndromem vyhoření, případný vliv sociálního pracovníka na chod zařízení apod. Také nás zajímá názor pracovníků, jakými by měl být budoucí sociální pracovník vybaven předpoklady pro výkon práce sociálního pracovníka v dětském domově.

4.3 Výzkumné otázky

Výzkumné cíle jsou:

1. Zjistit a popsat kompetence sociálního pracovníka v dětském domově.
2. Definovat průběh utváření vztahu sociálního pracovníka s dítětem v dětském domově.
3. Zjistit spolupráci dětského domova s rodiči dítěte a institucemi.

Hlavní výzkumná otázka zní: **Jaké činnosti jako sociální pracovník v dětském domově vykonáváte?**

Díličí výzkumné otázky jsou:

1. Jakým způsobem se jako sociálního pracovníka dětského domova snažíte o navázání či prohloubení vztahu s dětmi?
2. Jak probíhá komunikace mezi dětským domovem a rodiči dítěte? Jak probíhá komunikace mezi dětským domovem a institucemi?

4.4 Otázky do rozhovoru

1. Jak dlouho vykonáváte práci sociální pracovnice v DD a jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?
2. Jaké bylo Vaše původní povolání či jaké jste chtěl/a vždy vykonávat?
3. Jaké činnosti vykonáváte jako sociální pracovník v dětském domově? Jaká je náplň Vaší práce?

4. Co si myslíte o významu pozice a celkové roli sociálního pracovníka v dětském domově?
5. Jak byste popsal/a komunikaci mezi dětským domovem a rodinou dítěte? (průběh, obtíže, komunikace apod.) Jaká je Vaše role při této komunikaci?
6. S jakými dalšími institucemi spolupracujete? Co je obsahem této spolupráce? Jak tuto spolupráci hodnotíte?
7. Jaké vlastnosti a předpoklady by podle Vašeho názoru měl mít budoucí sociální pracovník DD pro výkon této práce?
8. Jaký máte názor na tvrzení, že by dětský domov měl plnohodnotně dítěti nahradit výchovu rodičů?
9. Jaké máte zkušenosti se sanací rodiny poté, co je dítě umístěno do ústavu?
10. Jaké negativní vlivy mohou dle Vašeho názoru postihnout dítě umístěné v dětském domově či jaký máte názor na vliv dětského domova na dítě celkově?
11. Jakým způsobem jsou financovány náklady na život, potřeby, zájmy dětí?
12. Jak probíhá první konfrontace dítěte s DD?
13. Jakým způsobem se snažíte o navázání vztahu či jeho prohloubení mezi Vámi a dítětem?
14. Jaký je Váš pohled na názor lidí, že děti z DD nejsou dostatečně připraveny pro život v dospělosti? Například, že neví, jak vypadá bochník chleba či nedostatečná finanční gramotnost?
15. Jaká je věková a kapacitní struktura Vašeho DD?
16. Jak postupujete při ohlášení školy, že některé z Vašich dětí má nevhodné chování ve škole či v případě, že dítě chodí za školu? Jak v případě závažnějších problémů, které děti mají. Řešíte tyto situace Vy?
17. S čím se na Vás nejčastěji děti obrací?
18. Domníváte se, že všechny legislativní změny povedou ke snížení počtu dětí v ústavech?
19. Které situace jsou pro Vás osobně nejnáročnější při práci sociálního pracovníka v dětském domově?
20. Máte zkušenost, že rodiče dobrovolně předají dítě do ústavu anebo nespolupracují, kladou odpor při následném kontaktování po umístění dítěte do dětského domova?
21. Jak zvládáte tuto práci sociálního pracovníka v DD, neberete si práci domů?

4.5 Pojetí výzkumu

Pro zjištění postavení sociálního pracovníka v dětském domově jsme použili **kvalitativní výzkumné pojetí**, jelikož dává možnost detailního popisu zkoumaného jevu, také umožňuje zkoumat jev v přirozeném prostředí, ve kterém se odehrává. Kvalitativní výzkumné pojetí přináší pro výzkumníka možnost setkat se s respondenty v jejich přirozeném prostředí, což má za následek hlubší porozumění dané problematice. Domníváme se, že kompetence sociálního pracovníka se liší na základě různorodého chodu jednotlivých dětských domovů. Chceme vymezit kompetence sociálního pracovníka na základě odpovědí respondentů, tedy sociálních pracovníků dětských domovů. Předpokládáme, že konkrétní kompetence sociálních pracovníků ve zkoumaných dětských domovech nebudou všechny totožné, ale na základě společných kompetencí chceme vymezit ty, které jsou pro všechny zkoumané dětské domovy stejné. Pro zjištění cílů jsme zvolili kvalitativní výzkumné pojetí zejména z toho důvodu, že nám respondenti přiblíží osobní zkušenosti prostřednictvím přímé konfrontace, s možností rozvinout své myšlenky během rozhovoru, případná úskalí či návrhy na zkvalitnění své práce apod.

4.6 Metoda sběru dat

Vzhledem ke kvalitativně orientovanému výzkumu jsme k získání dat použili metodu **rozhovor** se sociálními pracovníky dětských domovů. Rozhovor jsem zvolila polostrukturovaný. Charakteristickým rysem polostrukturovaného rozhovoru je předem připravený seznam otázek. Jedná o rozhovor, který je částečně řízen, a tudíž jej lze označit také jako rozhovor s pomocí návodu. Pořadí připravených otázek není pevně určeno. Otázky jsou kladeny v kontextu celého rozhovoru a jeho průběhu. Je však důležité tematiku všech otázek v rozhovoru zmínit a probrat je. Výzkumník může rozhovor doplnit o další otázky, které jej napadnou a bude-li mu odpověď na ně připadat zvláště podstatná. Tudíž v tomto typu rozhovoru nalezneme také určitou volnost, která je spatřována v dalším kladení otázek nad rámec předem připravených otázek (Reichel, 2009, s. 111-112). Švaříček označuje metodu rozhovor jako hloubkový rozhovor, ve kterém se jedná o nestandardizované kladení otázek respondentům, přičemž se jedná o otevřené otázky. Otevřené otázky umožní výzkumníkovi porozumět pohledu respondenta (Švaříček, Šedřová, 2007, s. 159). Nejprve jsem si určila okruhy, které vychází z hlavní i dílčích výzkumných otázek. Podle stanovených okruhů jsem se následně řídila při rozhovoru a na základě těchto okruhů jsem pokládala další otázky. Polostrukturovaný

rozhovor dává výzkumníkovi možnost doptat se na veškeré otázky, není svázán jasně stanoveným počtem otázek, které může respondentům podat. Každý rozhovor se ubíral také dle rozpoložení respondenta. Tedy rozhovor se neřídil striktně dle stanovených otázek, ale dle situace a na základě odpovědí respondenta. Byly použity i doplňující otázky, které vyvstaly během rozhovoru.

4.7 Výzkumný vzorek a jeho výběr

Vzorkem pro náš výzkum jsou dětské domovy, kde v personální struktuře je uveden sociální pracovník, jelikož s ním daný rozhovor proběhl. Pro náš výzkum jsme použili náhodný, pravděpodobnostní výběr. Náhodný, pravděpodobnostní výběr lze definovat tak, že všechny prvky, jednotky jsou stejně vhodné pro realizaci výzkumu. V našem výzkumu lze hovořit konkrétně o tzv. prostém náhodném výběru. Výběr prostého náhodného výběru má zejména výhodu v tom, že výzkum není ovlivněn výzkumníkem (Reichel, 2009, s. 78-79). Z celkového seznamu jsme vylosovali náhodně 4 dětské domovy s podmínkou, že se v personální struktuře nachází sociální pracovník. Dalším postupem bylo oslovení sociálních pracovníků těchto domovů pro uskutečnění interview. Ve stanoveném termínu následovala návštěva dětského domova a tedy sociálního pracovníka, se kterým jsme uskutečnili rozhovor. Pro doplnění informací nám sociální pracovník dětského domova poskytl detailní informace o chodu zařízení.

4.8 Realizace výzkumu

Náš výzkum jsme realizovali na konkrétních pracovištích ve zvolených dětských domovech. Výzkum byl uskutečněn se čtyřmi respondenty, kteří vykonávají pozici sociálního pracovníka v dětském domově. Respondenty jsme nejprve oslovili s prosbou o poskytnutí rozhovoru. Oslovení proběhlo prostřednictvím telefonní komunikace. V průběhu této komunikace jsme se s respondenty domluvili na konkrétním dni a čase, kdy proběhne samotný rozhovor. Respondenty jsme v hovoru informovali o tématu naší práce, o praktické části, také jsme uvedli obsah rozhovoru, který bude uskutečněn osobně. Respondenti na základě vysvětlení a popsání obsahu práce a výzkumu souhlasili s uskutečněním rozhovoru. V předem stanovený čas jsme se dostavili do konkrétních dětských domovů. Před každým rozhovorem jsme požádali respondenty o povolení nahrávání. Všichni respondenti souhlasili, ale s podmínkou, že rozhovory po přepsání vymažeme. Respondenty jsme také obeznámili s tím, že veškeré vyřčené informace budou

sloužit pouze pro účely naší bakalářské práce. Realizace rozhovorů probíhala formou kladení připravených otázek a také doplnění o otázky, které vyplynuly ze situace. Rozhovor s respondentem A probíhal ve sdílené kanceláři za přítomnosti kolegyně. Kolegyně byla po celou dobu rozhovoru přítomna a vyřizovala pracovní hovory, tudíž jsme se s respondentem A často neslyšeli. Respondent byl často z důvodu neadekvátního prostředí pro uskutečnění rozhovoru vyveden z míry. Rozhovor byl také několikrát narušen ze strany ředitele zařízení, který vcházel do místnosti a vyřizoval organizační záležitosti. Rozhovor s respondentem B probíhal v jeho kanceláři. Pro rozhovor bylo vytvořeno ideální prostředí. Rozhovor byl pouze jednou narušen pracovním hovorem respondenta. Respondent C vytvořil pro rozhovor adekvátní prostředí ve společenské místnosti dětského domova. Rozhovor nebyl narušován. S respondentem D probíhal rozhovor v jídelně dětského domova a byl v pořádku. Výpovědi respondentů se ve větší míře shodovaly. Rozhovory trvaly zhruba 60-90 minut. Rozhovory jsme ponechali v neměnné formě pro zachování autentičnosti. Níže v kapitolách, jež se týkají analýzy a interpretace dat, můžeme pozorovat přímé výpovědi respondentů.

4.9 Způsob analýzy dat

Pro analýzu dat jsme v našem výzkumu použili techniku **kódování**. Je zde důležité identifikovat sémantické vztahy mezi interpretací a analýzou dat (Švaříček, Šedřová, 2007, s. 16). Kódování je základní technika, která se používá pro analýzu dat. Model koncept – indikátor má 2 prvky, jež patří do odlišných rovin výzkumu. Indikátory lze chápat, jako úryvky z výpovědí respondentů a koncepty označujeme jako kódy, které přiřazujeme k daným indikátorům. Indikátory jsou charakteristické svou reálností, tzn. nalezneme je přímo v získaných datech, kdežto koncept není v datech. Koncept vnáší do výzkumu výzkumník (Švaříček, Šedřová, 2007, s. 90-91). V rámci kódování jsme použili pro zpracování dat **otevřené kódování**. Pro zahájení kódování došlo nejprve k transkripci rozhovorů, včetně neverbálních projevů respondentů. Následně jsme vyznačili obsahově totožné výroky, čímž vznikly jednotky. Vzniklým jednotkám byl přidělen název, který charakterizoval výroky, tedy tzv. kódy. Poté byly podobné kódy řazeny dohromady, což mělo za následek vznik kategorií. Kódy, které byly umístěny do vzniklých kategorií, jsou vnitřně provázané či je patrná jejich podobnost.

5 ANALÝZA DAT

Interpretace dat je označení pro připojení indikátoru k příslušnému konceptu (Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 90-91). Přičemž samotnému detailnímu zpracování získaných dat předchází strukturní analýza, ve které data uspořádáme do prostých krátkých příběhů (Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 136). Pro náš výzkum použijeme otevřené kódování, kdy přepsaný rozhovor rozebereme na určité jednotky, které mají svůj název, což může být slovo, věta, ale také odstavec apod. Vhodné je volit tyto jednotky podle významu. Dále těmto vzniklým jednotkám stanovíme kód. Lze takto utvořeným kódům přiřadit jméno či označení. Existují návodné otázky, které mohou pomoci při kódování, jedná se např. o otázky: co?, kdo?, jak?, kdy?, jak dlouho?, kde?, jak moc?, proč? apod. (Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 211-212). Interpretace je následně znovu se zamýšlení nad již analyzovanými daty, nad výsledky výzkumu, o čem naše data vypovídají, proč k zjištěným datům dochází. Tuto interpretaci lze označit jako sekundární interpretaci, přičemž ta primární se zabývá samotnou analýzou dat (Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 244).

5.1 Kategorizace získaných dat

Seznam kategorizačních skupin

1. **Vzdělání**
2. **Pozice: Sociální pracovník**
3. **Hlavní náplň práce**
4. **Další náplň práce**
5. **Dítě a dětský domov**
6. **Kompetence**
7. **Spisy**
8. **Vztah k dítěti**
9. **Vymáhání dluhů**
10. **Spolupráce**
11. **Dítě mimo domov**
12. **Legislativa a její plnění**
13. **Formy náhradní výchovy**
14. **Chování a potřeby dětí**
15. **Sanace rodiny**

16. Chod DD

Kategorie 1 – Vzdělání

Z rozhovorů jsme zjistili, že není jednotný rámec pro nezbytné vzdělání sociálních pracovníků v dětském domově. Z rozhovoru vyplynulo, že respondent A dosáhl středoškolského vzdělání v oboru sociálně-právním. Další respondent B vypověděl, že jeho dosažené vzdělání je středoškolské ekonomického oboru. Jiný respondent C odpověděl, že jeho dosažené vzdělání je vysokoškolské na filozofické fakultě sociologie, andragogika zaměřená na sociální práci., čemuž předcházelo studium sociálně-právní nastavby. Dosažené vzdělání zmíněného respondenta je tedy magisterské. Další respondent D uvedl, že jeho dosažené vzdělání je vysokoškolské, přesněji magisterský titul v oboru sociální pedagogika.

Kategorie 2 – Pozice: Sociální pracovník

Z výpovědí respondentů byla patrná velká odlišnost začátku výkonu profese sociálního pracovníka v dětském domově. Výpovědi byly například od respondenta A 33 let výkonu této profese, respondent B 15 let, respondent C 16 let a respondent D necelých 9 měsíců. Z rozhovorů bylo patrné, že někteří respondenti mají zkušenost z předchozí práce, například respondent D vykonával pozici sociálního pracovníka na OSPOD, tudíž usuzuje jistou propojenost a své zkušenosti aplikuje v nynější pozici. Respondent A vykonával nejprve pozici referenta na kádrovém a osobním oddělení po dobu 2 let a později celou dobu vykonává pozici sociálního pracovníka. Respondent B působil v oblasti nejprve ekonomické a postupem času a nutností existence pozice sociálního pracovníka v dětském domově, vykonává tuto pozici a vzdal se ekonomické oblasti. Respondent C pro práci sociálního pracovníka v dětském domově čerpá ze zkušeností z pozice personalisty ve vzdělávacím středisku. Z výpovědí respondentů také vyplynula nutnost zřízení pozice sociálního pracovníka v dětském domově, např.: *„Protože se od určitého roku musela zřídit funkce sociálního pracovníka a účetní se to rozdvojilo a vzhledem, že při té práci účetní jsem dělala i tady tuto sociální oblast, tak já jsem si nechala tady tu sociální oblast, protože to nikdo nechtěl dělat a účetní jsme přijali novou“*, nebo *„Myslím si, že je určitě, je nutná, neumím si představit, kdo jiný by to tady dělal. Té práce je jako hodně no. Podle mě je důležitá a stěžejní při komunikaci s rodinou a úřady.“* Další názor respondenta zní: *„Určitě si myslím, že tato pozice je důležitá, protože kdyby to měl dělat vychovatel*

nebo někdo, tak se nemůže soustředit na tu práci s dětmi, protože toho je fakt strašně moc.“

Z rozhovorů můžeme říci, že se jedná o práci byrokratickou a většina respondentů si stěžovala na nedostatek času stráveného s dětmi. Například odpověď: *„Každý den jsem s nimi sice v kontaktu, ale není to teda moc času“*, *„Co se týče jejich osobních problémů, tak to řeší s vychovateli, to já nemám ani v náplni práce, ale dovedu si představit, kdybych to měla jako konzultace třeba, ale takhle na to opravdu nemám čas.“* K byrokratické práci se vyjádřil respondent následovně: *„Tím, že jsem byla účetní, tak mně ta papírová práce nevadí, ale jsou lidi, kterým taková práce vadí. Ale je pravda, že toho papírování je čím dál víc.“*, jiný respondent odpověděl: *„Opravdu toho papírování je spousta“*, další výpověď respondenta: *„Proto já říkám, že já tady sedím nad těma odvoláníma třeba týden, protože to musí být perfektní, proto já třeba pak nemám tolik času, abych byla s dětma. To je opravdu úředničina.“* Respondenti poukazovali také na náročnost práce a reagovali následovně: *„Nejvíce práce mám při přijímání dětí, kdy je potřeba vyřídit hodně věcí a pokud se do toho přidá ještě běžné vyřizování záležitostí, tak je toho opravdu hodně najednou.“* Jiný respondent vypověděl: *„Pro mě je nejnáročnější komunikace s rodiči. To máte každý měsíc, furt dokolečka, to je práce, která není vidět, ale strávíte nad tím nejvíce času.“*

Z výpovědí je patrný názor, že sociální pracovník v dětském domově musí disponovat určitým vzděláním v dané problematice, také je důležitá chuť pracovat, mít vztah ke klientům. Respondent vypověděl: *„No hlavně by měl být strašně trpělivý, to stoprocentně a hlavně by ho měla ta práce s dětmi bavit.“* Další výpověď zní: *„Tak určitě schopnost komunikovat a spolupracovat, být flexibilní, zvládat více věcí najednou, tolerantní, respektující individualitu druhých.“* Respondenti se v této oblasti týkající se předpokladů pro výkon profese shodovali. Jiný respondent však doplnil: *„Musí být otevřený, musí umět poslouchat ty děti, protože oni se chtějí vyprávět, takže umět naslouchat. A taky prověřovat, protože děti si hodně vymýšlí a rodiče zase naslibují a pak nedodrží.“* Respondent také uvedl, že je důležité pro výkon této profese odreagování, uvedl, že v jeho případě se jedná o sport, ale každý by si měl najít to své, kde se odreaguje. Tento respondent se také vyjádřil, že si každý projde určitými fázemi v této práci, kdy na začátku si člověk vše připouští a přemýšlí nad prací mnohdy až moc a postupem času „otupí“ a už si tolik některé věci či situace tolik nepřipouští. Bylo zmíněno

také vytyčení si hranic, což je pro práci sociálního pracovníka v dětském domově také nezbytné pro vykonávání kvalitní a efektivní práce.

Kategorie 3 – Hlavní náplň práce

Z rozhovorů byla patrná shoda hlavní náplně práce. Ve výčtu se jedná o práci spojenou s přijetím i odchodem dítěte z DD, čímž je zejména myšlena papírová práce, která je s těmito procesy spojena, vedení evidence o dítěti, tzn., že každé dítě má svoji složku, ve které jsou veškeré důležité dokumenty o dítěti, dále evidence v podobě programu, jehož název je *EVIX*, kde jsou uvedeny informace nejen o dítěti, ale také o rodičích dítěte, příbuzných, důvodu umístění dítěte do DD, atd. Program *EVIX*, ale i další dokumenty o dětech musí sociální pracovníci kontrolovat, aktualizovat, dle změn. Vedle programu *EVIX* je důležité také vedení *Programu rozvoje osobnosti*, kde má každé dítě stanoven osobní plán. Dále je náplní práce veškerá komunikace, která je nutná pro chod zařízení. Jedná se o komunikaci s OSPODem, úřady, školou, policií, soudy, lékaři, rodiči, atd. Každou komunikaci provází nutná papírová dokumentace, zaslání rozhodnutí, poslání informací rodičům dítěte, vypracování různých zpráv, archivace dokumentů, vyřizování příspěvku na péči, přídavků na děti, vypracování zpráv pro soudy, atd. Co se týče stanovení příspěvku na úhradu péče, sociální pracovník vychází z doložených finančních prostředků rodičů, že pravidelně pracují, v úvahu se musí brát náklady na bydlení, životní minimum, počet posuzovaných osob. Takže sociální pracovník tyto položky musí brát v potaz při určení příspěvku. Řídí se zákonem číslo 109/2002 Sb., dále zákonem 110/2006 Sb. a také nařízením vlády 460/2013 Sb. Uvedené informace o počtu posuzovaných osob, výši svého příjmu apod. uvedou rodiče do standardizovaného dotazníku, na základě kterého je stanoven příspěvek. Příspěvek se musí každý rok přepočítávat, jelikož se mění např. náklady na bydlení. Existuje také situace, kdy dětský domov nemá dostatek informací o rodičích dítěte. V tomto případě sociální pracovník kontaktuje OSPOD, který poskytne potřebné informace.

Z výpovědí bylo patrné, že je nejnáročnější komunikace s rodiči dítěte a to zejména z toho důvodu, že někteří rodiče nejeví o děti zájem, proto ani nemají zájem komunikovat a zajímat se o děti. Avšak respondenti uvedli, že je pro DD velmi důležité udržení kontaktu dětí s jejich rodiči, je to jejich hlavní cíl, proto u rodičů, kteří komunikují, se snaží tuto komunikaci udržet a pokud je to možné tak prohloubit. Ostatní komunikace probíhají

dle výpovědí v pořádku, občas je patrná časová prodleva u některých komunikací, avšak není to pro sociální pracovníky velký problém, jak sami uvedli. Sociální pracovníci také uvedli, že pořádají v DD případové konference, s výjimkou dvou DD, kde tuto konferenci nepořádají. Vypověděli, že se této konferenci účastní, řeší problémy dětí, komunikují o stavu a dalších postupech při řešení problémů. Z této konference sociální pracovníci vypracovávají zprávy, které poté předávají všem účastníkům. Všichni respondenti také potvrdili, že se účastní soudního jednání. Další nezbytný úkon, který respondenti zmínili, je vymáhání dlužných pohledávek od rodičů dětí. Respondenti také řekli, že se účastní různých porad, ať už se tyto porady týkají dětí, nebo chodu zařízení apod. Respondenti vyřizují veškeré záležitosti týkající se dětí, veškerý pohyb, žádosti o dovolenku, evidují veškeré dokumenty, uskutečňují veškeré již zmíněné komunikace. Respondenti se také shodli na tom, že hlavní náplň práce nelze jednoznačně stanovit, jedná se o soubor úkonů a prací, které mají na starosti.

Kategorie 4 – Další náplň práce

Respondenti uvedli, že k jejich hlavní náplni práce patří také práce, které nejsou přímo uvedeny v náplni jejich práce, nebo doplňují hlavní činnosti. Dle výpovědí respondentů se jedná například o ranní výpomoc s vypravováním dětí do školek a škol, jedná se o pomoc vychovatelům, dále se jedná o doprovod dětí k lékařům, zejména tedy k obvodním lékařům, ke specialistům, kteří se mohou nacházet i mimo okolí dětského domova. Mezi další náplň práce dle výpovědí respondentů můžeme označit pomoc dětem při řešení jejich osobních záležitostí. Jedná se zejména o pomoc například s kontaktováním rodiny dítěte, vyřizováním různých dokladů, občanských průkazů, cestovních pasů apod. Sociální pracovník doprovází dítě na daný úřad, je dítěti tedy nápomocen v případě, že by nevěděl, jak postupovat. Samozřejmě se může jednat pouze o doporučení, co má dítě udělat a je-li věk dítěte adekvátní k řešení těchto záležitostí, může dítě své záležitosti řešit samostatně. Dítě kontaktuje sociálního pracovníka také v případě, že má zájem o dovolenku u svých rodičů, následně sociální pracovník podnikne další kroky pro uskutečnění přání dítěte. Z rozhovorů bylo patrné, že sociální pracovník se zajímá o průběh dovolenky. Po příchodu dítěte z dovolenky se sociální pracovník ptá, jak se dítě mělo, jestli se mu dovolenka líbila, co se nelíbilo, jaké aktivity vykonávaly s rodinou. Sociální pracovník pomáhá dětem i v případech odchodu dítěte z domova. Pomoc je však vázána na zpětnou vazbu dítěte. Nemá-li dítě zájem komunikovat po odchodu, dětský domov jej k tomu nutit nemůže. Avšak v případě, že dítě projeví zájem, sociální pracovník

dítěti poskytne potřebou pomoc. Pomoc je zde myšlena ve vhodném hledání adekvátního pracovního místa, bydlení, vypracování životopisu, poskytnutí různých nezbytných rad, které dítě po odchodu z domova plně využije. V případě, že dítě dovršilo dospělosti, má právo uzavřít s dětským domovem smlouvu. Tato smlouva znamená, že nadále bude setrvávat v dětském domově, ale za předpokladu, že se bude připravovat na budoucí povolání, jestliže bude studovat, nejdéle však do věku 26 let. Jeden z respondentů uvedl, že jeho další náplň práce je vedení spisové služby příchozí a odchozí pošty (Kniha pošty). Další respondent uvedl: *„Ještě mě napadá, že dělám pověřence pro ochranu osobních údajů jako v souvislosti s GDPR a co dělám ještě, tak vedu spisovou službu.“* Dále mezi další náplň práce patří asistence při přijetí kontroly do dětského domova. Jedná se o kontrolu například ze státního zastupitelství. Při kontrole je důležitá nápomoc, poskytnutí veškerých dokumentů, informací apod. Již jsme zmínili různorodost komunikace sociálního pracovníka s institucemi, další komunikace je například s archivem, jelikož veškeré příchozí i odchozí dokumenty se musí archivovat. Další spolupráce a komunikace je s nadacemi. Výpověď respondenta: *„Snažím se dětem vyřizovat různé dotace, protože my také nemáme peníze, když třeba chtějí dělat řidičák. Tak já takhle spolupracuju i s nadacemi a tak, třeba i dovolené u moře, to jsem teď vyřizovala myslím přes nadaci Olgy Havlové, nebo Tereza Maxová s náma spolupracuje, takže to. Nebo teď máme jednu holku, která je celkem dobrá angličtinářka, tak jí teď budu vyřizovat pobyt v Anglii, ale to je teda vedlejší práce.“*

Kategorie 5 – Dítě a dětský domov

Respondenti vypověděli, že celý proces přijetí dítěte do dětského domova začíná podstatně dříve, než samotnou první konfrontací dítěte s dětským domovem. Znamená to tedy, že dětský domov se snaží před přijetím získat potřebné informace o dítěti. Dětský domov zajímá, jaké dítě bude součástí domova, odkud pochází, z jaké rodiny, zdravotní stránka dítěte, rodinná anamnéza a další nezbytné informace. Jeden z respondentů vypověděl: *„Vedení zařízení spolupracuje s OSPODem, abychom věděli, jaké dítě tady sem k nám přijede že, popřípadě, aby mělo možnost si to tady dopředu prohlédnout, jestli by si teda zvolilo toto zařízení nebo ne.“* Důležitost informovat se o dítěti před nástupem do dětského domova přikládají všichni respondenti. Další respondent uvedl: *„Takže momentálně je to tak, že sociální pracovníce v těch městech, když potřebují umístit dítě, tak oni si teď samy volají do konkrétních dětských domovů a ptají se, jestli máme volné místo. A když my řekneme, že ano, tak oni dávají návrh soudu, aby umístilo dítě. Takže ještě*

před umístěním dítěte už s náma spolupracují sociální pracovníce z místa bydliště těch dětí.“ Podmínky přijetí dítěte do dětského domova uvedli všichni respondenti shodně a je to na základě usnesení o předběžném opatření nebo se jedná o rozsudek o ústavní výchově, kde je uvedeno přímo místo, do kterého má být dítě umístěno. Zamítnutí přijetí dítěte do dětského domova dle výpovědi je možné pouze v případě nedostatečné kapacity domova. Přijetím dítěte vznikají sociálnímu pracovníkovi nutné úkony spojené s přijetím. Respondent uvedl: *„Když je dítě přijato do dětského domova, tak mou povinností je o tom informovat veškeré instituce. Takže soud musím informovat, že je dítě přijato do domova, sociální pracovníci na OSPODu musím informovat, rodiče, pokud mám na ně kontakt, dále musím se obrátit na úřad práce, zda byly vyřízeny přídavky na děti nebo nebyly. Pokud nebyly, tak si musím o ně požádat. Dál pochopitelně musím o nástupu informovat diagnostický ústav, že dítě bylo přijato. Pokud již dítě bylo školákem, musím oslovit minulou školu o nástupu a zařídit dítěti školu blízko domova. Samozřejmě taky na pojišťovnu, jak na naši, tak na pojišťovnu dítěte, kde je dítě zařazeno. Dál potom musím dítěti v programu Evix založit kartu.“* Jiný respondent se vyjádřil, co je podle něj nutné u přijetí dítěte: *„Mojí prací je při přijetí, aby s dítětem přišly potřebné, důležité dokumenty, aby se mohl založit spis o dítěti. Tedy rozsudek soudu, právoplatného, bez toho to nejde. Musíme mít v ruce ten rozsudek a potom ty další dokumenty jako třeba rodný list dítěte, průkaz zdravotní pojišťovny, zdravotní dokumentaci zajistit, abychom měli k dispozici.“* Z výpovědí respondentů probíhá první konfrontace dítěte v doprovodu ředitele zařízení, sociálního pracovníka a také jeho určeného klíčového vychovatele.

Kategorie 6 – Kompetence

Ve výpovědích respondentů byly zmíněny i jiné než jejich kompetence. Za děti odpovídají jejich rodiče, proto rodiče musí dát ke všemu souhlas, ke všem důležitým úkonům, avšak nejsou-li rodiče v dosahu a není možné s nimi navázat komunikaci, rozhodne o určitých úkonech ředitel zařízení.

Kompetence vychovatelů lze shrnout jako veškeré pedagogické činnosti s dětmi. Součástí jejich práce je tedy trávení času s dětmi, vedení různých spisů a dokumentů, vedení *Programu rozvoje osobnosti* u každého dítěte, zápis z každé služby vychovatele, co se dělo, aby další služba věděla o tom, co se dělo, vychovatelé také doprovází děti do kroužků, k lékařům apod. V určitých oblastech může pomoci také sociální pracovník.

Respondent A vypověděl ohledně kompetencí sociálního pracovníka následovně: „*Sociální pracovnice má plnou moc v oblasti stanovení a vymáhání placení příspěvku na úhradu péče.*“

Kategorie 7 – Spisy

Sociální pracovník v dětském domově vede řadu spisů, shromažďuje důležité dokumenty apod. Jedním z nejdůležitějších dokumentů je „Spis dítěte“. Respondent A vypověděl: „*Založím spis dítěte, tento spis tvoří dokumenty jako rozhodnutí, na základě kterého jsme dítě přijali. Dál se tam zakládají další dokumenty jako rodný list, vysvědčení, nebo prostě důležité zprávy z OSPODu, osobní anamnéza, abychom měli přehled, z jakého prostředí dítě pochází, abychom mohli pracovat s dítětem, důležité bližší dostupné informace o dítěti.*“ Součástí spisu jsou různé zprávy, např. zprávy z psychologických poraden, také kartička pojišťovny dítěte, zprávy o dovolenkách apod. Spis obsahuje také vyměřený příspěvek, který jsou rodiče dítěte povinni hradit. Tento spis je v průběhu pobytu dítěte doplňován o všechny důležité dokumenty, které byly vyřizovány. Veškeré zmíněné dokumenty, kterou jsou součástí spisu, jsou členěny do 3 skupin. Respondent C je označil: „*Takže na každé dítě se vede osobní spis, sociální spis a správní spis zvlášť.*“ Spis dlužníka je dalším důležitým a výchozím dokumentem, který sociální pracovník musí vést. Vedení tohoto spisu je nezbytné zejména z toho důvodu, aby mělo zařízení přehled o dlužných pohledávkách a na základě spisu mohlo tyto pohledávky vymáhat.

Kategorie 8 - Vztah k dítěti

Respondent A vypověděl, že se s dětmi setkává při běžném chodu domova, ale jedná se pouze o to, že děti ví, že tam pracuje sociální pracovník, že s ním také mohou řešit své problémy, ale většina dětí takové problémy řeší pouze se svým klíčovým vychovatelem a proto se téměř nesetkávají, nekomunikují se sociálním pracovníkem. Respondent poukazoval na důležitost profesionálního vztahu k dětem. Respondent B naopak vypověděl, že se snaží s dětmi komunikovat, ptát se, jak se měly na dovolence, zjišťovat informace, pomáhat jim se vším, co potřebují. Respondent uvedl, že komunikace je však omezena časově. Respondent C vypověděl téměř totožně. Respondent uvedl: „*O každém dítěti vím všechno. Když je třeba smutné, tak se zeptám, co se děje, co ve škole, abych věděla. Když chtějí volat rodičům, když něco chtějí, tak jsem tady pro ně a oni za mnou přijdou.*“ Respondent D uvedl, že nepřichází téměř vůbec s dětmi do kontaktu, vykonává zejména papírovou práci. I když o dětech má přehled, zná veškeré

jejich spisy apod., tak s dětmi téměř vůbec nekomunikuje. Avšak je to způsobené nedostatkem času. Respondent uvedl: *„Náhodně se třeba stane, že něco řešíme, ale to není často. Na mě se obracejí spíše starší děti v případě, že potřebují některé dokumenty ze své složky, případně se domlouváme ohledně vyřizování přídavků, jestliže jsou už zletilí. Dále ohledně dovolenky, když chtějí jet k rodičům nebo příbuzným.“* Respondenti shodně uvedli, že k navázání vztahu s dětmi může dojít v případě, že pomohou vychovatelům s doprovodem dětí např. k lékaři, či pomohou s ranní výpravou dětí do škol a školek. Dalším ze způsobů navázání vztahu je zejména aktivita ze strany dětí, když přijdou za sociálním pracovníkem s prosbou, žádostí o pomoc, nebo chtějí něco vyřešit. Samozřejmě sociální pracovník se snaží jim pomoci. Jedná se o různé oblasti, se kterými děti mohou přicházet, např. prosba o hovor s rodiči či příbuznými, žádost o dovolenku, potřeba pomoci při sestavení životopisu, žádosti o pracovní místo, brigádu, pomoc s hledáním bydlení apod. před odchodem z domova, či naopak komunikace a řešení problémů po odchodu, což ovšem záleží na iniciativě dětí, není v možnostech dětského domova, aby kontaktoval děti po jejich odchodu, zejména v případech, kdy o kontakt děti nejeví zájem.

Kategorie 9 – Vymáhání dluhů

Všichni respondenti uvedli, že velká náročnost práce je v oblasti vymáhání dluhů. Sociální pracovník je tedy pověřen, aby spravoval a zajišťoval agendu týkající se správního řízení o uložení a stanovení povinnosti rodičů hradit příspěvek. Sociální pracovník také musí dbát na plnění této povinnosti. V případě, že tak nečiní: *„A když ne, tak učinit další kroky, podat třeba, když neplatí příspěvek na péči, se dopouští trestného činu, zanedbání povinné výživy, tak už to souvisí s tím, že prostě se dává podnět zahájení trestního stíhání pro zanedbání povinné výživy a tím pádem už se musí spolupracovat s policií, soudy, atd.“* Rodiče mají povinnost hradit příspěvek na úhradu péče dle § 27 zákona č. 109/2002 Sb. Jediný způsob, kdy se rodiče mohou vyvázat z této povinnosti, je uvedeno v § 28 stejného zákona. Jedná se o situaci, kdy rodiče pobírají dávky hmotné nouze, přičemž tuto situaci musí dokládat každých 12 měsíců. Sociální pracovníci se však často setkávají se situací, že rodiče tuto povinnost dokladovat svoji situaci nevykonávají, proto musí sociální pracovník rodiče neustále informovat o nutnosti předložení jejich situace. Respondenti se shodli, že vymáhání dluhů je náročné zejména z toho důvodu, že rodiče nekomunikují, nemají zájem, odmítají spolupracovat. Pro dětský domov je výchozí komunikace s OSPODem, jelikož sociální pracovníci zde informují dětský domov o rodičích dítěte.

Kategorie 10 – Spolupráce

Z výpovědí byla patrná rozsáhlost spolupráce. Sociální pracovníci spolupracují s OSPODem, soudy, policií, lékaři, odborníky, školou, rodiči, nadacemi, archivem apod. Výčet spoluprací zahrnuje zejména ty hlavní, celková spolupráce s institucemi je rozsáhlejší. Komunikace s institucemi probíhá různými formami. Jedná se o komunikaci prostřednictvím e-mailů, telefonátů, datové schránky, ale také probíhá osobně. Každá spolupráce a komunikace s jednotlivými institucemi záleží na daném problému či věci, kterou je potřeba řešit, či se o ní informovat. Sociální pracovník komunikuje s OSPODem pravděpodobně nejčastěji a je tato komunikace stěžejní pro tuto práci. Komunikace probíhá už před nástupem dítěte do dětského domova, informování o dítěti, o rodičích apod. Každé dítě má svého sociálního pracovníka z OSPODu, který dítě navštěvuje, zajímá se o dítě. Spolupráce se soudy je také nezbytná, při správním řízení, ale také při vypracování zpráv pro soud apod. Další nezbytná spolupráce je se školou, se kterou nejčastěji komunikují vychovatelé, ale jedná-li se o nějaký problém s dítětem, jsou informováni všichni zaměstnanci domova a následně se volí další postup řešení. Komunikace s lékaři a dalšími odborníky je také velmi důležitá. Z výpovědi respondenta D bylo zjištěno: *„Řekla bych, že 80% dětí je v péči psychologů, psychiatrů a jsou pod medikací z různých důvodů.“* V neposlední řadě se jedná o komunikaci s rodiči a rodinou dítěte. Tato komunikace je pro všechny respondenty ta nejdůležitější, kterou se snaží udržovat, prohlubovat a stabilizovat. Avšak zároveň se všichni respondenti shodli, že právě tato komunikace je ze všech nejnáročnější. Například výpověď respondenta B: *„Tak s rodiči je ta komunikace opravdu nejhorší, nebo spíše nejvíce náročná. Možná se budete smát, ale někteří rodiče neumí číst a psát, takže si to dovedete představit. Opravdu je ta komunikace těžká.“* Výpověď respondenta D: *„Ale určitě komunikace s rodiči je náročná, ještě když jsou to rodiče na nižší inteligenční úrovni a jsou to rodiče, kteří nemají zájem o ty děti, tak oni jsou někde, bůhví kde, naslibují a stejně nic nesplní. Ale ne všichni rodiče jsou takoví, s některýma se dá komunikovat.“* Respondenti také hodnotili spolupráce a komunikace s institucemi. Výše jsme zmínili hodnocení spolupráce s rodiči. Další komunikace s institucemi je hodnocena všemi respondenty jako adekvátní, dobrá, bez větších problémů. Respondenti zmínili pouze časovou prodlevu při některých komunikacích, avšak závěrem vyhodnotili, že v tom nevidí až tak velký problém.

Kategorie 11 – Dítě mimo domov

Jelikož se všichni respondenti shodli, že jejich cílem je udržování kontaktu dětí s jejich rodiči a rodinami, tak výchozí možností je právě dovolenka. Avšak dovolenka má určitá pravidla a není to tak jednoduché, jak by si člověk mohl představit. Respondent B popsal tento proces následovně: *„My mu dáme takový tiskopis, který vyplní, od kdy do kdy chce dítě. Mělo by to být tak 14 dní dopředu, protože ten postup je zdlouhavý. Já když dostanu tuto žádost, tak se musím obrátit na sociálního pracovníka toho dítěte na OSPODu a žádám. Protože sociální pracovník zná poměry v rodině, tak žádám jeho vyjádření k dovolence. My dostaneme od sociální pracovnice vyjádření, kde je teda, že souhlasí a taky se může stát, že nesouhlasí. Když souhlasí a je to v pořádku, tak informujeme rodiče, že teda je to v pořádku. A když se dítě propouští, tak se tam zase vypisuje potvrzení o propouštění, kde je hlavně napsáno, že za pobyt přebírá veškerou zodpovědnost rodič. Takže je tam podepsán vychovatel, který dítě předal, rodič, který převzal dítě a potom když se dítě vrátí do domova, tak že ho převzal vychovatel. Takže to je v případě, když to klapě. Ale někdy se nám stane, protože ten sociální pracovník toho ví víc, že s tím nesouhlasí. Tak v tom případě musíme vydat rozhodnutí, zase je to podle té 109, o zamítnutí žádosti.“* Z výpovědi respondenta je patrné, jak celý proces žádání probíhá a že je potřeba časové rezervy při podání žádosti. Jak je již ve výpovědi zmíněno, může se stát, že dojde k zamítnutí žádosti a to v celém rozsahu, nebo má žadatel povolené pouze některé dny. Veškerá rozhodnutí, včetně toho, když se dovolenka povolí pouze na některé dny, se musí oznámit žadatel, včetně uvedení důvodů pro zamítnutí či omezení dovolenky. Jako důvod může být napsáno, že dítěti by hrozilo určité riziko apod. Zdálo by se, že je to snadné, vyřídí se papírová část a dítě může na dovolenku a vrátí se ve stanovený čas zpět do domova. Avšak z výpovědi respondenta B často dochází k nedodržení pravidel dovolenky: *„Ano, to se nám stává velice často. Takže to se pak řeší přes policii, my to musíme nahlásit jako útěk.“* Z výpovědi respondenta C jsme se dozvěděli: *„Oni můžou tu dovolenku povolit maximálně na 14 dnů a pak ji třeba ještě prodloužit.“* Při dovolence vzniká otázka, jak to je s placením příspěvku, který rodiče na dítě platí. Respondent D odpověděl: *„Když třeba dítě jezdí na dovolenky k příbuzným, takže oni platí jen za dny, kdy je to dítě v zařízení.“*

Žádat o dovolenku mohou i cizí osoby, které nejsou v příbuzenském vztahu k dítěti. Avšak se jedná o prostředí, které OSPOD nezná, proto před uskutečněním dovolenky musí proběhnout šetření, kde si OSPOD ověří podmínky, ve kterých dítě bude během dovolenky. Proto před podáním žádosti o dovolenku musí proběhnout dané šetření, které může trvat déle, třeba i měsíc. Osoby, které žádají, musí mít také výpis z trestního rejstříku, musí absolvovat psychologický test, když se jedná o malé děti, ale výpis musí být vždy doložen, jak nám vypověděl respondent B.

Další možností, kdy se dítě může nacházet mimo dětský domov, je vycházka. Jedná se o opuštění domova pouze na určitou dobu během dne, avšak na noc se dítě musí vrátit do domova. Výpověď respondenta D: *„Musí podepsat převzetí odpovědnosti za ty děti, když si je takhle berou, no a to vyřizují vychovatelé a pak mi jen ty zprávy předají k založení.“* Vycházky mají také svá pravidla. Musí se konat v době, kdy to nějakým způsobem nenarušuje harmonogram dítěte, tedy zejména v čase, kdy má dítě volný čas.

Jedna z možností, kdy se dítě nachází mimo domov, může být dovršením zletilosti a jeho odchod z domova, nebo také přemístění do jiného zařízení. S pohybem dítěte souvisí příprava veškerých nezbytných dokumentů. Po odchodu dítěte z důvodu zletilosti, se dětský domov snaží být s dítětem v kontaktu a být mu nápomocen při jeho vstupu do života. Avšak tento kontakt je závislý zejména na iniciativě dítěte. Pokud dítě nebude chtít komunikovat, tak jej dětský domov žádným způsobem nedonutí. Při odchodu mají nárok na jednorázový příspěvek. Vyjádření respondenta C: *„No a oni když odchází, tak mají ze zákona nárok až na 25.000 Kč. A my těch 25.000 Kč dáváme tomu, kdo opravdu tady stráví, třeba od těch 5 let. Ale jinak dáváme většinou 15.000 Kč. Minule jsme třeba nejvíce dali 20.000 Kč.“* Po odchodu se děti často setkávají s problémem najít si bydlení, proto se často stává, že je nedostatek sociálních bytů a proto využijí možnosti bydlení v domech na půl cesty. Respondent C uvedl: *„Ale tam jsou taky pravidla, stejně jak tady a to oni nechcú, oni chcú tu svobodu že. Ale zase to si myslím taky, že není úplně dobré, že takhle ty děti zase jsou pohromadě, které jako nechci říct, že jsou závadové, ale navzájem si škodí. Protože oni spoléhají navzájem na sebe, půjčují si od sebe peníze a tak. Takže si myslím, že by bylo lepší, kdyby nežily takhle spolu, ale kdyby žily od sebe, každý za sebe a neovlivňovaly by se tak.“*

Dovršení zletilosti nemusí vždy znamenat odchod dítěte z domova, ale může si dítě pobyt v domově prodloužit. Respondent A vypověděl: *„Ústavní péče nemusí skončit s dosažením plnoletosti. Je možnost umožnit dítěti pobyt i po dosažení zletilosti, ale podmínkou je*

jednak písemná žádost dítěte o umožnění dalšího pobytu, uzavření smlouvy o prodlouženém pobytu, podmínkou je dosažení toho vzdělání, zvýšení vzdělání apod.“

Kategorie 12 – Legislativa a její plnění

Pro dětský domov je nezbytné stanovení výše příspěvku na úhradu péče, který jsou rodiče povinni hradit. Ředitel zařízení ve všech případech našich respondentů pověřuje touto agendou právě sociálního pracovníka. Tato činnost je stěžejní a tvoří hlavní náplň práce sociálního pracovníka. Stanovení příspěvku probíhá formou správního řízení. Výše příspěvku se stanovuje na základě zákona č. 109/2002 Sb. Rodičům jsou veškeré informace o výši příspěvku a jejich povinnosti hradit příspěvek, zaslány formou dopisu.

Všichni respondenti uvedli, že se stává velmi často, že rodiče tento příspěvek neplatí a k tomu se vyjádřil respondent A: *„Samozřejmě je potřeba dbát na to, aby tuto povinnost rodiče vykonávali. A když ne, tak učinit další kroky, podat třeba trestní oznámení, když neplatí, dopouští se trestného činu, zanedbání povinné výživy, tak už to souvisí s tím, že prostě se dává podnět zahájení trestního stíhání pro zanedbání povinné výživy a tím pádem už se musí spolupracovat s policií, soudy, atd.“* Rodiče dostávají upomínky o neplacení, avšak i přesto dále svoji povinnost mnohdy neplní. Existuje také situace, kdy se rodiče mohou vyvázat z povinnosti hradit tento příspěvek. Jedná se o situaci, kdy pobírají dávky hmotné nouze, tudíž se jim příspěvek promíjí, avšak musí tento stav dokladovat. Zde vyvstává další problém, kdy rodiče neuvádí tyto doklady o své situaci a pobíraných dávkách, takže sociální pracovník je opět musí kontaktovat a urgovat, aby tyto doklady předložili. Respondent B řekl: *„Mojí povinností kromě jiného je vyřizovat a zařizovat, aby na zařízení chodily přídavky na děti. Pokud nejsou rodiče schopni, nebo není rodič, my podáváme žádost o ty přídavky na děti a každého čtvrt roku musím dokládat potvrzení o těch příjmech dětí, že jsou na školách atd.“*

Respondenti se také shodli na faktu, že nemají možnosti si zjišťovat informace o rodičích dětí. Informace mohou získat pouze zprostředkovaně, takže je to mnohdy dlouhý proces. Respondent A se vyjádřil: *„My nemáme možnost zjistit pobyt rodičů, mění bydlení, mění zaměstnavatele, neoznamují to, nebo kde jsou momentálně, co s nimi je, málo kdo to dělá, my nemáme možnost to zjistit. Nejsme v zákoně uvedeni jako zařízení, které má právo se na tyto věci dotazovat, my nemáme ani právo se dotazovat na úřadu práce na rodiče dětí. Jedině přes ten OSPOD se snažíme spolupracovat, požádat je o zjištění některých*

skutečností. Neustále je žádáme o pomoc, oni taky s rodiči musí spolupracovat a nechtějí ani s nimi spolupracovat, tak OSPOD také nemá moc možností.“

Respondenti se také vyjádřili k otázce, zda by v budoucnu mohly legislativní změny vést ke snížení počtu dětí v ústavní péči. Respondent A uvedl: *„Domovy byly a budou. Dítě nechce nebo nemůže být vychováváno u svých rodičů. Vždy budou děti, u kterých je nutno řešit náhradní rodinnou péči. Myslím si, že ústavní péče je nutná. Je nedostatek pěstounů a ne každé dítě je vhodné pro náhradní rodinnou péči, nebo nemají možnost, kdo by se o ně postaral, takže jsou ta ústavní zařízení potřeba. Jako zákony nejsou příliš nápomocny, aby vycházely vstříc těm zařízením. Legislativa není v takové pozici, aby byla nápomocna a pomáhala zařízením, je to prostě tak dáno, nedá se s tím nic dělat, musí se s tím pracovat, tak jak to je.“* K této otázce se respondenti vyjadřovali velmi podobně. Všichni uvedli, že dětské domovy budou vždy potřeba a také se shodli, že je málo pěstounů.

Kategorie 13 – Formy náhradní výchovy

Respondenti shodně uvedli, že soudy volí ústavní výchovu pro dítě až jako krajní možnost. Avšak z výpovědí bylo také patrné, že si musíme uvědomit, že ne každé dítě je vhodné například pro pěstounskou péči a proto je důležitá i ústavní výchova. Respondent C se vyjádřil: *„Potřeba dětských domovů bude vždycky, protože řekněme si to tak, kdo si vezme problémové nebo romské dítě. Ale to, i když ti pěstouni jsou, tak se nám stává, že se ukáže, že to nezvládají no, ale že ta zátěž je tak veliká, že to tu rodinu úplně rozloží. Není nic horšího, když se to dítě z té pěstounské musí vrátit. No ale myslím si, že dětský domov má své místo, protože romské děti, problémové děti, děti, které třeba kradou a tak, nebude nikdo chtít. Je i málo těch pěstounů si myslím.“* K úspěšnosti pěstounské péče se vyjádřil respondent B: *„Abych Vám řekla pravdu, tak za celou dobu, co tady jsem, tak jsme dali asi 3 děti do pěstounské péče. S tím, že několik dětí se nám z pěstounské péče i vrátilo.“* Respondent C se k tomu vyjádřil: *„Jinak máme asi 6 případů, co šly děti do pěstounské péče. A to se nám teda 2 sourozenci vrátili a pak šli znovu, ale to už ten starší z nich nechtěl, tak šel jenom ten mladší no.“* Dále se respondent vyjádřil k možnosti hostitelské péče: *„My jsme teď rádi za to, že funguje ta hostitelská péče. Kdy vlastně, kdo má zájem, tak si zažádá o tu hostitelskou péči. Musí donést výpis z trestního rejstříku a některé ty OSPODy chtějí, aby ty rodiče prošli psychotesty. To jako pouze v rámci dvou sezení, kdy napíšou nějaký testík. To se ale brání ten psycholog, jak můžou za dvě sezení prokázat, že jsou nezávadní. Ale to je těžký no.“*

Tu jistotu nemáte nikde. No a pak tam přijde k nim sociální pracovníce kontrolovat podmínky, prostředí, kde by to dítě trávilo čas. Takže to trvá třeba měsíc, kdežto u té pěstounské péče to trvá třeba rok, než oni projdou těma testama a než se to vyřídí. Takže to není špatné ta hostitelská péče, aby ty děti věděly a viděly, jak to v těch rodinách funguje.“

Kategorie 14 – Chování a potřeby dětí

Péče o děti je velmi náročná nejen v běžných rodinách, kde se na výchově mohou podílet oba rodiče, ale zejména v dětských domovech, ve kterých jsou tzv. rodinné skupinky. Rodinné skupinky jsou tvořeny 1 vychovatelem a nejvíce 8 dětmi. Můžeme říci, že si nikdo z nás neumí představit, jaké to je vychovávat 8 dětí. Proto je obtížné říci, že dětský domov plnohodnotně nahrazuje dítěti výchovu, to není možné. Také všichni respondenti se vyjádřili, že není možné plnohodnotně zastoupit rodiče dětí a označili výchovu jako kolektivní.

Respondent B se vyjádřil k názoru, že by dětský domov měl plnohodnotně nahradit výchovu rodičů: *„To rozhodně ne. Co si myslím, tak určitě, co se týká materiální stránky, protože děti mají všechno, na co si vzpomenou. To ve všech rodinách určitě není, tady to mají snad až nad úroveň. Vemte si, že tady když máte 8 děček, tak se nemůžete všem věnovat stejně, to nelze. Ale když si vezmete, že máme rodiče, kteří neumí číst a psát, tak tam stoprocentně tu výchovu nahradíme.“*

Respondent C uvedl svůj názor: *„Myslím si, že rodina je rodina. Po materiální stránce tady mají všechno, ale když máte fakt 8 dětí a na ně je 1 vychovatel, tak oni bojují o přízeň, navzájem na sebe žalují, aby ten druhý byl špatný a tak.“* Respondent D také přispěl svým názorem: *„Myslím si, že je zapotřebí větší propojení zainteresovaných institucí a osob (rodičů), aby to bylo ku prospěchu dětí a vyřešení situace. Je to těžké pro všechny strany, ale negativním přístupem se nic nezmuže. Dětský domov nemůže nahradit výchovu rodičů, přestože některé děti jsou odkázány na péči dětského domova od raného dětství po plnoletost nebo ukončení studia.“* Z výpovědí je patrný názor, že v takovém množství dětí v rodinných skupinkách nelze nahradit plnohodnotně výchovu.

S nahrazením výchovy souvisí také možná úskalí a negativní vlivy ústavní výchovy na dítě, na jeho budoucí život či přichází v úvahu otázka, zda dětský domov děti připraví do života. Respondenti se shodli, že negativní vliv může mít dětský domov na dítě zejména v tom ohledu, že dítě není dostatečně připraveno na život. Respondent D se vyjádřil:

„Viděla bych to tak, že by se dalo udělat hodně změn, aby ten negativní dopad byl co nejmenší, ale tady to moc nejde, ty podmínky na to nejsou, co stát nastavuje.“ Respondent D uvedl, že o děti se starají také vychovatelé jako muži, kteří by měli vnést mužský element do výchovy dětí, avšak ani tato snaha není dostatečná a efekt není takový, jaký by si zařízení představovalo. Negativní dopad na dítě má dle výpovědi respondenta D také rodina dítěte, díky které jsou děti často v péči různých odborníků. Respondent B uvedl, že ani nemohou dostatečně připravit děti do života, když k nim dítě přijde například v 17 letech, tak dle vyjádření, se toho tolik změnit nedá. Dále také uvedl: *„I když se tomu děcku budete věnovat třeba 5 let a bude všechno umět, tak se pak vrátí do rodiny třeba, tak mi neříkejte, že bude plnit řád, který měly tady.“* Dětem se často nelíbí, že musí dodržovat pravidla, že musí chodit pravidelně do školy, protože na to nejsou ze své rodiny zvyklé. Z názorů respondenta C vyplynul názor, že děti v domově mají vše, na co si vzpomenou, mají vše, na co si ukážou, i navzdory tomu, že jejich chování tomu mnohdy neodpovídá.

Respondenti také uvedli, že děti nemají pracovní návyky, nemají zájem pracovat, například formou brigády. Často takové chování vidí právě u svých rodičů, kteří například pobírají dávky a nepracují, tak děti si z nich berou příklad. Jejich plán do budoucnosti je tedy být jak rodiče, nepracovat, pobírat dávky a mít svobodu a volnost, nedodržovat žádná pravidla. Avšak ne všechny děti mají stejné cíle. Z výpovědi respondenta B bylo patrné, že v dětských domovech jsou také děti, které chtějí v životě dosáhnout právě mnohem více, více, než toho dokázali jejich rodiče. Například 3 sourozenci, kteří všichni dosáhli vysokoškolského vzdělání a úspěšně se začlenili do života a vedou si velmi dobře. Jeden z respondentů uvedl, že hodně záleží na genech dětí, geny se vždy projeví, dle jeho názoru.

Dále z rozhovorů bylo patrné, že se sociální pracovníci snaží pro děti dělat maximum. Zajištění materiální stránky a základních potřeb je samozřejmé, avšak dětské domovy se snaží pro děti dělat i nad rámec. To znamená, že se snaží prostřednictvím různých nadací, darů, apod. zajistit dětem další věci, zážitky, kroužky, které si přejí. Avšak ne vždy se snaha dětem zajistit vše, setká s úspěchem. Důkazem je vyjádření respondenta C: *„A taky oni si třeba přejou na Vánoce mobily, tablety a tak, ale pak oni ty dárky dostanou a vy přijdete za 14 dní a oni to všechno rozbijou, půlka je nefunkční, zahodí. Nebo oni dostanou dárek a řeknou, ježiš, to je škaredý. Oni si totiž myslí, že jsou chudáci, že mají na všechno nárok.“*

Kategorie 15 – Sanace rodiny

Respondent A uvedl: „*My jediné v této oblasti se snažíme udržovat kontakt mezi rodiči a dítětem. Pokud rodiče chtějí a požádají o pomoc, tak my jim poradíme, pomůžeme, pokud to jde, v rámci toho zařízení.*“ Respondent B se vyjádřil: „*Toto se stává, kdy jsou děti zletilí, takže si rodiče myslí, že dítě bude přispívat a proto je chtějí zpátky domů, takže to je nejčastější případ, ale máme tady případy, kdy se děti do rodiny nechtějí vrátit, zařizují si svůj vlastní život.*“ Respondent C vypověděl: „*No, co já dělám sociální pracovníci od roku 2004, tak se nám vrátily 3 děti. Opravdu mizivé procento. Tohle bylo třeba z důvodu, že byli rodiče ve výkonu trestu a pak si dítě vzali zase do péče. Jinak ani moc ne no.*“ K tématu se vyjádřil také respondent D: „*Zažila jsem to asi dvakrát, ale to teda ještě v době, kdy jsem pracovala na OSPODu, že se ta situace v rodině zlepšila a děti šly zpátky do rodiny. Ale většinou se ta situace nezlepší, nebo jen dočasně a není to příznivé pro ty děti.*“ Z výpovědí respondentů lze pozorovat shodu v názoru, že k sanaci rodiny dochází opravdu zřídka.

Kategorie 16 – Chod DD

Pro srovnání, jaké dětské domovy jsme pro výzkum zvolili, je dobré představit kapacitu a současný stav. Respondent A uvedl: „*Kapacita dětského domova je 48 dětí, ale toho času fyzicky máme 44 dětí. Nejmladšího máme předškoláčka, 6 let a nejstarší má 23 let.*“ Další respondent B se vyjádřil: „*Celkem 24 dětí, máme 3 skupiny, takže v každé skupině maximálně 8 dětí. V současné době tady máme 19 dětí.*“ Také respondent C odpověděl: „*My teď máme plnou kapacitu, to znamená 24 dětí. S tím, že 22 má uloženou tu ústavní výchovu a 2 jsou tady na dobrovolný pobyt a to znamená, že dosáhly 18 let, ale protože se připravují na budoucí povolání, tak si požádaly o dobrovolný pobyt. V současné době tady máme nejmenší dítě a to má 6 let a nejstarší teda 20 let.*“ A v neposlední řadě informace sdělil i respondent D: „*Kapacita dětského domova je 32 dětí. Ty jsou rozděleny do 4 rodinných skupinek. Nyní je zde 28 dětí. V současné době jsou pouze 3 děti ve věku do 10 let. Velkou část tvoří věková skupina 11-17 let. Je zde také 6 studentů nad 18 let.*“ Z výpovědí respondentů je patrná odlišná kapacita a zejména věková struktura dětí.

6 INTERPRETACE DAT

V našem výzkumu jsme položili hlavní výzkumnou otázku: *Jaké činnosti jako sociální pracovník v dětském domově vykonáváte?* Každého z respondentů jsme se dotázali a zjistili jsme, že neexistuje jednotný rámec činností, které sociální pracovníci v dětských domovech vykonávají. Z výpovědí respondentů však byla patrná shoda v řadě činností, pouze některé činnosti, které respondenti uvedli, byly v některých případech nad rámec od ostatních respondentů. Všichni respondenti se shodli, že lze označit jako nejdůležitější náplň práce stanovení příspěvku a následné vymáhání dluhů, v případě nehrzení. Tato činnost je respondenty popsána také jako zdlouhavá a namáhavá práce. Stanovení příspěvku probíhá na základě zákonů týkajících se stanovení, jedná se o zákony 109/2002 Sb., 110/2006 Sb. a také na základě vyhlášky č. 460/2013. Sociální pracovníci při stanovení příspěvku musí brát v potaz finanční prostředky rodičů dítěte, které doloží, zda pravidelně dochází do zaměstnání, zohlednit náklady na bydlení, životní minimum a také počet posuzovaných osob. Sociální pracovníci musí sledovat normativní náklady na bydlení. Tyto normativní náklady se každý rok mění, tudíž se celá výměra příspěvku musí aktualizovat a znovu přepočítávat. Pro sociální pracovníky je nezbytné, aby měli informace o rodičích, zejména tedy o místě bydliště, jelikož tento údaj úzce souvisí se stanovením příspěvku. Sociální pracovník vyhledá obec/město, ve kterém rodiče bydlí, nalezne počet obyvatel, zjistí počet osob. Podle místa bydliště a počtu posuzovaných osob sociální pracovník zjišťuje náklady na bydlení. Vzoreček pro výpočet tohoto příspěvku je sečtení životního minima, nákladů na bydlení, následné ověření kolik má rodič na příjem a jestliže má příjem vyšší než sečtené položky, následuje stanovení příspěvku na úhradu péče. Výše příspěvku také podléhá věku dítěte, tudíž se sociální pracovník musí orientovat také podle toho, což je uvedeno právě v nařízení vlády č. 460/2013. V nařízení tedy nalezne sociální pracovník výše příspěvku s ohledem na věk dítěte. Ovšem existuje také situace, která je pro sociální pracovníky komplikací, když nejsou známy údaje o rodičích dítěte. V takovém případě se celý proces stanovení příspěvku prodlužuje. Sociální pracovník osloví OSPOD, konkrétně sociálního pracovníka či kurátora a požádá jej o poskytnutí informací. Sociální pracovník či kurátor zašle sociálnímu pracovníkovi dětského domova komplexní zprávu, kterou může být doloženo, že rodiče dítěte nepracují, požívají alkohol, jsou na ulici apod. Jedná se o dlouhodobé sledování rodiny pracovníkem OSPODu. Tyto informace jsou poté výchozí pro sociálního pracovníka v dětském domově, který na základě doložení této komplexní zprávy o rodičích

dítěte, může učinit další kroky. Jedním z dalších kroků při zjištění nepříznivé situace rodičů dítěte, je prominutí hrazení tohoto příspěvku. Další možný krok je, že rodiče dítěte pobírají různé dávky a v případě, že se jedná o dávku v hmotné nouzi, tak se automaticky příspěvek promíjí. Avšak musí se pravidelně dokládat potvrzení o pobírání této dávky. Již zmíněné informace o rodičích lze získat v podstatě jediným způsobem a to je prostřednictvím OSPODu. Úřad práce či jiné instituce nemají povinnost sdělovat dětskému domovu jakékoliv informace. Respondenti poukazovali na náročnost práce, při sběru informací, samotném stanovení příspěvku, ale také s ohledem na vynaložený čas. Celkový proces stanovení příspěvku podléhá správnímu řízení. Tudíž se jedná o několik dalších úkonů, které sociální pracovníci musí provést. Musí napsat oznámení, ve kterém uvedou, že se zahajuje správní řízení, sběr dat pro řízení, také zákony, na základě kterých se bude konat řízení, další nutné informace. Zmíněné oznámení či zprávu zašle doporučeně sociální pracovník rodičům. Doklad v podobě zaslání doporučeně, slouží k úschově. Rodiče mají možnost se do 7 dnů vyjádřit. Poté následuje stejný proces pro ukončení sběru dat, kdy sociální pracovník opět napíše zprávu, kterou doporučeně zašle rodičům. V případě, že se rodiče nevyjádří, následuje napsání rozhodnutí. V rozhodnutí se vypisují veškeré informace, zákony, práva a povinnosti rodičů, důvod apod. Rozhodnutí se rodičům také zasílá doporučeně. Sociální pracovníci musí mít veškerá potvrzení z pošty o zaslání dopisů, protože rodič se může odvolat a pak se veškeré podklady zasílají na krajský úřad. Ze situace, kdy rozhodnutí nabude právní moci, vyplývá oficiální povinnost rodičů hradit příspěvek. Samozřejmě se sociální pracovníci setkávají také se situací, že rodiče neplatí. Právě v této situaci slouží rozhodnutí pro další spolupráci s policií, protože se jedná o neplnění vyživovací povinnosti. Samotnému řešení situace předchází sepsání průvodního dopisu, na základě kterého se situace začne řešit. Celý proces stanovení příspěvku má na starost ředitel zařízení, avšak sociální pracovník je touto agendou pověřen včetně vymáhání dluhů a tudíž má ji na starost on.

Mezi činnostmi, které sociální pracovníci v dětském domově vykonávají, patří vedení veškeré dokumentace o dětech. Jedná se o vedení spisové dokumentace, ale také se jedná o vedení programu, ve kterém je také nutné vést veškeré informace o dětech, rodičích a rodině dítěte. Spisy o dětech má každý sociální pracovník vedený svým způsobem. Respondent B uvedl, že má spis rozdělen barevně. Barvami rozlišuje různé komunikace a dokumenty. Může se jednat o komunikaci s úřady, s rodiči, pohyb dítěte. Každý

respondent má svůj postup a určitým způsobem udržuje v řazení dokumentů určitý řád, aby byly dokumenty také snadno dohledatelné. Pro lepší přehled si vyjmenujeme druhy spisů, které sociální pracovníci vedou. Jedná se o spis, týkající se správního řízení, sociální spis, osobní spis dítěte. Mimo zmíněné hlavní spisy, vedou sociální pracovníci také např. spis dlužníka. Obsahem osobního spisu dítěte jsou veškeré dokumenty o dítěti. Jedná se např. o rozsudek soudu, na základě kterého bylo dítě přijato do domova, rodný list, zprávy z OSPODu, osobní anamnéza, vysvědčení dítěte, dále zprávy z psychologických poraden, zprávy týkající se zdravotního stavu dítěte atd. Mimo klasické spisy, které sociální pracovník vede, má na starost také program *EVIX*. Tři ze čtyř respondentů uvedli, že mají na starost vedení tohoto programu. Program je na stejném principu jako spis o dítěti, tedy jsou v programu veškeré informace o dítěti. Jsou tam uvedeny základní informace o dítěti, o rodičích, bydliště rodičů, rozhodnutí soudu, na základě kterého bylo dítě umístěno do domova, různé zprávy atd. Veškeré informace se musí ověřovat a aktualizovat. Program slouží všem pracovníkům domova, tedy vychovatelé tam např. zaznamenávají, co se během jejich směny stalo, aby další vychovatelé, kteří přijdou na svoji směnu, měli přehled. Do programu se zaznamenává v podstatě vše, co se týká dětí, chování dětí, informace o nich apod. a jak již bylo zmíněno, tento program vede sociální pracovník. Sociální pracovník má na starost ověřování informací a aktualizaci.

Mimo vedení spisů, jak jsme uvedli výše, má sociální pracovník na starost přípravu různých zpráv. Jedná se o pravidelné zprávy pro soud, může se jednat o zprávy pro sociálního pracovníka OSPODu. Dále v případě pořádání případové konference v dětském domově, připravuje sociální pracovník také zprávu z tohoto jednání, kterou zašle všem účastníkům konference. Pouze 2 respondenti vypověděli, že příležitostně pořádají případové konference. Také uvedli, že případové konference se nemusí konat přímo v dětském domově, ale také např. na OSPODu. Sociální pracovník se také vždy účastní veškerých porad, které se v dětském domově konají.

Sociální pracovník rovněž připravuje nezbytné dokumenty, zprávy při pohybu dítěte. Jedná se např. o přijetí dítěte. Sociální pracovník musí zajistit nezbytné dokumenty jako rodný list, kartičku pojištěnce, zdravotní dokumentaci, atd. Také je důležité, že sociální pracovník dítěti zařizuje školu či školku, do které bude dítě docházet. Při přemístění dítěte do jiného zařízení opět sociální pracovník připraví tyto dokumenty, ale také při odchodu z dětského domova. Většina respondentů uvedla, že doprovází děti k lékaři. Jedná se o doprovod

zejména k obvodnímu lékaři. K dalším specialistům a odborníkům je doprovází jejich vychovatelé.

Sociální pracovníci také vyřizují žádosti o dovolenku. Všichni respondenti shodně odpověděli, že pro ně je důležité podporovat styk dítěte s jeho rodinou. Žádost o dovolenku je poměrně náročný proces, proto je dobré, aby rodiče podali žádost nejméně 14 dní před plánovaným začátkem dovolenky. Rodiče vyplní formulář, který vyplněný odevzdají sociálnímu pracovníkovi domova. Sociální pracovník musí tuto žádost poslat sociálnímu pracovníkovi dítěte na OSPOD. Tento sociální pracovník rozhodne o dovolence a pošle zpátky rozhodnutí sociálnímu pracovníkovi dětského domova. V případě kladného vyřízení dovolenky, oznámí sociální pracovník, že dítě má povolenou dovolenku s termínem uvedeným v žádosti. Při odchodu dítěte na dovolenku, podepisuje rodič převzetí odpovědnosti za dítě. Avšak ne vždy je taková situace, že se dovolenka dítěte povolí. Sociální pracovník OSPODu dobře zná rodinnou situaci dítěte, proto když existuje nějaké riziko, či ohrožení dítěte na dovolence, tak dochází k zamítnutí žádosti. Samozřejmě i při zamítnutí musí sociální pracovník napsat rozhodnutí a důvody pro nepovolení dovolenky. Veškeré ať už povolení, či zamítnutí musí být sepsáno a doručeno rodičům dítěte, kteří žádali o dovolenku. Existuje ještě poslední možnost, kterou je částečné povolení dovolenky, což znamená, že dítě má dovolenku povoleno pouze na některé dny a jiné dny byly zamítnuty. Opět následuje i v tomto případě sepsání rozhodnutí a zdůvodnění, proč nejsou některé dny dovolenky povoleny. V tomto částečném povolení dochází k tomu, že sociální pracovník dospěl k závěru, že pro dítě by nebylo vhodné, aby bylo např. celých 14 dní u rodičů. Tak dítěti povolí např. jen 3 dny, pak se vrátí do domova a poté ještě třeba na 2 dny na dovolenku. Jedná se o opatření z důvodu, aby dítě nebylo ohroženo, či jeho výchova. Co se týká dovolenek dětí, tak zde také dochází pro sociální pracovníky ke komplikacím, které způsobují rodiče dětí. Rodiče mnohdy nedodržují termín dovolenky, a tedy nepřivede dítě zpět do domova ve stanovený čas. V tomto případě musí sociální pracovníci podniknout potřebné kroky, aby došlo k nápravě situace. Tuto situaci označí sociální pracovník jako útěk a nahlásí to na policii.

Sociální pracovníci mají v náplni práce veškerou komunikaci s institucemi. Tato komunikace je velmi obsáhlá, jedná se o několik institucí. Pro představu se jedná např. o OSPOD, školy, školky, soudy, policii, úřad práce, diagnostický ústav, lékaře, další odborníky, nadace, archiv a neposlední řadě komunikaci s rodiči dětí. Komunikaci a hodnocení této spolupráce se budeme věnovat níže v další z výzkumných otázek.

Všichni respondenti vypověděli, že se snaží pro děti dělat maximum. Tedy mají zájem na tom, aby děti měly všechno, co potřebují, ale i něco navíc. Sociální pracovníci spolupracují s řadou institucí, což si uvedeme níže, v jedné z dalších výzkumných otázek, ale co se týká plnění přání dětí nad rámec, je spolupráce s nadacemi. Dětský domov poskytuje dítěti základní a nezbytné potřeby, materiální zázemí, avšak přání dětí mohou být v některých případech nad rámec rozpočtu domova, proto sociální pracovníci spolupracují s různými nadacemi a snaží se dětem plnit sny a přání. I přesto, že se sociální pracovníci snaží dělat maximum, děti v některých případech porušují svoje povinnosti, které jsme popsali v teoretické části práce. Tato porušení, kterých se děti dopouští, mají také své následky. Následky mohou být v podobě snížení kapesného, nebo také omezení pohybu mimo domov, zakázání účasti na různých aktivitách a pořádaných akcí domovem.

Respondenti vypověděli, že mezi jejich náplň práce také patří řešení osobních záležitostí dětí. Může se jednat o vyřizování občanského průkazu, pasu, pomoc při sestavování životopisu, žádání dětí o kontaktování rodičů, atd. Tuto oblast můžeme označit jako poradenství. Jedná se o poradenství nejen během pobytu dítěte v domově, ale i po odchodu z domova. Avšak po odchodu je tato komunikace podmíněna zájmem ze strany dítěte. Dětský domov nemůže dítě nutit ani nějakým jiným způsobem přinutit, aby po odchodu komunikovalo s domovem. Je to pouze na dítěti, avšak dětský domov je vždy připraven dítěti pomoci. Dítě odchází z domova po dovršení dospělosti, nejdéle však do 26 let za podmínky, že se dítě soustavně připravuje na budoucí život, tedy, že studuje. Jak jsme také uvedli v teoretické části práce, děti jsou do dětského domova umisťovány ve věku od 3 do 18 let, s možností prodloužení do 26 let. V teoretické části jsme také zmínili, že ústavní výchova je volena až jako poslední možnost. Z výpovědí respondentů bylo patrné, že při konaných poradách, školeních opravdu se setkávají se situacemi, kdy soud stanoví dítěti ústavní výchovu opravdu v nezbytných případech, když není možná jiná forma náhradní rodinné péče.

Respondenti také uvedli, že mimo svoji náplň práce pomáhají vychovatelům, je-li to třeba. Jedná se např. o ranní výpravu dětí do škol a školek, či doprovod do kroužků.

Další výzkumná otázka se týkala toho, jakým způsobem se sociální pracovník snaží o navázání či prohloubení vztahu s dětmi. Z výpovědí jsme se dozvěděli 2 odlišné přístupy. První přístup, který zastává respondent A a D, který se nesnaží výrazným způsobem s dítětem navázat vztah. Respondent A tento postoj označil jako profesionální vztah. Tento vztah s dětmi je tedy v rovině nutnosti a povinnosti učinit nezbytné úkony. Tedy sociální

pracovníci se s dětmi setkávají pouze náhodně, nebo v případě, že si je dítě konkrétně vyhledá a přijde za nimi s nějakou prosbou apod. Sociální pracovníci tak ví o dětech veškeré skutečnosti a informace, ale pouze ze spisů a různých dokumentů, cíleně nevyhledávají kontakt s dětmi. Avšak respondenti svůj postoj zdůvodnili nedostatkem času na budování vztahů s dětmi, vypověděli, že jsou zahlceni administrativními úkony. Druhým přístupem, který jsme se dozvěděli od respondentů je, že se snaží s dětmi navázat vztah, mají zájem se jich zeptat, jak se mají, co je nového ve škole, jak se měly na dovolence, jestli je něco trápí apod. Tito respondenti také vypověděli, že práce je časově náročná a nemají tolik času trávit s dětmi, avšak si tento čas přesto najdou a alespoň chvíli s dětmi stráví. Děti i častěji vyhledávají jejich pomoc, protože je znají, nemají strach požádat o pomoc a chodí za těmito pracovníky pro rady, když něco potřebují apod. Vyhledávají pracovníky nejčastěji v případech, kdy potřebují pomoci v nějaké oblasti, nebo žádají o kontaktování rodičů či poradenství při odchodu dítěte z domova. Konkrétně kontaktování rodičů jsme také uvedli v teoretické části práce, kde v právech a povinnostech dětí je právě udržení kontaktu s blízkými. Z práv a povinností dětí, také vyplývá nárok dítěte na podání stížnosti, což nám potvrdili i respondenti, kteří uvedli, že to také může být jedním z důvodů, proč je dítě vyhledá. Dalším důvodem pro kontaktování sociálního pracovníka dítětem může být, jak jsme také uvedli v teoretické části, žádost o kontaktování jejich sociálního pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Tato výzkumná týkající se vztahu sociálních pracovníků k dětem ukázala také, jaký názor na děti zastávají pracovníci. Respondenti uvedli, že děti mají různé projevy chování, souvisí to např. s tématem uvedeným v teoretické části, traumatizované dítě. Děti mohou nést umístění do ústavního zařízení velmi špatně. V některých případech mohou hrozit nežádoucí formy chování. Jedná se například o lhaní, absence očního kontaktu, problémy s komunikací, nerespektování autorit, řádu, aj. Prožitá traumata v dětství si jedinec sebou nese i do budoucího života. Tyto následky mohou mít různé podoby, výčet jsme uvedli v teoretické části. S tématem budoucího života dětí souvisí také otázky připravenosti dětí do života, tedy situaci, kdy opustí dětský domov. Respondenti se jednoznačně shodli, že děti nelze úplně připravit. Avšak se o to pracovníci domova snaží různými způsoby. Například co se týče finanční gramotnosti, děti absolvují řadu přednášek, ale dle tvrzení respondentů nemá tato forma přímý efekt na děti. Na budoucí život dětí má také vliv kolektivní výchova, která je v dětském domově. Pracovníci domova se snaží děti vést, určitým způsobem vychovávat, avšak tuto snahu

ovlivňuje počet umístěných dětí. Respondenti také uvedli, že děti nemohou připravit na budoucí život, když v domově stráví např. 2 roky před dosažením dospělosti. Argumentují nedostatkem času a také absencí času děti převychovávat a připravovat do života. Závěrem k tématu připravenosti dětí na budoucí život je vyjádření respondentů, kteří vypověděli, že se dětský domov snaží v určité míře zastoupit rodiče, avšak ne zcela.

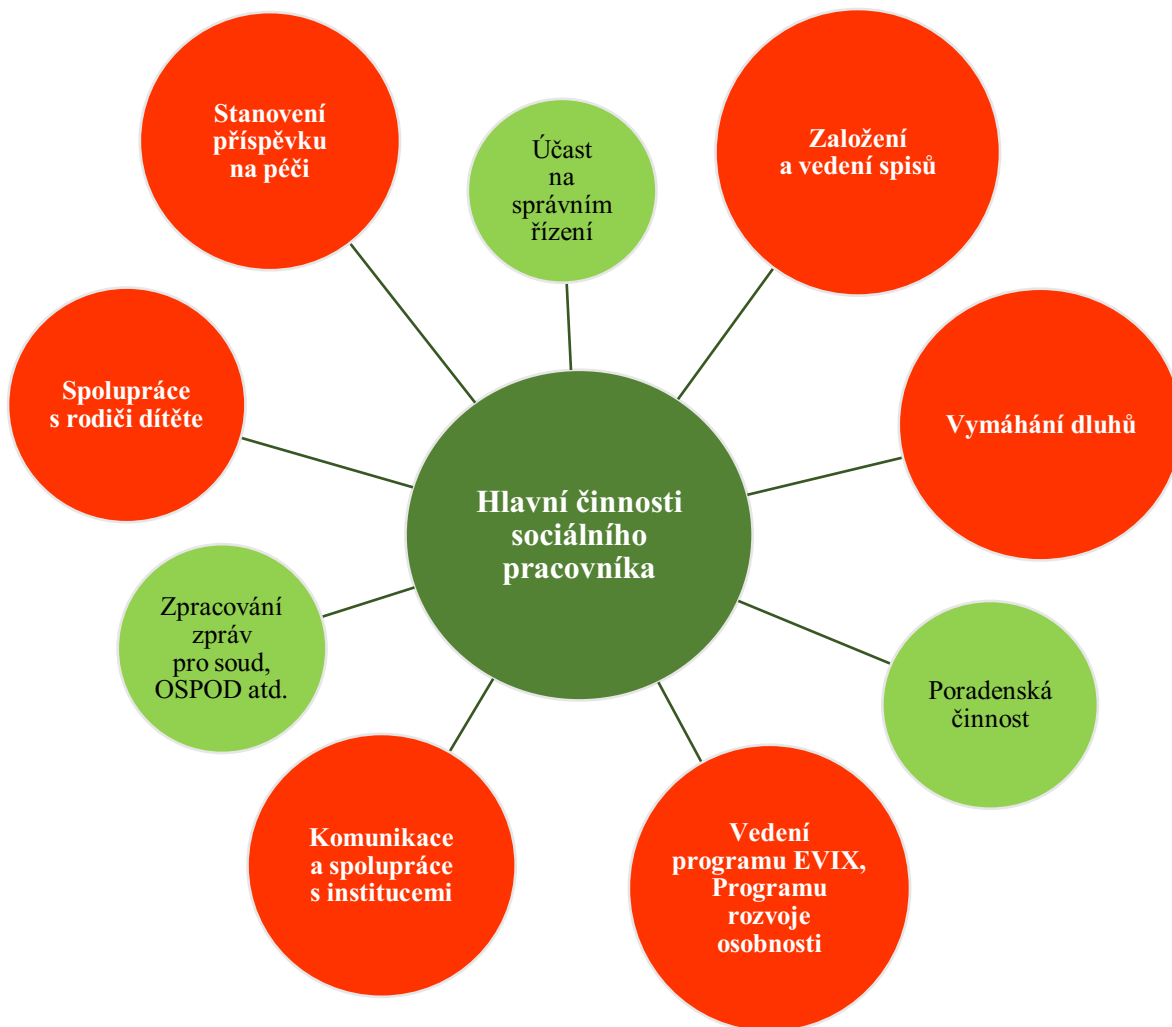
Výzkumná otázka týkající se komunikace dětského domova s rodiči, ale také komunikace s jinými institucemi, přinesla řadu podstatných skutečností. Všichni respondenti našeho výzkumu uvedli, že co se týče komunikace s rodiči, tak pro ně je prioritní tuto komunikaci udržovat a pokud je to možné, tak prohlubovat. Proto i přes řadu překážek, které se mnohdy objevují při komunikaci s rodiči dětí, se sociální pracovníci snaží tuto komunikaci podporovat. Jak bylo z výpovědí patrné, existuje řada typů přístupů rodičů. Také jsme uvedli v teoretické části důvody pro umístění dětí do ústavní péče, kde jsme uvedli např., že se jedná o případy nedostatečné a neadekvátní péče, kterou rodiče poskytují dítěti. Právě to souvisí i s přístupem rodičů, kdy důvody pro umístění byly právě, že se o děti starali rodiče neadekvátně, zanedbávali je, neposkytovali nutnou péči a výchovu, tak rodiče i následně v komunikaci po umístění jsou pasivní. U řady rodičů jde vidět opravdu nezájem o děti, jak uvedli respondenti. Právě tento případ je opravdu těžký pro sociální pracovníky, kteří chtějí zprostředkovat dětem kontakt s rodiči, ale v případě, že nejeví žádný zájem, nelze kontakt uskutečnit. Dalšími problémy v komunikaci mohou být v případě, že jsou rodiče lhostejní a někdy se dítěti ozvou a poté delší dobu je zase absence jakékoliv snahy z jejich strany. Obtížná je také komunikace s rodiči, kteří neumí číst, psát, což dle respondentů, se také často stává. Respondenti také uvedli názor, že ne vždy je tento kontakt žádoucí. Například jedná-li se o rodiče, kteří nikdy nepracovali, neřídili se řády, pravidly, tak dítě, když k nim dochází na dovolenky a kontaktuje se s nimi, tak vidí v nich vzor a chtějí být jako oni a často tento postoj zastávají v budoucím životě. Avšak abychom nehodnotili všechny rodiče negativně, sociální pracovníci se samozřejmě setkávají i s rodiči, kteří bez nějakých velkých problémů komunikují, mají o děti zájem. Avšak v rozhovorech byla patrná zejména potřeba sociálních pracovníků uvést špatné zkušenosti s rodiči a poukázat na to, že opravdu to není snadné a že se snaží dělat všechno proto, aby tato komunikace probíhala adekvátně. Komunikace s rodiči, kde je cílem udržení vztahu s jejich dětmi, není jedinou. Sociální pracovníci také s rodiči komunikují při stanovení příspěvku na péči, při vymáhání dluhů, při zjišťování informací o rodičích, při žádání o dovolenku, atd. Komunikace s rodiči

se týká řady oblastí. Co se týká komunikace celkově, sociální pracovníci komunikují s řadou institucí. Respondenti uvedli, že není možné tuto komunikaci vyjmenovat přesně, jelikož se jedná opravdu o několik institucí. Respondenti uvedli zejména ty instituce, se kterými komunikují nejčastěji. Jedná se o komunikaci, jak jsme již uvedli s rodiči, dále je to komunikace a spolupráce s OSPODem. Orgán sociálně-právní ochrany dětí jsme také uvedli v teoretické části práce. Jedná se o stěžejní instituci, se kterou sociální pracovníci komunikují. Komunikují s touto institucí již před umístěním dítěte, kdy např. pracovníci OSPODu zjišťují, zda je volné místo v domově pro dítě. Komunikace trvá po celou dobu, kdy se dítě nachází v domově. Dítě má svého sociálního pracovníka v této instituci. Takže OSPOD je obeznámen s veškerými informacemi o rodině dítěte. Jedná se o dlouhodobé sledování rodiny, tudíž tyto informace jsou z celého období. Dětský domov nemá přístup k velkému množství informací, takže musí kontaktovat právě OSPOD o poskytnutí potřebných informací o rodině dítěte. Sociální pracovníci této instituce také navštěvují děti v domově. Všichni respondenti jednoznačně uvedli, že tato komunikace je opravdu důležitá. Další komunikace je např. se soudy. Soud se zajímá o stav dítěte. Sociální pracovník píše zprávy pro soud v této oblasti. Může se také jednat o komunikaci se soudy v případě stanovení příspěvku na úhradu péče, atd. Sociální pracovníci také komunikují s lékaři. Doprovází děti k obvodním lékařům. Spolupracují nejen s lékaři, ale i dalšími odborníky, pedagogicko-psychologickou poradnou, atd. Veškeré zprávy musí sociální pracovníci evidovat. Komunikace také probíhá s úřady, policií, diagnostickým ústavem, archivem, nadacemi, atd. Komunikace dětského domova s institucemi je opravdu rozsáhlá. Samotní respondenti si nemohli přesně vzpomenout, kolik takových institucí je. Respondenti také hodnotili tuto komunikaci. Všichni vyhodnotili spolupráci, že je dobrá, adekvátní. Negativní hodnocení spolupráce bylo pouze u komunikace s rodiči, jelikož se v této komunikaci nachází řada problémů, překážek, atd. Jediným negativním prvkem v ostatní komunikaci byla zmínka, že se stává, že instituce mají prodlení v doručení určitých zpráv, dokumentů, apod. Avšak respondenti poukazovali, že se nejedná o fatální problémy, spíše komunikaci hodnotili pozitivně.

Následující diagram slouží pro lepší představu stěžejních činností sociálního pracovníka v dětském domově, které jsme identifikovali prostřednictvím realizace výzkumu.

Obrázek 1: Diagram podle dat získaných při realizaci výzkumu

ZÁVĚR

V naší bakalářské práci se zabýváme tématem ústavní výchovy, konkrétněji dětskými domovy a s tím spojenou pozicí sociálního pracovníka. Práce se zaměřuje na pozici sociálního pracovníka v dětském domově, jeho kompetence a činnosti, které vykonává.

V naší práci se zaměřujeme na ústavní výchovu komplexně, důvody umístění dětí do některého ze zařízení ústavní výchovy, dále popisujeme jednotlivá zařízení ústavní výchovy, mezi kterými jsou dětské domovy. Věnujeme se také právům a povinnostem dětí umístěných v zařízení, zmiňujeme rovněž práva a povinnosti ředitele zařízení. Dále jsme se zaměřili na možná úskalí ústavní výchovy, jelikož pobyt dětí v zařízeních ústavní výchovy, se může odrazit na jejich chování a prožívání. Neméně důležitým tématem je pozice sociálního pracovníka v dětském domově, zejména nástin činnosti, které pracovník vykonává.

Cílem práce, jak jsme si již stanovili na začátku, bylo zjistit postavení sociálního pracovníka v dětském domově, zejména tedy jeho kompetence a činnosti, které vykonává. Snažili jsme se také identifikovat vztah sociálního pracovníka a dětí umístěných v domově. Dále jsme se zaměřili na popsání a hodnocení komunikace dětského domova s rodiči dítěte. Komunikaci jsme mapovali také mezi dětským domovem a dalšími institucemi.

Z výzkumného šetření bylo patrné, že se jedná o velice náročnou práci, kterou sociální pracovníci vykonávají. Práce je náročná zejména z hlediska administrativy. Sociální pracovníci zabezpečují veškeré spisy o dítěti, včetně vedení programu, kde jsou zaznamenávány veškeré informace o dětech a jejich rodičích, vedou agendu týkající se správního řízení ve věci stanovení příspěvku na úhradu péče, vedou spis dlužníka, vyřizují žádosti o dovolenku, poskytují poradenství dětem, doprovází děti k obvodním lékařům či v případech vyřizování osobních záležitostí na úřadech, zakládají veškeré dokumenty týkající se dětí či pohybu dětí mimo domov, spolupracují s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, policií, soudy, školami, školkami, úřady, lékaři, dalšími odborníky, rodiči, nadacemi, archivem, atd. Jednotlivé komunikace a spolupráce fungují na odlišném principu. Pro dětský domov je ústřední komunikace s rodiči a zejména s OSPODem. Respondenti hodnotili tyto zmíněné komunikace spíše pozitivně. Malé výhrady bychom našli pouze v občasné časové prodlevě některých institucí.

Stejně jako pro vychovatele je důležité navázání vztahu s dětmi, tak i pro sociální pracovníky je podstatné být s dětmi v kontaktu. Avšak z výzkumu bylo patrné, že polovině

respondentů záleží na vybudování vztahu s dětmi, být s nimi v kontaktu a druhá polovina tento vztah vnímá čistě profesionálně, tedy se vším dětem pomohou, ale nehodnotí budování vztahu s dětmi jako náplň práce. Z výpovědí respondentů vyplynul také fakt, že na budování vztahu a kontaktu s dětmi jim nezbyvá dostatek či vůbec žádný čas.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ELIÁŠ, Karel a Marek SVATOS. *Nový občanský zákoník 2014: rejstřík : redakční uzávěrka 26.3.2012*. Ostrava: Sagit, 2012, 320 s. ÚZ : úplné znění. ISBN 9788072089208.
2. HALÍŘOVÁ, Martina, SYCHROVÁ, Adriana, ed. *Ústavní péče v resocializačním kontextu*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2014, 179 s. ISBN 9788073957568.
3. JANSKÝ, Pavel. *Dítě s problémovým chováním a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014, 292 s. Recenzované monografie. ISBN 9788074355349.
4. MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Třetí, upravené vydání (ve Vyšehradu první). Praha: Vyšehrad, 2017, 353 s. ISBN 9788074297977.
5. MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008, 380 s. ISBN 9788073675028.
6. MATOUŠEK, Oldřich, ed. *Dítě traumatizované v blízkých vztazích: manuál pro profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2017, 207 s. ISBN 9788026212423.
7. MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003, 380 s. ISBN 8071785482.
8. MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005, 351 s. ISBN 807367002X.
9. REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009, 184 s. Sociologie. ISBN 9788024730066.
10. SEKERA, Julius. *Mikrořízení a interpersonální vztahy v organizacích ústavní výchovy*. Ostrava: Repronis Ostrava, 2001. ISBN 80-7042-187-8.
11. ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]*. Praha: Portál, 2007, 143 s. ISBN 9788073673185.
12. ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 9788073673130.
13. TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, xiv, 151 s. Právo prakticky. ISBN 9788075528643.

14. VÁGNEROVÁ, Marie. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Praha: Karolinum, 2005, 430 s. ISBN 8024610744.
15. VÁVROVÁ, Soňa, Karla HRBÁČKOVÁ a Jakub HLADÍK. *Porozumění procesu autoregulace u dětí a mladistvých v institucionální péči*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2015, 131 s. ISBN 9788074545610.

Legislativa:

© MŠMT, Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Dostupné také z: <http://www.msmt.cz/file/38848/>

© MPSV, Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné také z: <https://www.mpsv.cz/pravni-predpisy-pro-socialni-sluzby>

INTERNETOVÉ ZDROJE

SKASKOVÁ, Pavla. Situace před odebráním dítěte. *Šance dětem* [online]. Praha: © Obecně prospěšná společnost Sirius, o.p.s. 2011–2020, 2012, 13.4.2012 [cit. 2020-02-12]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemovye-situaci/dite-mimo-vlastni-rodinu/situace-pred-odebranim-ditete.shtml>

SKASKOVÁ, Pavla. Odebrání dítěte. *Šance dětem* [online]. Praha: © Obecně prospěšná společnost Sirius, o.p.s. 2011–2020, 2012, 13.4.2012 [cit. 2020-02-12]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemovye-situaci/dite-mimo-vlastni-rodinu/odebrani-ditete.shtml>

Dětský domov Olomouc: Veřejné informace. *Dětský domov Olomouc: Veřejné informace* [online]. Olomouc: © Dětský domov Olomouc, [2019] [cit. 2020-05-12]. Dostupné z: <https://www.ddolomouc.cz/verejne-informace>

Dětský domov Kroměříž: Dokumenty. *Dětský domov Kroměříž: Dokumenty* [online]. Kroměříž: © Dětský domov Kroměříž, [2019] [cit. 2020-05-12]. Dostupné z: <https://www.ddkm.cz/dokumenty>

Dětský domov Bojkovice: Dokumenty. *Dětský domov Bojkovice: Dokumenty* [online]. Bojkovice: © Dětský domov Bojkovice, [2020] [cit. 2020-05-12]. Dostupné z: <https://www.ddbojkovice.cz/dokumenty.html>

Dětský domov Hranice: Řády. *Dětský domov Hranice: Řády* [online]. Hranice: © Dětský domov Hranice, [2019] [cit. 2020-05-12]. Dostupné z: <http://www.ddhranice.cz/rad.html>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

DD	dětský domov
OSPOD	orgán sociálně-právní ochrany dětí
PPP	pedagogicko-psychologická poradna
SPC	speciálně-pedagogické centrum
ZŠ	základní škola
MŠ	mateřská škola
atd., apod.	„a tak dále.“
aj.	„a jiné.“
č.	číslo
h	hodina
TV	televize
PC	počítač

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1   Diagram podle dat získaných při realizaci výzkumu

SEZNAM PŘÍLOH

- PŘÍLOHA č. 1   Ukázka kódování rozhovoru B
- PŘÍLOHA č. 5   Ukázka náplně práce 1
- PŘÍLOHA č. 6   Ukázka náplně práce 2

PŘÍLOHA P 1: KÓDOVÁNÍ ROZHOVORU B

PŘEPIS B

1. Jak dlouho vykonáváte práci sociální pracovnice v DD a jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

DELKA VYKONU POVOLÁNÍ
Zhruba 15 let, *VZDĚLÁNÍ* po nejvyšší mám středoškolské, no jako takto, já mám ekonomické vzdělání.

2. Jaké bylo Vaše původní povolání či jaké jste chtěla vždy vykonávat?

PŮVODNÍ POVOLÁNÍ
Původní povolání, protože mám ekonomickou školu, tak jsem tady pracovala jako účetní, ale protože se od určitého roku musela zřídit funkce sociálního pracovníka a účetní se to rozdvajilo a vzhledem že při té práci účetní jsem dělala i tady tuto sociální oblast, tak já jsem si nechala tady tu sociální oblast nechala, protože to nikdo nechtěl dělat a účetní jsme přijali novou. *OBLAST PŮSOBENÍ* Takže já vlastně, abych řekla, o toto se starám, i když v rámci toho účetnictví a pak sociální činnosti od roku 1970. Protože tenkrát to bylo všechno dohromady a vedlo se jednoduché účetnictví, bylo to všechno spojené dohromady. *NUTNOST ZŘÍZENÍ POZICE*
ZAČÁTEK PŮSOBENÍ V DD

Chtěla jste tohle vždy vykonávat?

Ale jo, mně to nikdy nevadilo, jsem celej život v domově. Protože jsem to dělala od toho 70. roku a nikdo to nechtěl tady převzít.

3. Jaké činnosti vykonáváte jako sociální pracovník v dětském domově? Jaká je konkrétní náplň Vaší práce?

Abych vám řekla, není to prostě jako sociální pracovnice na ospodu, to je naprosto o něčem jiném. Je toho strašně moc. Já vám to teda řeknu zhruba v kostce. Protože více méně všechno co nedělá účetní hodili na mě. *OBLAST PŮSOBENÍ* Takže ta sociální oblast, není to teda jak ospod, že chodí do rodin, my nechodíme. Ale *SPOLUPRÁCE S RODINOU* spolupracujeme s rodinami, když něco potřebujeme, tak si rodiče zavoláme, řešíme tady různé problémy. Nevím, jestli vám někdo říkal, ale děláme tady případové konference. Tzn., když jsou nějaké problémy s dětmi, ať už to jsou výchovné nebo ve školách atd., tak většinou se svolává případová konference a buď je to na ospodu nebo přímo tady v zařízení. Tady té případové konference se teda účastní ředitel zařízení, nebo zástupce ředitele, potom já, kmenový vychovatel tady toho dítěte, protože tady jsou děti *PRŮBĚH PŘÍPADOVÉ KONFERENCE* vlastně rozděleny do 3 skupin a každá má svého kmenového vychovatele, takže vždycky se *DĚLENÍ DĚTI*

* účastní ten kmenový vychovatel, kterého dítěte se to jedná, potom je tady zástupce ospodu a to buď sociální pracovník, nebo kurátor, podle toho jak je to závažné, potom pochopitelně zástupce školy. Pokud jsou k dispozici a je možnost, tak jeden z rodičů. Většinou je to teda tady v tom našem zařízení, takže tady se udělá případová konference. Dají se návrhy, jak by se to mělo řešit, jak s tím dítětem pracovat, aby se přešlo problémům. Pokud je to tady v zařízení, tak já z toho dělám teda zápisy, které se předávají všem zúčastněným. Vždycky se tam domluví, že v případě, že ty problémy budou trvat, nebo kdyby byly další problémy, tak se sejdeme znovu, pokud se situace podaří vyřešit, tak se případová konference neopakuje.

ZÁPIS
PŘÍPADOVÉ
KONFERENCE
ZÁVĚR
KONFERENCE

FREKVENCE
KONFERENCE

Ale pokud přetrvávají, tak se sejdeme dvakrát, třikrát, aby se podařilo problém vyřešit. Takže to je k těm případovým konferencím. Jinak teda co se mě týče, tak vedu veškerou agenturu o dětech, ať už je to teda agentura, máme tady program Evix, takže to je počítačový program a potom teda pochopitelně máme klasické spisy dětí. V tomto spisu, mám to jak vidíte

NÁPLN
PRÁCE
VEDENÍ
DOKUMENTAČNÍ
SPISŮ

OBSAH
SPISŮ

rozděleno barevně, to je takový základní spis u mě, v něm je veškerá komunikace s úřady, s rodiči. Jo pokud tady vidíte, pokud dostává dítě nějaké peníze, výživné, tak si tady uchovávám kopie, protože se ty peníze pak ukládají na vkladní knížky, dále veškerá potvrzení, pokud po mně žádají rodiče, většinou když mají dávky hmotné nouze. Nebo když si berou dítě na dovolenku na delší dobu, tak mají možnost, když jim dáme potvrzení, že opravdu bude dítě u nich, tak mají možnost jít s potvrzením na sociálku a dostat jednorázový příspěvek. Prostě veškerou komunikaci, vidíte, že toho je za ty roky nespočet. Všechno se musí zdokumentovat. Mojí povinností kromě jiného je vyřizovat a zařizovat, aby na zařízení chodily přídatky na děti. Pokud nejsou rodiče schopni, nebo není rodič, my podáváme žádost o ty přídatky na děti a každého čtvrt roku musím dokládat potvrzení o těch příjmech dětí, že jsou na školách atd. Takže říkám veškerý, co si vzpomenete, já dělám. Kromě tohoto mám tady kopie toho, co si kupuju. Doklady na úřady práce atd. Když žádám o ty přídatky na děti, musím doložit potvrzení o studiu, dále rozhodnutí o přídatku. Co se týká přídatku, vždycky musí jít přídatkem za dítětem, jenomže ti rodiče nejsou schopni si o toto požádat a vůbec ještě, když to tak vezmu, když přijde dítě do domova, na základě usnesení o

VYŘIZOVÁNÍ
PŘÍDAVKŮ
NA DĚTI

PODMÍNKY
PŘIJETÍ
DÍTĚTE
DO DD

předběžném opatření nebo má rozsudek o ústavní výchově, kde je uvedeno přímo zařízení, do kterého je dítě zařazeno. Když je dítě přijato do dd, tak mou povinností je o tom informovat veškeré instituce. Takže soud musím informovat, že je dítě přijato do domova, sociální pracovníci na ospodu musím informovat, rodiče, pokud mám na ně kontakt, dále musím se obrátit na úřad práce, zda byly vyřízeny přídatky na děti nebo nebyly. Pokud nebyly tak si musím o ně požádat. Dál pochopitelně o nástupu musím informovat diagnostický ústav, že dítě bylo přijato. Pokud již bylo dítě školákem, musím oslovit minulou školu o nástupu a

INFORMOVÁNÍ
O PŘIJETÍ
DÍTĚTE

ŽÁDOST O
PŘÍDAVKY
NA
DĚTI

zařídít dítěti školu blízko domova. Samozřejmě také na pojišťovnu, jak na naši Generali, tak
teda na pojišťovnu dítěte jo, kde je dítě zařazeno. Takže toto jsou první povinnosti při nástupu
dítěte. Dál musím potom v tom programu Evix založit dítěti kartu. ^{* PROGRAM EVIX - OBSAH} Veškeré informace o dítěti,
matce, otci, příbuzných, kdo nařídil ústavní výchovu, jestli jsou tam nějaká opatření, potom
jestli třeba má povinnost platit to výživné, je tam teda spousta informací, důležitých informací
a proč také bylo dítě umístěno do dětského domova. Potom se zakládá základní spis, který je
založený u ředitele, protože tam jsou velice důležité dokumenty, veškerá usnesení,
rozhodnutí, originál rodného listu, dále zprávy z psychologických vyšetření, z pedagogicko-
psychologické poradny, pokud dítě má nějaké problémy a řeší se to s policií, tak třeba
záznamy z policie atd., tam jsou také důležité nějaké informace, pokud máme ze zdravotní
dokumentace, ale to má vše lékař. Ale pokud se nám tady stane něco a voláme třeba
záchranku, tak je důležité mít tady ty informace o zdravotním stavu. Potom tam má paní
ředitelka založena výchovná opatření, která jsou dětem ukládány a potom jsou tam veškeré
zprávy, které posílá třeba na soud, na policii, na ospod, někdy i do různých výchovných
ústavů, když si žádáme informace, prostě veškeré tady ty důležité věci jsou u paní ředitelky,
ale hlavně ty rozsudky a zprávy, což jsou důvěrné informace, které jsou zamčeny u ní, ale i já
mám tady zamčené spisy o dětech. Důležité je, aby rodiče platili výživné, takže my jedeme
podle zákona 109/2002 Sb., to je o výkonu ústavní výchovy. ^{* INFORMACE O RODIČI} Mojí povinností je potom
získávat informace o příjmech rodičů, abychom rozhodli ve správním řízení, zda ten rodič
bude povinen platit příspěvek na úhradu péče, nebo zda mu bude prominut, nebo jej bude
platit v nižší částce. Takže to je můj nejstěžejnější úkol té mé práce. Já musím oslovit každého
z rodičů, tedy pokud máme na ně kontakt. Takže já jim napíšu, že je dítě umístěno v dd podle
zákona 109/2002 Sb. a že jsou povinni podle paragrafu 27 odstavce 1 jsou povinni hradit
příspěvek na úhradu péče. A aby o něm bylo rozhodnuto, zda ho budou, nebo nebudou platit,
musí doložit do zařízení své příjmy. Takže požádám rodiče o doložení jejich příjmů. Je to
takový tiskopis, potvrzení příjmů, kde teda uvedu dotyčného rodiče, musí doložit příjmy,
jestli je zaměstnaný, jestli pobírá nějaké dávky hmotné nouze, důchody, jestli chodí na
brigády, nebo má nějaké vedlejší příjmy, společně posuzovaná osoba, jestli s někým žije, také
jestli má v péči nějaké další nezaopatřené děti a jestli na ně pobírá nebo nepobírá nějaký bud
teda přídavek nebo i příspěvek, může to být třeba invalidní dítě atd. Také jaký užívá byt, jestli
je tam nájemní smlouva, nebo jestli jet o jeho vlastní byt, dále se uvede druhý rodič. Tento
tiskopis je od zřizovatele. Takže na základě tady toho vyplněného tiskopisu se dělá výměra.
Dělá se to ve správním řízení, když rodič dodá vyplněný tiskopis včetně příloh, tak já vlastně
zjistím, jestli bude povinen nebo nebude hradit příspěvek. Rodiče jsou povinni hradit

DŮLEŽITÉ
SOUČÁSTI

ČÍSLO 0 D

CHOD D
V SOULADU
SE ZÁKONY

IL. NAPRAV
PRÁCE - STANOV
P. AM PLO

ZASLANÍ
INFORMACÍ
O ÚHRADĚ P.
RODIČŮM
NALEŽITOSTI
STANOVENÍ
PŘÍSPĚVK
NA PÉČI

příspěvek na úhradu péče, jak je to v paragrafu 27 zákona 109/2002 Sb. Paragraf 28 říká, že ^{VYVAŽANÍ Z POVINNOSTI HRADIT PŘÍSPĚVEK}
když teda rodiče pobírají dávky hmotné nouze, tak neplatí tento příspěvek, není teda
stanoven. Dál tam je, že to musí dokladovat co 12 měsíců, což oni pochopitelně nedělají, tak
já je vyzvu. Doloží-li, že mají finanční prostředky, pravidelně pracují, podle té 28, berou se ^{PODMÍNKY A ZPŮSOB, STANOVENÍ PŘÍSPĚVKU}
v úvahu náklady na bydlení a životní minimum, podle počtu posuzovaných osob. Takže podle
toho zákona a dál podle zákona o životním minimu, podle počtu osob, které mi oni uvedou a
potom musím sledovat normativní náklady na bydlení, tzn. aktuální, každý rok se mění a já to
každý rok musím přepočítávat znovu. Takže já musím vědět kde bydlí, vyjedu si počet
obyvatel té obce, ve které bydlí, zjistím počet osob a podle toho zjišťuju náklady na bydlení.
Já musím sečíst životní minimum, náklady na bydlení, teď zjistím kolik mně to dělá, podívám
se kolik mám na příjem a když má příjem vyšší než sečtený položky, tak se stanoví ten
příspěvek na úhradu péče. Musí se také sledovat nařízení vlády, potom ještě nařízení vlády
460/2013, kde teda je stanovena výše těch příspěvku, podle věku dítěte. Takže toto je pro mě
nejdůležitější, z toho já vycházím. Když nevím informace o té rodině, tak kontaktuji ^{SPOLUPRÁCE S OSPODEM}
sociálního pracovníka na ospodu nebo kurátora a poprosím ho, protože oni na to mají nárok
na ty informace, my bohužel jako dětský domov ne. Jestliže ten sociální pracovník z ospodu
nebo kurátor ví, že ten rodič celý život nepracuje a je neustále pod vlivem alkoholu, je na
ulici, tak on zašle zprávu o dlouhodobém sledování rodiny. Takže je to taková komplexní
zpráva a tím já mám doloženo, že on příjmy nemá a můžu mu teda příspěvek prominout a
nebo naopak když mi zjistí, jaké všechny dávky pobírá, ale když je tam ta hmotná nouze, tak
to nemusím řešit dál, tak se mu ten příspěvek promine. Takže říkám, tohle se snažím teda
komunikovat. Je teda sice fakt, že já už to teda dělám tak dlouho, že znám hodně lidí a po ^{*INFORMOVÁNÍ O RODIČÍCH}
telefonu třeba zjistím a oni mi to pak řeknou o těch rodičích. Zdroj může být takhle od někoho
známého, ale především čerpám informace od ospodu, protože oni nemají povinnost nám
sdělovat informace, jako třeba úřad práce. Takže toto je mravenčí, zdlouhavá práce, hodně
časově náročná. Sociální pracovníci mají spoustu práce a ne tady zjišťovat příjmy tady
nějakého člověka. Ale teda můžu říci, že spolupracují dobře a poskytují nám informace, teda ^{HODNOCENÍ SPOLUPRÁCE S OSPODEM}
ten ospod. Můžu říct ale, že toto je minimálně 50% pracovní doby, kdy to musím řešit a
potom samozřejmě řeším to správní řízení, to znamená zahájení, ukončení správního řízení a ^{NA PŘÍKAZNÉ PRŮBĚH}
vydání rozhodnutí. A to říkám to zabere spoustu času. Je to opravdu největší oblast, které se
věnuju a teda mám na starosti.

NAPLŇ PRÁCE
- ÚČAST NA
SPRÁVNÍM
ŘÍZENÍ

4. S jakými dalšími institucemi spolupracujete? Co je obsahem této spolupráce?

Jak spolupráce probíhá? Jak tuto spolupráci hodnotíte?

Takže je to v každém případě ospod, soudy, policie, různé školy, diagnostický úřad, úřady práce, spolupracuju tam hlavně, co se týče přídavků na děti, někdy se teda obracím i na Českou správu sociálního zabezpečení, pokud teda tady mají některé děti sirotčí důchod, ale teda tam je spolupráce velice těžká, protože tam to za prvé strašně dlouho trvá, to trvá 3 měsíce než oni vůbec vám odpoví, takže to teda je taky. Mám tady spoustu rodičů, kteří jsou zavření, takže s věznicemi spolupracuji, protože i když je ten rodič ve věznici, tak já musím zjišťovat, jestli je pracovně zařazen, jestli bude platit na dítě. S těma máme teda taky hodně co do činění. Takže naše děti chodí navštěvovat rodiče do vězení, takže se vyřizují dovolenky. Potom pochopitelně se svým zřizovatelem, což je krajský úřad Zlínského kraje a to za prvé, jednak je tam právník, pokud máme nějaké problémové řešení, co se týká třeba stanovení tady těch přídavků, takže třeba s ním spolupracujeme. A pochopitelně pokud tady máme nějaké dlužníky, tak provádíme odpisy pohledávek a to je teda katastrofa, to vám teda řeknu. Na jedním odpisu tady sedím třeba týden. Měli jsme tady paní, která měla půl milionu odpisu, takže to než jsme, protože tady měla 6 dětí jo, takže to skáče šíleně no. Takže tam jsem teda řešila toho hodně. To musíte veškerou korespondenci dokladovat s rodičem, s úřadama, s policií, protože já jsem oznamovala neplnění vyživovací povinnosti, takže to je i ta spolupráce s policií. A potom pochopitelně musíte chodit na policii na řešení šetření atd., všecko. Až se toto všecko udělá, tak musíte udělat spis a poslat krajskému úřadu a on může mít k tomu nějaký poznámky, takže třeba pak dodáte nějaké další podklady. Takže někdy se to táhne. Ale zas oni to propírají v radě Zlínského kraje, která je jednou za měsíc, takže to třeba taky trvá. Pochopitelně zřizovatel vydal nějaký pokyn pro odpisování pohledávek, takže to se tady musí splňovat a dodržovat tyto pokyny a jí podle nich. Potom teda taky spolupracujeme s okresním zastupitelstvím tady. Jednak ve věci, kdybychom měli nějaké problémy s dětmi, tak se to řeší se státním zastupitelstvím. Oni u nás vykonávají dozor, byl to čtvrtletní, teď je to teda pololetní. Takže přijde státní zástupkyně a já jí musím nachystat veškeré dokumenty, co se týká veškerých přijatých, propuštěných dětí, takže to jsou celé spisy, co jí předkládám ke kontrole. Ona teda kontroluje všecko, právní moc na rozsudkám, to teda musím mít všechno v merku já. Musím kontrolovat, komunikovat s tím soudem jo o té právní moci. Když je to v Kroměříži, tak si tady zaběhnu na soud pro razítko atd. Potom pochopitelně ona si vybere nějaký paragraf ze 109 a kontroluje to. No a pokud možno tak dál spolupracuji s rodičema, ale to je teda těžký. I když někdy jsou i výjimky. Včera jsem

SPOLUPRÁCE
S INSTITUCEM

SPIS
DLUŽNÍKA

HODNOCENÍ
SPOLUPRÁCE

KONTROLA
ZE STÁTNÍH
ZASTUPITELSTVÍ
+ PŘEDKládání
DOCUMENT

DALŠÍ
NAPLNĚNÍ
PRÁCE

HODNOCENÍ
SPOLUPRÁCE
S RODIČI *

telefonovala s jedním tatínkem 60 minut, který je teda v zahraničí. Na něčem jsme se domluvili a na něčem ne. Pochopitelně, když někomu řeknete, že má platit, tak málo kdo řekne jo a kolik chcete, já vám to pošlu. Takže to jsme řešili, ale to je jedno, to bude ještě pokračovat. No a se školama, to nevím jestli jsem říkala. Musím hlásit to přijetí, propuštění, potom pokud jsou jakékoliv problémy s dětima, tak to většinou teda já přijímám ty informace, ale předávám to paní ředitelce, nebo zástupci, protože to jsou pedagogické záležitosti. Ale teda těch případových konferencí se účastním vždycky.

5. Jak byste popsala komunikaci mezi dětským domovem a rodinou dítěte? (probíhá či nikoliv, obtížnost, dobrá komunikace apod.) Jaká je Vaše role při této komunikaci?

*
HODNOCENÍ
SPOLUPRÁCE
S RODIČI

Tak s rodiči je ta komunikace opravdu nejhorší, nebo spíše nejvíce náročná. Možná se budete smát, ale někteří rodiče neumí číst a psát, takže si to asi dovedete představit. Včera teda mi volal tatínek, kterého sháníme neustále, a ten se teda neumí absolutně vyjadřovat, nevím teda jestli umí psát, takže říkám, je to fakt těžká. Opravdu je ta komunikace těžká.

Setkala jste se někdy, že by tato komunikace byla bez problémů?

Věříte, že jo, ale to je opravdu výjimka. Dokonce když tady stanovují tady ty rozhodnutí, tak tady mám dva rodiče, kteří teda odmítli dokladovat své příjmy, což můžou, ale oni souhlasí se stanovením příspěvku. Dobrovolně tedy souhlasí s vyměřením příspěvku, zavazuje se, že jej bude hradit dětskému domovu pravidelně. Já na základě toho rozjedu do správní řízení. A ještě k tomu správnímu řízení, takže to je to zahájení správní řízení, takže to je oznámení o zahájení sběru dat pro správní řízení ted k určitému datu, tady se vypíší všechny zákony, všechno co a jak, musím to poslat rodičům doporučeně, protože od toho musím mít potom doklad. Až mám doklad, že převzal zahájení, tady mám lhůtu do 7 dnů, že se můžou vyjádřit, podle správního řádu. Tak potom udělám to samé o ukončení sběru dat jo, zase to napíšu, zase mám lhůtu 7 dnů, zase potřebuju potvrzení, že to převzali. Když se nevyjádří, tak potom se píše rozhodnutí. Někdy je na 2 strany, někdy na 3,, takže zase všechno vypisuju všechno, práva a povinnosti, proč to tak je. Říkám to je opravdu, nad tím člověk sedí hodně dlouho. Zase musím sledovat, jestli to převezme nebo nepřevezme. Někdy mi to převezme osobně v domově. Jo a ještě vždycky i doklad, kdy to bylo odevzdáno na poštu, protože kdyby se náhodou odvolala, tak tohle všechno se odesílá na krajský úřad. Potom je tam razítko, kdy to nabylo právní moci, takže pak až už mám všechno tohle, tak už je to ofiko, že teda ten rodič je povinen platit. A kdyby neplatila, tak to je moje základní podklad pro spolupráci pak s policií,

PRŮBĚH
SPRÁVNÍHO
ŘÍZENÍ

protože to je neplnění té vyživovací povinnosti. Ještě se píše i průvodní dopis a až se rozjede to jednání, tak se to začne řešit. Takže říkám prostě no, moje práce je prostě papírování, takže veškeré kroky, které se podnikají se musí různě dokladovat. Je toho teda opravdu spousta. **NEJDŮLEŽITĚJŠÍ** Nejdůležitější věcí je opravdu tady to stanovování, vymáhání, teď vy musíte vést evidenci těch plateb, to se taky vede v tom Evixu. Upozorňovat rodiče na vznikající pohledávku. No a ta směrnice krajského úřadu, tam je nakládání s peněžitými pohledávkami, podle toho jedeme. Kde je potom přesně rozepsáno, jak se má postupovat, co a co, jak postupovat při odpisu pohledávky atd. A tam je taky povinnost, že to musíte, co 3 měsíce kontrolovat. Tam je pak i vzor dokladů, podle kterých musíme jednat. Je to vyzvání k zaplacení dluhů, k tomu jsou pokyny, dohoda o splátkách a pak to kontrolovat a jak postupovat, když to neplatí, to tam taky je. Všechno tam je, musíme podle toho postupovat. Já pak všechny tady ty doklady dávám účetní a ta to vede v evidenci.

NEJDŮLEŽITĚJŠÍ
MÁ PLÁN
PRÁCE

STYK DÍTĚTE S RODIČI

My teda musíme podporovat styk rodičů s dítětem a může si dítě vzít na dovolenku. My mu dáme takový tiskopis, který vyplní, od kdy do kdy chce dítě. Mělo by to být tak 14 dopředu, protože ten postup je zdlouhavý. Já když dostanu tuto žádost, tak se musím obrátit na sociálního pracovníka toho dítěte a žádám. Protože sociální pracovník zná poměry v rodině, tak žádám jeho vyjádření k dovolence. My dostaneme od sociální pracovnice vyjádření, kde je teda, že souhlasí a taky se může stát, že nesouhlasí. Když souhlasí a je to v pořádku, tak informujeme rodiče, že teda je to v pořádku. A když se dítě propouští, tak se tam zase vypisuje potvrzení o propuštění, kde je hlavně napsáno, že za pobyt přebírá veškerou zodpovědnost rodič. Takže je tam podepsán vychovatel, který dítě předal, rodič, který převzal dítě a potom kdy se vrátilo dítě do domova a že ho převzal vychovatel. Takže to je v případě, kdy to tzv. klapne. Ale někdy se nám stane, protože ten sociální pracovník toho ví víc, že s tím nesouhlasí. Tak v tom případě musíme vydat rozhodnutí, zase je to podle té 109, o zamítnutí žádosti. Může se také stát, že ospod povolí jen některé dny a ne všechny, které byly v žádosti. Takže já stejně musím vydat rozhodnutí o zamítnutí žádosti na ty daný dny, kdy to oni zakázali. Takže to jde i takhle upravit, ale jak říkám, o tom rozhoduje sociální pracovník na ospodu. Píše se tam třeba, že hrozí riziko nebo něco takového, protože já tam musím napsat důvod, proč nejde na tu dovolenku.

PRŮBĚH
ŽÁDOSTI
DOVOLENKY

NESOUHLASÍ
S DOVOLENKOU
ČÁSTEČNÝ
SOUHLAS

Stává se vám, že rodiče nedodrží termín dovolenky?

Ano, to se nám stává velice často. Takže to se pak řeší přes policii, my to musíme nahlásit jako útek.

NEDODRŽENÍ PRAVIDEL DOVOLENKY

6. Jaké máte zkušenosti se sanací rodiny poté, co je dítě umístěno do ústavu?

SANACE
RODINY

Toto se stává, kdy jsou děti zletilí, takže si rodiče myslí, že dítě bude přispívat a proto je chtějí zpátky domů, takže to je nejčastější případ, ale máme tady případy, kdy se děti do rodiny nechtějí vrátit, zařizují si svůj vlastní život. Je tady třeba případ 4 sourozenců, kdy 3 holky vystudovaly magisterské studium a jedna je v Praze, co vím a zařídila si svůj život a další dvě také myslím v Brně a poslední ze sourozenců kluk studuje obchodní akademii.

*
NEZAJEM
DĚTI O
NAVRA
DO
RODINY

NEÚSPĚŠNOST
NAVRA
DO RODINY
Ještě třeba, máme tady dívku, která má sourozence, který je problémový, tak ho dali k nám do domova, ale byl tu dva měsíce, snažili jsme se, aby to bylo lepší, ale někdy to prostě nevyjde a tento kluk pak šel do výchovného ústavu.

7. Jaké negativní vlivy mohou dle Vašeho názoru postihnout dítě umístěné v dětském domově či jaký máte názor na vliv dětského domova na dítě celkově?

NASTAVENÍ
PRAVIDEL

Podívejte se, my ty děti učíme určitýmu stylu, musí vědět, že jsou nějaké podmínky, odkud kam můžou a tak. Ony si myslí, že si můžou někde večer lítat, jak chtějí, takže v tom vidí ty děti negativní pohled, že se jim pořád něco zakazuje, ale jinak co se týká materiální stránky, tak si dovolím říct, že to nemají ani děti v rodinách, jak se tyto děti mají. Protože v současné době je tolik nadací, takže děti dostanou tolik dárků. Říkám tak po této stránce to tady mají velice dobré. Nelíbí se jim taky, že musí pravidelně chodit do školy, protože z domova na to nejsou zvyklí. Jsou děti, které z domova nechtějí odejít. Mají tady možnosti, když chtějí na tu nebo na tu školu, tak jdou.

ZAJIŠTĚNÍ
MATERIÁLNÍ
STRÁNKY

SPOKOJENÍ
DĚTI

8. Jaký je váš pohled na názor lidí, že děti z DD, nejsou dostatečně připraveni pro život v dospělosti? Například, že neví, jak vypadá bochník chleba či nedostatečná finanční gramotnost?

DŮVODY
NESCHOPNOSTI
DĚTI PŘIPRAVIT

Podívejte se, já vám něco řeknu, jestliže my dostaneme děcko v 17 letech, tak my je to těžko naučíme za ten jeden rok. Ale u dětí, kteří jsou u nás celý život, tak to je o něčem jiném. Ale jako určitě se snažíme, aby byly do života připraveny. Když se tady tomu děcku budete věnovat třeba 5 let a bude všechno umět, tak se pak vrátí do rodiny třeba, tak mi neříkejte, že bude plnit řád, který měly tady. Toto by měli ti lidi vidět, kteří toto vykládají. Kdyby se vrátily do dobrého prostředí, tak věřím, že všechno co umí, uplatní. To fakt jako záleží, co ty děcka mají v genech. Zaprvé co tady to dítě získá a za druhé, co v sobě má a pak záleží, co to udělá.

ÚSKALÍ
PŘÍPRAVY

9. Jakým způsobem se snažíte o navázání vztahu či jeho prohloubení mezi Vámi a dítětem?

PROHLoubENÍ VZTAHU
Určitě, já s nimi chodím na různá vyšetření, různá jednání, i soudní, nebo když se vrátí z dovolenky, jak to probíhalo, jak se tam měly, já s něma diskutuju a probírám. Já teda s něma nejsu tolik, jak vychovatelé, ale snažím se mít o nich přehled. Máme tady externě ŘEŠENÍ PROBLÉMU DĚTÍ psycholožku, když mají nějaké problémy, tak to s ní řešíme. NEBODOSTATEK ČASU Netrávím s dětmi tolik času, ale když mají jakýkoliv problém, tak jsem jim k dispozici. Oni za mnou přijdou, když potřebujou s něčím poradit. Třeba nějaká potvrzení, hodně tady ty praktický věci, když chtějí poslat MRŘIZOVÁNÍ OSOBNÍCH ZÁLEŽITOSTÍ DĚTÍ dopis atd. Vyřizuju s něma taky občanky, pasy, všechno prostě a jdu s dítětem, aby vědělo co a jak.

10. Jak probíhá první konfrontace dítěte s DD?

PRVNÍ KONFRONTACE D S DD
Měli jsme případ, kdy sociálka dítě dovedla, aby dítě vědělo do jakého prostředí jde. Ale to se nám teda stalo jen jednou. Většinou rovnou přijde. Ale většinou je to tak, že nás předem sociálka kontaktuje, jestli máme místo a na základě toho pak to dítě přijmeme. S tím souvisí i otázka jestli je to školák či co, protože my mu musíme zařídit školu, jestli i tam by bylo místo, atd.

11. Jakým způsobem jsou financovány náklady na život, potřeby, zájmy dětí?

FINANCOVÁNÍ POTŘEB
Máme rozpočet, takže z toho. Samozřejmě tam jsou zahrnuty i dary a peníze od sponzorů apod.

Ve vnitřním řádu domova máte třeba i kapesné dětí, jak je děleno, kolik dítě dostane, podle věku, dále taky vycházky, tam je rozpracovaný všechno, ty dovolenky, prostě všechno.

12. Jaká je věková a kapacitní struktura vašeho DD?

KAPACITA DD
24 dětí, máme 3 skupiny, takže v každé skupině maximálně 8 dětí. SOUČASNÝ POČET DĚTÍ V současné době tady máme 19 dětí.

13. Domníváte se, že legislativní změny povedou ke snížení počtu dětí v ústavech?

UV JAKO POSLEDNÍ MOŽNOST
No já vám to řeknu tak, konkrétně třeba Zlínský kraj se opravdu snaží dát děti do pěstounské péče. NEÚSPĚŠNÁ PĚSTOUNSKÁ PÉČE Nám se třeba stalo, že jsme počítali s přijetím dítěte, všechno nachystali a oni dítě

SOUDNÍ JEDNÁNÍ

nakonec dali do pěstounské péče. I když chodím na ta soudní jednání a tam jsem teda přítomna, někdy i s tím dítětem. Když už je to teda starší dítě, tak i s ním, tak i tam kolikrát

PREFERENCE
SOUDU

slyším názor, že oni musí upřednostňovat pěstounskou péči. Abych vám řekla pravdu, tak za celou dobu, co tady jsem, tak jsme dali asi 3 děcka do pěstounské péče. S tím, že několik děcek se nám z pěstounské péče i vrátilo. Ale je fakt, že všude když chodíme na školení, tak opravdu ta ústavní výchova je až na posledním místě.

REALNÁ
ÚSPĚŠNOST
PĚSTOUN.
PÉČE

14. Které situace jsou pro Vás osobně nejnáročnější při práci sociálního pracovníka v dětském domově?

ČASOVÁ NÁROČNOST PRÁCE

Pro mě je nejnáročnější komunikace s rodiči. To máte každý měsíc, furt dokolečka, to je práce, která není vidět, ale strávíte nad tím nejvíce času. Proto já říkám, že já tady sedím nad těma odvoláníma třeba týden, protože to musí být perfektní, proto já třeba pak nemám tolik času, abych byla s dětma. To je opravdu úředničina.

PAPÍROVÁNÍ
NA ÚKOR
ČASU S
DĚTMI

15. Jak zvládáte tuto práci sociální pracovníce v DD, neberete si práci domů?

Snažím se, aby to tak nebylo. Ale byla doba, kdy jsem chodila do práce i v sobotu a neděli, zavřela jsem se tady a nikdo ani nevěděl, že tady jsem a v klidu jsem si tu práci dělala. To musíte číst stokrát dokolečka, takže vždycky jsem si říkala a to bych mohla ještě dopsat a to a to. Tak bych to měla ještě upravit. Ale zase su ráda, že se nám v té době podařila ta situace vyřešit, ale to pořád jsou nové a nové věci na řešení. Však vidíte, že to je papírů a papírů.

16. Co si myslíte o významu pozice a celková role sociálního pracovníka v dětském domově?

No to ředitel určitě nemůže dělat sám, protože jeho základní náplň práce je pedagogická činnost, protože on odpovídá za výchovu dětí. U toho ředitele je to 50% práce s dětmi. Určitě si myslím, že tato pozice je důležitá, protože to kdyby měl dělat vychovatel nebo někdo, tak se nemůže soustředit na tu práci s dětmi, protože toho je fakt strašně moc. Říkám, teď k tomu přibyl ten program Evix, takže teď se všechno vede ještě v tom, je toho opravdu hodně. Říkám, já když jsem vám říkala, že jsem ze začátku dělala účetnictví a tohle dohromady, tak to byla tisícina toho co je teď.

DŮLEŽITOST
PROFESÍ

ČASOVÁ NÁROČNOST

17. Jaké vlastnosti a předpoklady by podle vašeho názoru měl mít budoucí sociální pracovník DD pro výkon této práce?

PŘEDPOKLADY PRO VÝKON PROFESÍ

No hlavně by měl být strašně trpělivý, to stoprocentně a hlavně by ho měla ta práce s dětmi bavit. Tím, že jsem byla účetní, tak mně ta papírová práce nevadí, ale jsou lidi, kterým taková práce vadí. Ale je pravda, že toho papírování čím dál víc,

BYROKRATICKÁ PRÁCE

18. Jaký máte názor na tvrzení, že by dětský domov měl plnohodnotně dítěti nahradit výchovu rodičů?

To rozhodně ne, v určitých mezích jako určitě. Co si myslím, tak určitě co se týká materiální stránky, protože děti mají všechno na co si vzpomenou. To ve všech rodinách určitě není, tady to mají snad až nad úroveň. Vemte si, že tady když máte 8 děček, tak se nemůžete všem věnovat stejně, to nelze. Ale když si vezmete, že máme rodiče, kteří neumí číst a psát, tak tam stoprocentně tu výchovu nahradíme. Jsou situace, kdy děti nechcú do těch svých původních rodin, takže se dá říct, že se prostě snažíme tu výchovu nahradit v určité míře. Já se i třeba ptám dětí, když se vrátí z dovolenky, jak probíhala, jak se tam dítě mělo, co dělali a tak, abych taky měla přehled. Někteří rodiče projeví na oko zájem, aby tzv. měli čárečku, že projevíli zájem, ale teda ti opravdu nemají zájem o svoje děti.

KOLEKTIVNÍ VÝCHOVĚ

ÚSPĚŠNOST VÝCHOVĚ

PROHLoubENÍ VZTAHU

STYK DĚTÍ S RODIČI

Mohou o dovolenku zažádat i prarodiče nebo vzdálení příbuzní dítěte?

Mohou, ano, dokonce i úplně cizí osoby. Tak jak třeba máme tady ty starší děti a chodí třeba s nějakou holkou a chtějí u ní být na víkend, nebo přespat. Bez souhlasu sociálky mohou děti být mimo domov jenom přes den, na noc musí být v domově. Ale pokud je dovolenka, třeba na víkend, tak ta sociálka, když jde dítě do nějakého prostředí, které sociálka nezná, tak tam musí být provedeno šetření té sociálky, jestli má to dítě spát, jestli jsou tam vhodné podmínky, jestli tam bude mít nějaký jídlo apod. Musí zjistit, jestli to prostředí je vyhovující, takže ona mi pošle pak tu zprávu, ale to teda trvá třeba i měsíc. V dnešní době musí mít ta osoba výpis z trestního rejstříku a dokonce i musí projít nějakýma psychologickýma testama, když se jedná o malé děti, ale výpis musí být vždycky.

PRŮBĚH ŽADÁNÍ O DOVOLENKU

PŘÍLOHA P 5: UKÁZKA NÁPLNĚ PRÁCE 1

Pracovní náplň

Sociální pracovník DD a speciální školy

10. platová třída
katalog prací 2.08.02

1. Provádění cíleného sociálního šetření u osob nacházejících se v nepříznivé sociální situaci, analýza této situace a poskytování navazujícího sociálního poradenství k jejímu řešení.
2. Posuzování individuálních potřeb osob, skupin a komunit v nepříznivé sociální situaci, tvorba návrhů jejího řešení, společné plánování a hodnocení.
3. Zajišťování sociální prevence a poskytování sociálně-právního poradenství, sociální podpory a pomoci osobám, skupinám, rodinám a dětem v nepříznivé sociální situaci, sociálně vyloučeným či sociálním vyloučením ohroženým, osobám po ukončení hospitalizace nebo pobytové léčby závislosti, osobám bez přístřeší, osobám v bytové nebo hmotné nouzi či osobám bytovou nebo hmotnou nouzí ohroženým, osobám a rodinám ohroženým sociálním vyloučením z důvodu péče o osobu závislou na péči jiné fyzické osoby a osobám ohroženým násilným chováním vykázané osoby včetně vedení případové dokumentace a zpracování citlivých dat.
4. Řešení nepříznivé sociální situace osob, rodin, skupin nebo komunit s využitím metod a technik sociální práce, která je souhrnem odborných činností a postupů k řešení sociálních problémů a utváření žádoucích životních podmínek pro sociální fungování jedince, skupiny či komunity a podporující sociální spravedlnost, sociální soudržnost, prosazování lidských práv, sociální změnu a rozvoj a respektování lidské důstojnosti.
5. Zajišťování spolupráce a vzájemné informovanosti mezi intervenčními centry, poskytovateli sociálních služeb, poskytovateli zdravotních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, obecními a krajskými úřady, Policií České republiky, obecní policií a orgány veřejné moci.
6. Tvorba koncepce sociální práce v zařízeních sociálních služeb, v zařízeních sociálně-právní ochrany dětí, ve zdravotnických zařízeních nebo v záchytných zařízeních.
7. Zajišťování a provádění specializované sociální prevence, posuzování příčin negativních jevů a navrhování a realizace preventivních opatření.
8. Zajišťování a provádění sociálně-výchovné prevence negativních jevů a sociální práce s osobami, skupinami nebo komunitami sociálně vyloučenými nebo ohroženými sociálním vyloučením.
9. Samostatné zpracovávání individuálních socioterapeutických plánů, samostatné provádění socioterapie směřující k sociální rehabilitaci a integraci.

Náplň práce:

- spolupracuje s OSPOD dle místa bydliště žáků, při jejich propouštění do rodiny
- spolupracuje se soudy, prokuraturou a policií ve věci žáků s ÚV
- vede osobní spisy dětí
- zajišťuje dětem a mládeži s postižením získání mimořádných výhod, získání invalidního důchodu
- poradenství v situaci zletilosti dítěte a odchodu do samostatného života
- poradenství zaměřené na problematiku profesního vývoje (spolu s vychovateli)
- provází nemocné děti k obvodní lékařce
- pomáhá při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě

- zajišťuje administrativní záležitosti při přijímání a propouštění dětí
  - vede zdravotní pojištění dětí, výkazy pro pojišťovny, pojišťovnictví
  - vede evidenci drobného hmotného majetku včetně místních seznamů
  - eviduje stanovení ošetrovného, vymáhání placení u osob odpovědných za výchovu
  - vede nákup a evidenci cenin – poštovních známek
  - vede spisovou a archivní službu DD
  - eviduje a kontroluje správnost cestovních příkazů, které neprocházejí pokladnou
  - vede evidenci vkladních knížek dětí, stavební spoření
  - vede evidenci dětí v matrice
  - pracuje s programem EVIX
  - zajišťuje vystavování občanských průkazů dětem starším 15-ti let
  - zajišťuje písemný, popř. telefonický kontakt s rodiči dětí, informuje je o dění v zařízení, udržuje úzký kontakt se všemi dětmi a přiměřeně věku a jejich schopnostem je informuje o jejich rodinách
  - poskytuje sociálně – právní poradenství zákonným zástupcům dětí
  - eviduje a zpracovává přihlášky žáků do vyšších stupňů škol
  - pomáhá při ranní výpravě dětí v případě potřeby
  - obsluhuje telefonní ústřednu
  - vyhotovuje statistické výkazy
  - spravuje pokladnu dětského domova, účtuje se zaměstnanci DD
  - spolupracuje s vedoucími jednotlivých úseků
  - dodržuje předpisy BOZP
  - odpovídá za vedení své docházky v Evidenci docházky
  - dodržuje vnitřní řád, předpisy a nařízení vydané ředitelkou DD
  - dodržuje zásady BOZP
  - plní úkoly pověřence pro ochranu osobních údajů v souladu s nařízením (EU) 2016/679 (GDPR)
1. *Komplexní plnění úkolů pověřence pro ochranu osobních údajů u správce a zpracovatele osobních údajů, který standardně zpracovává omezené množství osobních údajů pro účely plnění povinností, popřípadě zvláštních práv správce nebo omezeného počtu jeho subjektu údajů například v oblasti personální správy.*

Pracovník odpovídá za škodu způsobenou organizací zaviněnou porušením povinností při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním. Škodou se rozumí nejen ztráta, zničení, poškození věci nebo její nezajištění proti škůdcům, ale také opomenutí hygienických, technologických a jim příbuzných předpisů, spolupodílí se na výchově dětí především vlastním příkladem.

.....
pracovník

PŘÍLOHA P 6: UKÁZKA NÁPLNĚ PRÁCE 2

PRACOVNÍ NÁPLŇ

Funkce: sociální pracovnice, 10. pl. tř.

Jméno:

Účinnost od:

Sociálně právní poradenství, analytická a metodická činnost v oblasti sociální práce v DD, vytváření podmínek pro zapojení dětí do společnosti po opuštění DD.

1. Zajišťování sociální prevence a poskytování sociálně-právního poradenství dětem a rodinám v nepříznivé sociální situaci, tedy osobám a rodinám ohroženým sociálním vyloučením. Vedení případové dokumentace a zpracování citlivých dat.
2. Zajišťování spolupráce a vzájemné informovanosti mezi poskytovateli sociálních služeb, zdravotních služeb, OSPOD, obecními úřady, Policií ČR a orgány veřejné moci.
3. Řešení sociálně právních problémů dětí s aplikací odborných metod sociální práce, anamnézy, poradenství, účast na jednání se správními orgány a jinými organizacemi v zájmu dětí.

V rámci bodů 1 až 2 provádí zpravidla tyto práce:

- a) Poskytuje sociální pomoc, zpracovává písemné podklady, účastní se na jednáních v zájmu dětí s jinými odborníky, se správními orgány, soudy, nestátními organizacemi a dalšími institucemi, samostatně vykonává sociální agendu v péči o děti.
  - b) Provádí sociálně-právní poradenství, sociální práci s problémovými rodinami, skupinami a jednotlivci.
  - c) Zajišťuje sociálně právní záležitosti dětí a mládeže a vede jejich osobní spisy a spisy dlužníků. Opatřuje potřebné doklady a zprávy o životě dětí před příchodem do DD a o jejich dřívějším prostředí. Zajišťuje doklady dětem (OP, CP, dávky SSP apod.)
  - d) Sleduje další vývoj rodinného prostředí dítěte i po umístění do DD.
  - e) Podporuje kontakty dětí s rodinou a pokud se rodinné prostředí zlepšuje, vyjednává krátkodobé pobyty dětí v rodinách a sleduje chování dětí. Udržuje kontakt s rodiči, pomáhá jim ve vyřizování dokumentů, styku s úřady apod..
  - f) Je ve styku s orgány péče o děti a rodinu, se soudy a policií. Vypracovává podklady pro rozhodnutí soudu pro zrušení nebo prodloužení ústavní výchovy. Zjišťuje možnosti pro začlenění propuštěných dětí do zaměstnání, spolupracuje se závodny a sleduje další vývoj a společenské uplatnění.
  - g) Na základě plné moci zastupuje DD při soudních jednáních ohledně vymáhání ošetřovného a výživného.
  - h) Přijímá, shromažďuje a předává dokumentaci o dětech, které přicházejí nebo odcházejí z DD.
  - ch) Vede evidenci ošetřovného.
  - i) Spravuje archiv spisů dětí a karet ošetřovného.
3. Účastní se porad vychovatelů a pedagogických rad.
  4. Doprovází děti k lékařům, do léčeben, jiných ústavů.
  5. Podle pokynů ředitele DD a pověření obstarává další administrativní práce.

Podpis zaměstnance:

ředitel